

## ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ 1' 15  
ΜΑΪΟΥ 1910

### ΑΠΟ ΤΑ ΔΟΚΙΜΙΑ ΤΟΥ ΕΜΕΡΣΟΝ — ΟΙΚΙΑΚΗ ΖΩΗ

Πόσον τέλεια ἐπρονόησεν ἡ Φύσις διὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, εὐκόλα ὑποπίπτει εἰς τὴν παρατήρησίν μας. Ἡ προβλεπτικότητα πού σκέπει τὸν σπόρον τοῦ δένδρου μὲ ξηρὸ φλοῦδι, ἢ αὐτὴ προητοίμασε διὰ τὸ ἀνθρώπινον φυτὸν τὸ στήθος τῆς μητρὸς καθὼς καὶ τοῦ πατρὸς τὸ σπῆτι. Καὶ βλέπεις ἐκεῖ τὸ βρέφος ξαπλωμένον, νὰ σοῦ προκαλῆ μὲ κωμικὰ κινήματα τὴν συμπάθειαν, σὰν ἓνα πουλάκι μέσα εἰς τὴν φωλιάν του· ἢ μικροῦτσου καὶ βικετυκῆ ἀδυναμία του ἔχει ὡς ἀντιστάθμισμα τὸ εὐτυχιόμενον καὶ προστατευτικὸ μάτι τῆς μητρὸς, πού εἶνε δι' αὐτὸ ἓνα εἶδος ὑπερτάτης προνοίας.

Διὰ τοὺς γονεῖς ὁ μικρὸς φωνακλάς εἶνε οὐρανοκατέβητος, ἀνίκητος εἰς τὴν ἀδυναμίαν του, περισσότερον χειροδύναμος καὶ ἀπὸ τὸν μεγαλύτερον πολεμιστὴν, καὶ ἀπὸ τὰ χεῖλάκια του στάζει εὐγλωττία γλυκύτερη καὶ ἀπὸ τὴν εὐγλωτίαν τοῦ Τσατάμι καὶ τοῦ Περικλέους, εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας των. Τ' ἀπροσποίητα παρὰ πονά του, ὅταν βγάξῃ τίς φωνές, ἢ, πῶς συγκινητικώτερα, ὅταν μὲ τὸ θλιμμένον προσωπίκι του προσπαθῆ νὰ καταπνίξῃ τοὺς λυγμούς του, — δαμάζουν ὅλας τὰς καρδίας καὶ μᾶς κáιμονον νὰ ὑπακούωμεν προθύμως εἰς τὰς θελήσεις των. Ὁ μικρὸς τύραννος ἔχει τόσον ὀλίγας ἀπαιτήσεις, πού καὶ ἡ φύσις καὶ ἡ λογικὴ δὲν διστάζει νὰ σταθῆ μὲ τὸ μέρος του. Ἡ ἀγνοία του ἔχει θέλητρα περισσότερα παρὰ κάθε γνώσις, καὶ τὰ μικρὰ του παραπτώματα μᾶς σαγηνεύουν περισσότερον παρὰ κάθε ἀρετή. Τὸ σῶμα του εἶνε, σὰν τὸ σῶμα τῶν ἀγγέλων, δλοζώντανο. «Ἡ παιδικὴ ἡλικία, λέγει ὁ Κόλριτζ, μᾶς δεικνύει τὴν ἐνότητα τοῦ σώματος καὶ πνεύματος· τὸ σῶμα εἶνε ὅλον ψυχὴ». Ὅλην τὴν ἡμέραν, εἰς τὰ διαλείμματα μεταξὺ τῶν τριῶν ἢ τεσσάρων ὕπνων του, τρέχει ἄνω κάτω σὰν τὸ περιστέρι, ἀναβράζει καὶ σπινθηροβολεῖ καὶ παίρνει κάποτε ἓνα σοβαρὸν ἦθος, καὶ ὅταν

πεινᾷ, δὲν ἀργεῖ ὁ μικρὸς φαρισαῖος νὰ θέσῃ εἰς ἐνέργειαν τὴν ἠχηρὰν σάλπιγγά του. Τὸ βράδυ εἰς τὸ φῶς τῆς λυχνίας διασκεδάζει μὲ τὰς σκιάς ἐπάνω εἰς τὸν τοίχον, καὶ εἰς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας μὲ τὰ ζωνηρὰ καὶ φαντακερὰ χρώματα. Ὅταν πάλιν βρεθῆ ἔξω, — πτοεῖται ἀπὸ τὸ φῶς καὶ ἀπὸ τὸ μέγεθος τῶν ἐξωτερικῶν πραγμάτων καὶ μένει ἀφωνος. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀρχίζει νὰ μεταχειρίζεται τὰ δάκτυλά του, προσπαθεῖ νὰ δεῖξῃ τὴν δύναμίν του καὶ βαθμηδὸν μανθάνει ἐκεῖνα πού τὸν διδάσκει τὸ γένος του.

Κατ' ἀρχὰς τὰ ἰδιώματα τοῦ γένους του προδίδονται μὲ ἀκακὸν τρόπον εἰς ἀρχιτεκτονικὰς κλίσεις. Μὲ ξύλα καὶ μὲ μακαράδες καὶ μὲ παιγνίσχαρτα καὶ μὲ κόκκαλα τοῦ δόμινου προσπαθεῖ ν' ἀνεγείρῃ τὴν πυραμίδα του μὲ ὕψος σοβαρὸν σὰν ἄλλος Παλλάδιος. Μὲ τ' ἀκουστικά του πάλιν ἐργαλεῖα, πού συνίστανται ἀπὸ κρόταλα καὶ συρίτρες, ἐρευνᾷ τοὺς νόμους τῆς ἀκουστικῆς καὶ τοῦ ἤχου. Ἀλλὰ τὰ παιδιὰ τῶν ἡμερῶν μας, κατὰ προτίμησιν προσπαθοῦν πάντοτε νὰ εὔρουν ἐν νέον καὶ ταχύτερον μέσον μετακομίσεως. Δὲν ἐμπιστεύονται πλέον εἰς μόνην τὴν ἐκινότητα τῶν μικρῶν σκελῶν των καὶ προτιμοῦν πάντοτε νὰ καβαλλικεύουν τὴν ῥάχιν καὶ τοὺς ὤμους παντὸς ἐμφύχου. Κανεὶς δὲν ἔχει τὸ σθένος ν' ἀντιστῆ εἰς τὸν μικρὸν μάγον — οὔτε ἡ ἀξιοπρέπεια τῆς ἡλικίας, οὔτε ἡ ἐπίσημος σοβαρότης τοῦ χαρακτῆρος — θεῖοι καὶ θείαι καὶ πάπποι καὶ μᾶμμαι, ὅλοι γίνονται ὑποχείρια ὄργανα τοῦ χαριτωμένου δεσπότη· αὐτὸς δὲν συμμορφώνεται πρὸς κανένα, ἀλλ' ὅλοι συμμορφώνονται μ' ἐκεῖνον, ὅλοι ἀστελεύονται καὶ παίζουν καὶ χορατεῦν καὶ ξεκαρδιζονται μαζί του. Διότι μόνος αὐτὸς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ σφίγγῃ ὑπὸ τὰ σκέλη του τοὺς πλέον ἰσχυροὺς ὤμους καὶ νὰ τσουμαδῆ ἀλύπητα τὴν κόμην διαφνηστερῶν κεφαλῶν.

«Ἡ παιδικὴ ἡλικία, λέγει ὁ Μίλτων, προδίδει τὸν ἄνδρα, ἀπαράλλακτα ὅπως καὶ ἡ πρώτη προδίδει τὴν ἡμέραν». Ἡ παιδικὴ ἡλικία διὰ κάθε ἄνθρωπον ἐνσαρκώνει τὰς πλέον ἀπομακρυσμένας ἀναμνήσεις τῆς μικρᾶς τῆς ἡλικίας καὶ ἔτσι ἀναπληροῦν μίαν ἔλλειψιν τῆς ἀνατροφῆς μας, τοῦτέστι μᾶς καθιστᾷ ἕνανους νὰ ξαναζητήσωμεν πάλιν τὴν ἀνεπίγνωτον ἱστορίαν μας με τὴσιν ἀβρότητα αἰσθητικῆν, σὰν νὰ ἐπρόκειτο πραγματικῶς περὶ ἡμῶν τῶν ἰδίων.

Γρήγορα, πολὺ γρήγορα διὰ τὴν πρεσβυτικὴν περιέργειαν τῶν γονέων, ποὺ ἀγρυπνοὶ παρακολουθοῦν τὴν μαγικὴν χάριν τῶν βοστρύχων καὶ τῶν λακκίσκων τῶν παρειῶν καὶ τῶν ἀσυναρτήτων φράσεων, — μεγαλῶναι ὁ μικρὸς φαφλατᾶς καὶ γίνεται νεανίας. Κάθε ἡμέραν καὶ νέα θαύματα παρουσιάζονται εἰς τὸν δρόμον τοῦ τῷ πῦρ, τῷ φῶς, τῷ σκότος, ἢ σελήνῃ, τὰ ἄστρα, τὰ οἰκιακὰ σκεύη, τὸ ζωγράφιστό ξύλινο ἄλογο, οἱ ἕτηρέται ποὺ τὸν περιποιοῦνται καὶ τὸν θεωπεύουν, τὰ πρόσωπα ποὺ ζητοῦν νὰ τοῦ πᾶρουν ἕνα φιλί, ὄλα, τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο, κινοῦν τὴν προσοχὴν τοῦ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ, ἀλλὰ ὁ μικρὸς ἀτίθασσος με θέρημν καὶ με χάριν τὰ ὑποδουλόνει, χωρὶς καὶ ὁ ἴδιος νὰ τὸ ἠξεύρῃ ἢ νὰ γνῶσις παραλαμβάνεται μέσα εἰς τὴν ζωὴν τοῦ σήμερον καὶ γίνεται καὶ αὐτὴ μέσον πρὸς αὔξησιν τῆς. Τὸ ρόδον ποὺ ἀνθεῖ εἶνε νέον συμβάν, ὁ κῆπος ποὺ ἐγέμισεν ἀπὸ ἀνθισμένα λουλούδια, ἀναπαριστάνει διὰ τὸν νέον Ἀδάμ ψηλαφητὰ τὸν ἀπολεσθέντα παράδεισον ἢ βροχὴ, ὁ πάγος, ἢ πάχνη ἀποτελοῦν ξεχωριστὰς ἐποχὰς εἰς τὴν ζωὴν τοῦ χωρὶς ν' ἀναφέρω τὸ πανηγύρι ἐκεῖνο τῆς πρώτης χιόνος, ποὺ ἔχει πρώτην φορὰν τὴν ἀδειαν ὁ μικρὸς ἀνθρώπος νὰ ἐξέλθῃ ἔξω.

Καὶ ἀργότερα εἰς τὴν ζωὴν μας ποία τέχνη θὰ ἠμπορέσῃ νὰ ζωγραφίσῃ ἢ νὰ χρυσώσῃ ἔτσι ὠραία ὅποιονδήποτε πράγμα, καθὼς ἢ φύσις ἐστόλισε τὸ πρῶτον ἄνδρμα τῆς παιδικῆς μας ἡλικίας; Ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Πέτρου δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἔχη ἐκεῖνην τὴν μαγεῖαν ποὺ εἶχαν δι' ἡμᾶς τὰ κόκανα καὶ χρυσωμένα καλύμματα τοῦ πρώτου εἰκονογραφημένου βιβλίου μας. Καὶ πόσον ἕως τὴν σήμερον ἀκόμη ἢ φαντασία μας εἶνε προσκολλημένη εἰς τὴν ζεστὴν λάμψιν τοῦ μικροτεχνήματος ἐκεῖνου! Καὶ σὰν τί ἀσχολία καὶ διασκεδάσεις κάμνουν εἰς τὸν μικρὸν παρατηρητὴν τοῦ κόσμου κάθε ἡμέραν πλέον εὐχάριστον καὶ βραχεῖαν! Ὁ δρόμος τοῦ φαίνεται μακρὸς καὶ αἰώνιος σὰν τὴν φύσιν, καὶ ὄλοι οἱ ἄνθρωποι, ποὺ τὸν διαβαίνουν, τοῦ ἐμπνέουν σέβας. Ἡ φαντασία του στολίζει ὄλα τὰ πράγματα με κυριακτικὰ φορέματα. Ὁ φόβος του κάμνει ὀρμητικῶς καὶ στοιχειωμένας ὄλας τὰς σιεράς γωνίας. Ἦκουσε νὰ ὀμιλοῦν γι' ἄγρια ἄλογα καὶ γιὰ κακὰ παιδιά, καὶ μ' εὐχάριστον αἰσθημα

φρῆκας περιμένει ὀλίω ἀπὸ τὴν θύραν τοῦ κήπου νὰ περάσουν τ' ἄγρια ταῦτα ὄντια. Ἡ πρώτη ἐκδρομὴ εἰς τὴν ἐξοχὴν, τὸ πρῶτον λουτρόν εἰς τὸ τρεχάμενο νερό, τὸ πρῶτον παιγνίδι εἰς τὸν πάγκον ἢ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης, τὰ βιβλία τοῦ σχολείου εἶνε ἄλλα τόσα κεφάλαια χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης. «Τὰ παραμῦθια τῆς Χαλιμάς», «Οἱ ἑπτὰ ἱππῶται τῆς χριστιανωσύνης», «Ὁ Ροβινσὼν Κρούζος» καὶ τόσα ἄλλα ποὺ ἀποτελοῦν ὄλην τὴν ἐγκυκλοπαιδεῖαν τοῦ παιδικοῦ πνεύματος, εἶνε πηγαὶ ἀνεξάντλητοι ἰδεῶν καὶ συγκινήσεων, εἶνε ἱματιοθήκαι ποὺ με τὸν πλοῦτον τῶν ἠμπορεῖ νὰ στολίσῃ ὄλον τὸν κόσμον! Καὶ ἐνῶ με τὰς ὠραίας ἐκδηλώσεις τοῦ ἀναπτυσσομένου χαρακτήρος του, ποὺ ἂν καὶ ἄτεχνοι, φαίνονται ὅμως ὅτι εἶνε τὸ ἀριστοτέχνημα τῆς σοφίας, ἀναζωπυρεῖ τὴν ἀγάπην ποὺ τὸν προστατεύει καὶ τὸν χειραγωγεῖ, ὁ μικρὸς τοῦ κόσμου παροδίτης ἐξακολουθεῖ τὸν δρόμον τοῦ μέσα εἰς τὴν φύσιν, ποὺ τὸν ἤρχεισε με τὴσιν φαυδρότητα. Καὶ ὅσον μεγαλῶναι, ἄλλο τόσον ἀποβαίνει ἢ χαρὰ καὶ τὸ στόλισμα τοῦ σπιτιοῦ, τὸ ὅποιον ἀντιχεῖ ἀπὸ τοὺς ἀλλαλαγμοὺς τῆς ἠχηρᾶς φωνῆς του.

Τὸ σπῆτι καὶ ἡ οἰκογένεια εἶνε ἢ ἐστία τοῦ ἀνδρός καθὼς καὶ τοῦ παιδιοῦ. Ὅσα μᾶς συμβαίνουν ἐκεῖ μέσα, μᾶς ἐνδιαφέρουν περισσότερο καὶ μᾶς συγκινοῦν βαθύτερα, παρὰ ὅσα ἐπιζητοῦμεν εἰς τὴν Γερουσίαν καὶ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν. Τὰ οἰκιακὰ συμβάντα βεβαίως πρὸ παντὸς ἄλλου ἐνδιαφέρουν ἡμᾶς τοὺς ἰδίους. Ἐκεῖνα ποὺ λέγομεν δημόσια συμβάντα, ἠμποροῦν νὰ εἶνε καὶ νὰ μὴν εἶνε ἰδικὰ μας. Ἐὰν ἕνας ἄνθρωπος θέλῃ νὰ μάθῃ τὴν πραγματικὴν ἱστορίαν τοῦ κόσμου, νὰ ἐννοήσῃ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, δὲν πρέπει νὰ ὑπάγῃ πρῶτον εἰς τὴν Γερουσίαν καὶ εἰς τὸ δικαστήριον. Τὸ καθἑαυτὸ πνεῦμα τῆς ζωῆς πρέπει νὰ ζητηθῇ εἰς γεγονότα ποὺ κείνται πολὺ περισσότερο σιμὰ μας. Ἐκεῖνα ποὺ κάμνομεν ἢ ὑποφέρομεν μέσα εἰς τὸ σπῆτι μας, ἐκεῖνα ποὺ μᾶς διδάσκει ἢ ἀτομικῶς μας ἱστορία ἀναλόγως με τὴν σωματικὴν μας καὶ πνευματικὴν ἰδιοφυίαν, αὐτὰ εἶνε καὶ ποὺ ἔχουν δι' ἡμᾶς τὸ βαθύτερον ἐνδιαφέρον. Ἡ πραγματικότης εἶνε ἀνωτέρα ἀπὸ τὴν ποίησιν ἀρκεῖ μόνον νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν καθαρὰν πραγματικότητα. Καὶ πιστεύεις τάχα, ὅτι θὰ ἠμποροῦσε ποτε καὶ ἡ καλλιτέρα ἐγλωττία καὶ ὄλαι αἱ ὀρμητικαὶ ποιήσεις ν' ἀποτρέψουν τὸ αὐτὶ σου ἀπὸ τὸν προφητικὸν ἀθίγγανον ποὺ θὰ ἦτον εἰς θεσίν χωρὶς περιστροφᾶς, νὰ σοῦ εἰπῇ κατὰ πρόσωπον τὰς πραγματικὰς τύχας τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ θὰ ἠμποροῦσε τὴν ἠθικὴν σου κατάστασιν νὰ φέρῃ εἰς ἁρμονίαν με τὴν ἱστορίαν τῆς ζωῆς σου, ποὺ θὰ εἶχε τὸ χάρισμα νὰ σοῦ ἐξηγήσῃ τὴν αἰτίαν σου, τὸν πυρετόν σου, τὰ χρέη σου, τὴν ἰδιοσυγκρασίαν σου, τὰς συνη-

θείας τῆς σκέψεώς σου, τὴν καλαισθησίαν καὶ τὰς κλίσεις σου καὶ εἰς κάθε ἐξήγησιν νὰ μὴ σὲ χωρῆσῃ ἀπὸ τὸ σύνολον, ἀλλὰ νὰ σὲ συνενώσῃ με αὐτό; Μὴ δὲν εἶνε ἀληθές ὅτι ὄχι εἰς τὴν Γερουσίαν, οὔτε εἰς τὸ δικαστήριον, οὔτε εἰς τὸ ἐμπορικὸν ἐπιμελητήριον, ἀλλὰ εἰς τὴν ἐστίαν τὴν ἰδικὴν μας πρέπει νὰ προσπαθήσωμεν νὰ διαγνώσωμεν τὸν ἀληθινὸν χαρακτήρα καὶ τὰς βλέψεις τῆς ἐποχῆς μας; Τὰ πράγματα ταῦτα βεβαίως δυσκολώτερα ἐξηγῶνται. Εὐκολώτερα ἠμποροῦμεν νὰ ἐπιχειρήσωμεν τὴν ἀπογραφὴν τῶν κατοικῶν ἢ νὰ λογαριάσωμεν τὴν ἐπιφανείαν μιᾶς χώρας νὰ ἐπικρίνωμεν τὸ πολίτευμά της, τὰ βιβλία της καὶ τὴν τύχην της, παρὰ νὰ μεταβῶμεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ εἰς τὰς ἐστίαις των καὶ ἀπὸ τὸν τρόπον τῆς ζωῆς των νὰ μάθωμεν τὸν χαρακτήρα των καὶ τὴν ἐλπίδα των.

Ἐν τούτοις πάντοτε με κάποιον διαταγμὸν μεταχειρίζομεθα τὸν καλλίτερον αὐτὸν τρόπον πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ μυστικοῦ. Καὶ ὑπὸ τὴν μίαν καὶ ὑπὸ τὴν ἄλλην μορφήν πάλιν εἰς αὐτὸν τὸν τρόπον καταλήγομεν. Καὶ ναὶ μὲν ἢ φυσιογνωμικῆ καὶ ἢ φρενολογία τῶν ἡμερῶν μας ἀπαιτεῖ μίαν ταχεῖαν καὶ μηχανικὴν μέθοδον, ἀλλὰ καὶ αἱ δύο στηρίζονται ἐπὶ βάσεων αἰωνίων. Ἡ ἀγνὴ καὶ καθαρὰ μορφή τοῦ ἀνθρώπου βεβαίως δὲν βλέπεται εἰς τὰ ἰδιότροπα καὶ κατηφῆ αὐτὰ προσώπια (προσωπεῖα ποὺ φέρομεν καὶ ποὺ συναντῶμεν), εἰς τὰ φουσκωμένα αὐτὰ καὶ ζαρωμένα σώματα με φαλακρὰς κεφαλὰς, με χροαστὰ μάτια, με κομμένην ἀναπόσῃν, με ἀλλοσμένην κ' ἐπισφαλῆ ὑγιείαν καὶ με πρόωρον θάνατον. Ζῶμεν ὡς ἐρείτια ἐν μέσῳ ἐρειπίων. Τὰ μεγάλα γεγονότα εἶνε ἐγγύς. Λόγος καὶ αἴτιον ἐκεῖνον ποὺ εἶνε τὸ σῶμα, πρέπει νὰ ζητηθῇ ἐν τῷ πνεύματι. Ἡ ἱστορία τῆς τύχης σου εἶνε γραμμὴν κατὰ πρῶτον εἰς τὴν ζωὴν σου.

Ἄς ἀρήσωμεν λοιπὸν τὴν δημοσιότητα τῆς ἀγορᾶς καὶ ἐμβῶμεν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ σπιτιοῦ. Ἄς ἴδωμεν τί μᾶς λέγει τὸ δαμάτιον ποὺ καθήμεθα καὶ ἡ ὀμιλία τοῦ τραπεζιοῦ καὶ ἐκεῖνο ποὺ δι' αὐτὸ οἱ σύγχρονοί μας ἐξοδεύουν τὸ χρέμα των. Ἐσὺ λέγεις ὅτι τὴν ἐποχὴν χαρακτηρίζει μία ηἰθέμηνη συνείδησις τῆς ψυχῆς. Ἄς κοιτάξωμεν ἂν ὄχι μόνον εἰς τὴν περιφέρειαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ἐσώτατον πυρῆνα τῆς ζωῆς ἢ συνείδησις αὐτὴ ἔδωκε τὴν τάξιν της εἰς τὰ ἄτομα. Ὑπακούει ἢ διαχειρίσις τοῦ οἴκου εἰς μίαν ἰδέαν; Βλέπεις τὸν ἄνθρωπον — τὴν ἰδιαίτερον του διάθεσιν, τὸ πνεῦμα του, τὰς ὀρμᾶς του — εἰς τὸν τρόπον ποὺ διαχειρίζεται τὰ τοῦ οἴκου του; Εἶνε αὐτὸς ὁ τρόπος διαφανῆς, φωτεινὸς πέρα καὶ πέρα; Εἰς τὴν οὐρανὴν τὴν διαχειρίσιν δὲν ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ τίποτε συγκεχυμένον καὶ τίποτε ποὺ νὰ προέρχεται μόνον ἀπὸ τὴν συνήθειαν, ἀλλὰ εἰς ὄλα τὰ ὑπάρχοντά του πρέπει τὸ δαιμόνιον καὶ ἡ ἀγάπη

τοῦ ἀνθρώπου νὰ φαίνεται τόσον καθαρὰ, ὥστε ὁ ὀφθαλμὸς ποὺ τὸν ἐγγώρισεν, εὐθύς ν' ἀναγνώσῃ τὸν χαρακτήρα του εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν του, εἰς τὰς γαίας του, εἰς ἐκεῖνα ποὺ στολίζουν τὴν ζωὴν του καὶ εἰς καθἑμίαν ἀπὸ τὰς δαπάνων του. Ἐνὸς ἀνθρώπου τὸ χρέμα δὲν πρέπει ν' ἀκολουθῇ τὴν διευθύνσιν ποὺ ἔλαβε τὸ χρέμα τοῦ γείτονός του, ἀλλὰ πρέπει νὰ τοῦ παριστᾷ ἐκεῖνα τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα θὰ ἐπρωτίμα νὰ κάμῃ με αὐτό. Ἐγὼ δὲν εἶμαι ἕνα πράγμα καὶ τὰ ἔξοδά μου ἄλλο πράγμα. Τὰ ἔξοδά μου εἶμαι ἐγὼ. Ἐὰν τὰ ἔξοδά μας καὶ ὁ χαρακτήρ μας εἶνε δύο διάφορα πράγματα, τὸ σφάλμα ἔγκειται εἰς τὴν κακίαν τῆς κοινωνίας μας.

Εἰς τὰ καταστήματα καὶ εἰς τὰ πρατήρια ἐρωτῶμεν τὴν τιμὴν πολλῶν πραγμάτων, ἀλλὰ ὑπάρχουν μερικὰ ποὺ ὁ καθένας τ' ἀγοράζει χωρὶς διαταγμῶν, ἔστω καὶ ἂν πρόκειται μόνον διὰ γραμματόσημα, εἰσιτήρια πλοίων ἢ ἀμαξῶν, ἐργαλεῖα διὰ τὴν ἐργασίαν του, βιβλία ποὺ χρειάζεται διὰ τὸ ἐπάγγελμά του κατ. Καλλίτερα νὰ μὴν ἀγοράζῃ ποτε τίποτε ἄλλο παρὰ μόνον ὅτι τοῦ χρειάζεται, ποτε νὰ μὴν ὑπογράψῃ μιμούμενος τὸ παράδειγμα ἄλλων, ποτε νὰ μὴν δίδῃ ἀκουσίως. Ἐστὶ ὁ πεπαιδευμένος εἶνε κεφάλαιον διὰ φιλολογικὸς σκοπούς. Ὅλον του τὸ χρέμα τὸ ἐξοδεῖ διὰ τὸν Ἀριστοτέλη, τὸν Φαβρίκιον, τὸν Ἐρασμον καὶ τὸν Πετρούρχην. Μὴ ζητῆς ἀπὸ αὐτὸν νὰ βοηθήσῃ με τὰς οικονομίας του νεαροὺς ἐμπόρους ὑφασμάτων καὶ ἀποικιακῶν εἰδῶν, νὰ ὑποστηρίξῃ τὸ κατὰστημά των ἢ νὰ λάβῃ μέρος εἰς ἐταιρίαν πρὸς ἀνέγερσιν ἐργοστασίου ἢ ἐγκατάστασιν ἰχθυοτροφείου. Καὶ αὐτὰ τὰ πράγματα ἀπαιτεῖται νὰ γίνωνται, ὄχι ὅμως με τὴν συνδρομὴν ἀνθρώπων ὡς αὐτός. Πῶς ἄλλως θὰ ἦτο δυνατόν νὰ φθάσῃ μέχρους ἡμῶν ἐν βιβλίον σὰν τοὺς διαλόγους τοῦ Πλάτωνος χωρὶς τὰς πολυτίμους οικονομίας τῶν πεπαιδευμένων καὶ τὸν φαντασιώδη τρόπον ποὺ τὰς διαθέτουν;

Ἐνας ἄλλος πάλιν εἶνε μεγαλοφυΐα εἰς τὴν βιομηχανίαν, ἐφευρίσκει μηχανάς, εἶνε ναυπηγός, — κεφάλαιον δηλαδὴ τῆς ναυπηγικῆς — καὶ δὲν θὰ κατώρθωνε τίποτε, ἐὰν ἔχανε τὸν καιρὸν του με βιβλία καὶ με ἄλογα. Ἄλλος πάλιν εἶνε γεωπόνος, γεωπονικὸν δηλαδὴ κεφάλαιον, καὶ ἄλλος χημικός, καὶ ὁ ἴδιος κανὼν ἔχει κῆρος δι' ὄλους. Με τὸ χρέμα μας χρεωστοῦμεν νὰ μὴ προσποιώμεθα, ἀλλὰ νὰ τὸ ἐξοδεύωμεν με ἀπλότητα καὶ με εὐκρίνειαν καὶ ν' ἀγοράζωμεν ἐκεῖνο ποὺ μᾶς ἐλκύει εἰς σφαίρας ὑψηλοτέρας καὶ ὄχι ἐκεῖνο ποὺ μᾶς σύρει εἰς στρώματα κατώτερα.

Ἐὰν θελήσωμεν ποτε νὰ ἐπιθεωρήσωμεν τὰς οἰκίας μας ὡς πρὸς τοῦτο, φοβοῦμαι ὅτι δὲν θὰ τὰς εὐρωμεν νὰ ἔχουν ἐγὼτητα καὶ νὰ ἐκφράζον τὴν ἀρίστην σκέψιν. Τίποτε τὸ ὀμογενές

δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν οἰκιακὴν διαχείρισιν, εἰς τὸ ἐπάγγελμα, εἰς τὰς φιλίας τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ σπῆτι του ἔπρεπε νὰ μᾶς δεικνῆ τὸ εἰλικρινές του φρόνημα, ἐκεῖνο ποὺ ἀποτελεῖ τὴν εὐεξίαν του, διὰν ἀναπαύεται μεταξὺ τῶν οἰκείων του καὶ λησμονῆ πάσαν προσποίησιν, πάσαν μίμησιν τῆς διαγωγῆς τῶν ἄλλων καὶ μάλιστα πᾶσαν ἔντασιν τῆς θελήσεως. Εἰς τὸ σπῆτι του φέρεται ἀπὸ σκευῆ καὶ στολίσματα πᾶν ὅτι ἀπὸ ἐτῶν τοῦ ἐφαίνετο ὄρατον καὶ ἐπιθυμητόν, καὶ ὁ χαρακτηριστὴρ του θὰ προδοθῆ ἀπὸ αὐτὰ τὰ πράγματα. Ἀλλὰ ποῖα ἰδέα ἐπικρατεῖ εἰς τὰς οἰκίας μας; Πρῶτα-πρῶτα ἡ χρησιμότης καὶ ὑστερον ἡ ἀναγκαιότης καὶ ἡ ἀπόλαυσις. Ἀφαίρεσε ὅλας τὰς στέγας κατὰ σειρὰν εἰς τοὺς δρόμους τῆς πόλεως καὶ σπανίως θὰ εὕρης τὸν ναὸν ἐνὸς Θεοῦ ἀνωτέρου ἀπὸ μίαν σὴφρονα φειδῶ. Ἡ πρόδοσις τῆς οἰκιακῆς ζωῆς ἐγκρατεῖ εἰς τὴν καθαρῶτητα, εἰς τὸν ἀερισμὸν, εἰς τὴν ὑγιεινὴν, εἰς τὴν εὐπρέπειαν, εἰς ἀναρίθμητα μέσα καὶ τεχνάσματα τῆς ἀνέσεως, δηλαδὴ εἰς τὴν χρησιμοποίησιν εἰς κάθε σπῆτι τῶν ἠνωμένων προϊόντων ὄλων τῶν ζωνῶν τῆς γῆς. Τὸ σιγύρισμα τῶν σπιτιῶν μας ἀποβλέπει εἰς ταπεινὰ ἀφελήματα. Τὰ σπῆτια τῶν πλουσίων εἶνε ζαχαροπλαστεῖα, ὅπου σοῦ προσφέρονται ζαχαρωτὰ καὶ κρασί, τὰ σπῆτια τῶν πτωχῶν εἶνε ἀπομιμήσεις ἐκείνων, ὅσον τὸ ἐπιτρέπουν αἱ δυνάμεις τῶν κυρίων τῶν. Οἰκιακὴ διαχείρισις ποὺ τοιοῦτον σκοπὸν ἐπιδιώκει, δὲν εἶνε τι ὄρατον δὲν εὐφραίνει καὶ δὲν ὑψώνει οὔτε τὸν ἄνδρα, οὔτε τὴν γυναῖκα, οὔτε τὸ παιδί. Δὲν εὐχαριστεῖ τὸν ξενίζοντα οὔτε τὸν ξενιζόμενον, ἀλλὰ πιέζει τὰς γυναῖκας ὡς ἐφιιάτης. Ἐὰν ἡ οἰκιακὴ διαχείρισις ἀποβλέπη εἰς τὴν οἰκονομίαν, ἀπαιτεῖ πολὺν κόπον καὶ ἐργασίαν καὶ δὲν παρέχει καμίαν ἀπόλαυσιν νὰ διαχειρίζεται δὲ κανεὶς πάλιν τὰ τῆς οἰκίας του χάριν μόνον ἐπιδειξεως, εἶνε ἀδύνατον δι' ὅλας σχεδὸν τὰς γυναῖκας, καὶ ἡ ἐπιτυχία τῶν ὀλίγων ποὺ τὸ κατορθόνον ἐξαγοράζεται μὲ πολλὰς θυσίας.

Ἡ ὄψις τοῦ ζητήματος τούτου, θεωρουμένη ἐκ τοῦ πλησίον, εἶνε ἀπειλητικῆ. Ἀπαιτεῖται νὰ ἔχωμεν ὅλην τὴν δύναμιν μᾶς ἰδέας, διὰ νὰ σηκώσωμεν αὐτὸ τὸ βάρος, ἐπειδὴ τὸ πλῆθος ὄλων τῶν πραγμάτων ποὺ αὐξάνει καθημερινῶς καὶ ποὺ ἔχομεν αὐτῶν ἀνάγκην διὰ τὴν εὐκολίαν μας, εἶνε παραίτιον συγχύσεως καὶ μάλιστα εἰς τὰ βορειότερα κλίματα. Καὶ ἡ πλέον σύντομος ἀναγραφή τῶν ἀναγκῶν μας εἰς τὸ δορμὸν αὐτὸ κλίμα προκαλεῖ τὴν φρίκην μὲ τὸ ποσὸν τῶν δυσἀποκλήτων ἀντικειμένων. Ἐὰν δὲ ἀποβλέψωμεν εἰς τὰς πολλὰς λεπτομερείας, θὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι εἶνε ἀδύνατος μία πραγματικὴ καλὴ οἰκιακὴ διαχείρισις καὶ ὅτι ἡ τάξις εἶνε δυσεῦρετον κτῆμα μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν. Κύτταξε μὲ πόσῃ πολυτέλειαν εἰς

οἰκογενείας ὅπου ὑπάρχουν καὶ τὰ δύο, τὰ μέσα καὶ ἡ καλαισθησία, διατηρεῖται ἡ ἀκριβεία εἰς ἐκεῖνο ποὺ ἀρέσκειται ὁ οἰκοδεσπότης. Ἐὰν π.χ. τὰ παιδιά ἐνδύωνται καὶ τρέφονται καλὰ καὶ ἔχουν ὅλας τὰς περιποιήσεις, ἐὰν καταβάλλεται ὅλη ἡ ἀπαιτούμενη φροντίς διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ τὴν μόρφωσιν των καὶ ἐὰν τὴν παρέχουν οἱ γονεῖς κατ' οἶκον, — θὰ πάθῃ ἡ φιλοξενία τοῦ οἴκου οἱ φίλοι θὰ φιλοξενοῦνται μὲ ὀλιγοτέραν φροντίδα καὶ μὲ ἀμέλειαν θὰ στρώνεται τὸ καθημερινὸν τραπέζι. Ἐὰν πάλιν τὸ τραπέζι εἶνε εἰς τὴν ὄραν του, τὰ δωμάτια θὰ εἶνε εἰς ἀταξίαν. Ἐὰν τὰ λινὰ καὶ τὰ παραπετάσματα εἶνε ἐκλεκτὰ καὶ καθαρά καὶ τὰ σκευῆ διατηροῦνται εἰς καλὴν κατάστασιν, θὰ παραμεληθῆ ἡ αὐλή, ὁ κήπος, ὁ φράκτης καὶ ὁ αὐλόγυρος. Ἐὰν πάλιν ληφθῆ φροντίς δι' ὅλα ταῦτα, ὁ οἰκοδεσπότης καὶ ἡ οἰκοδέσποινα τόσον θ' ἀπορροφηθοῦν ἀπὸ αὐτὴν, ὥστε θὰ παραμελήσουν τὴν ἰδικήν των μόρφωσιν καὶ ἀνάπτυξιν, ἢ οἱ ἄνθρωποι θὰ θεωροῦνται ὡς ἄψυχα ἀντικείμενα.

Αἱ δυσκολίαι ποὺ ἐδῶ ἀπαιτεῖται νὰ ὑπερνηκηθοῦν, πρέπει νὰ ὁμολογηθοῦν μὲ εἰλικρινεῖαν εἶνε πολλὰ καὶ εἶνε μεγάλα. Ἄλλως τε δὲν ἔμπορουν ν' ἀρθῶν ἀπὸ τὴν μέσῃ μὲ ὅποιαν-δήποτε ἐπίκρισιν ἢ μὲ τὴν ἐπανόρθωσιν λεπτομερειῶν, ἐὰν τὰς διορθῶμεν πάντοτε ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν μίαν πρὸς μίαν, ἀλλὰ μόνον εἰς διατάξωμεν τὰ τοῦ οἴκου πρὸς ἓνα τελικὸν σκοπὸν ὑψηλότερον ἐκεῖνον διὰ τὸν ὅποιον συνήθως διασκευάζονται τὰ ἐνδочαιτήματά μας. Καὶ ὑπάρχει, ἐν γένει, συμφορὰ βαρύτερη, δυστύχημα ποὺ νὰ μᾶς ἐπιβάλλῃ τὴν ἐπανόρθωσιν του περισσότερον παρά τοῦτο; νὰ πηγαίνῃ ἀπὸ δωμάτιον εἰς δωμάτιον καὶ νὰ μὴν βλέπῃς πούθεν ὄρατον, νὰ μὴν εὐρίσκῃς εἰς τοὺς συνοίκους καμίαν σκόπιμον προσπάθειαν, ν' ἀκούῃς μίαν ἀτελεύτητον φλυαρίαν καὶ ὀχλοβοήν, νὰ ἀναγκάζῃσαι εἰς ἐπικρίσεις καὶ σχόλια, ν' ἀκούῃς μόνον διὰ νὰ ἦσαι ἀντιθέτου γνώμης καὶ νὰ αἰσθάνῃσαι ἀηδίαν καὶ ἀποστροφὴν, νὰ μὴν εὐρίσκῃς καμίαν προθυμίαν δι' ἐκεῖνο ποὺ εἶνε καλὸν μέσα μας, καμίαν ὑποδοχὴν δι' ἐκεῖνο ποὺ εἶνε λογικὸν καὶ φρόνιμον; — τοιαύτη θυσία θὰ ἦτον ὑπερβολικὴ πληρωμὴ ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ δώσωμεν διὰ γλυκὸ ψωμί καὶ διὰ ζεστὴν στέγην καὶ μάλιστα ὅταν γινώμεθα θύματα ἀπάτης ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν συγγένειαν, ὡς πρὸς τὴν ἡρεμίαν, τὴν φαιδρὰν διάπλασιν ὄλων τῶν δυνάμεων καὶ τὴν ἐνδόμυχον παρουσίαν τοῦ κάλλους.

Δὲν εἶνε ὀλίγα τὰ παράπονα διὰ τὸν τρόπον τῆς ζωῆς μας καὶ βεβαίως δὲν πρέπει νὰ κοφύωμεν εἰς κάθε εἰλικρινῆ ἀναμορφωτὴν, ὅτι αἱ ἀντιλήψεις μας περὶ οἰκιακῆς ἀνέσεως, διὰ νὰ πραγματοποιηθοῦν, ἔχουν τὴν σήμερον ἀνάγκην τοῦ πλοῦτου. Δὲς μου τὰ μέσα, λέγει ἡ οἰκοδέσποινα, καὶ τὸ σπῆτι σου δὲν θὰ πληγῶνῃ τὴν

καλαισθησίαν σου καὶ δὲν θὰ φθέρῃ τὸν καιρὸν σου. Ὅταν ἀκούωμεν τοῦτο, ἐννοοῦμεν πῶς αὐτὰ τὰ μέσα κατήντησαν νὰ γίνωμεν τόσον παντοδύναμα ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ τῷ ὄντι, ἡ ἀγάπη τοῦ πλοῦτου φαίνεται κυρίως νὰ εἶνε ὀζυμένη μέσα εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ ὄρατου καὶ ἀπὸ αὐτὴν νὰ πηγάζῃ. Ὁ πόθος τοῦ χρυσοῦ δὲν ἀποβλέπει εἰς τὸν χρυσόν. Δὲν εἶνε τὸ πολὺ σιτάρι καὶ τὸ βαμβάκι καὶ τὰ ἐπιπλά ποὺ ἐπιθυμοῦμεν, ἀλλὰ τὰ μέσα τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς εὐπορίας. Μισοῦμεν τὴν ἀνεπαρκείαν τῶν μέσων καὶ θέλομεν νὰ ἡμεθα εἰς θέσιν νὰ ἔξασκοῦμεν μίαν ἀρχοντικὴν ἐλευθεριότητα ἐπιθυμοῦμεν νὰ μὴ θέτωμεν τοῦλάχιστον περιορισμοὺς καὶ ἐμπόδια εἰς τοὺς γονεῖς μας, τοὺς συγγενεῖς, ξένους ἢ ὑπηρέτας; θὰ ἠθέλαμεν νὰ ἐμφανίζομεθα πρὸ τῶν συμπολιτῶν μας ὡς εὐεργέται καὶ ὡς ἀρχοντες εἰς τοὺς ξένους πρὸ τῆς θύρας μας, εἰς τοὺς αἰδοῦς καὶ εἰς τὰς ὄρατας, εἰς τὸν τεχνίτην καὶ εἰς τὴν εὐγενῆ δέσποιναν, ποὺ ἔρχονται νὰ ζητήσωμεν τὴν φιλοξενίαν μας. Πῶς θὰ τὸ κατορθώσωμεν αὐτό, ἐὰν αἱ ἀνάγκαι κάθε ἡμέρας μᾶς δεσμεύουν μὲ τὴν βιοποριστικὴν ἐργασίαν καὶ μᾶς ἀναγκάζουν νὰ προσέχωμεν ἀκαταπαύστως μὴ παρασυστῶμεν εἰς ἔξοδα;

Δότε μας πλοῦτον καὶ θὰ ἔχωμεν ἐστίαν. Ἄλλ' αὐτὸ εἶνε μία ἀτελής καὶ ἀδόξος λύσις τοῦ προβλήματος καὶ δι' αὐτὸ δὲν εἶνε λύσις. «Δότε μας πλοῦτον!» Πάρα πολλὰ ζητεῖτε. Ὀλίγοι ἔχουν πλοῦτον, ὅλοι ὅμως πρέπει νὰ ἔχουν ἐστίαν. Οἱ ἄνθρωποι δὲν γεννῶνται πλούσιοι, καὶ ἐνῶ ἐπιδιώκει τὸν πλοῦτον ὁ ἄνθρωπος πολλάκις θυσιαῖται καὶ συχνὰ θυσιαῖται χωρὶς ἐπὶ τέλος ν' ἀποκτήσῃ τὸν πλοῦτον. Ἐκτὸς τούτου ἡ ὀρθὴ ἀπάντησις δὲν ἔμπορῃ νὰ εἶνε αὐτή, — ἐπειδὴ ὑπάρχουν ἐνστάσεις κατὰ τοῦ πλοῦτου. Εἶνε μόνον μία διέξοδος. Ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος ἔχει μόνην τὴν ἀξίαν του ὡς δέλεαρ καὶ δὲν μεταχειρίζεται κανὲν ὑποδέσπερον μέσον. Ὁ τρόπος ποὺ μεταχειρίζομεθα τὸν πλοῦτον, εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐπιδεικωθῆ ἔκ βίθρων καὶ νὰ μεταφρασθῆ. Ἡ μεγαλοψυχία δὲν συνίσταται εἰς τὸ νὰ δίδωμεν χρήματα ἢ

χορηματικὰς ἀξίας. Αὐτὰ ποὺ τὰ λέγομεν ἀγαθὰ δὲν εἶνε παρὰ μόνον ἡ σκιά τοῦ ἀγαθοῦ. Νὰ δίδῃς νόμισμα εἰς τὸν πᾶσχοντα εἶνε μία ὑπεκφυγή. Εἶνε μόνον ἀναβολὴ τῆς πραγματικῆς πληρωμῆς, εἶνε ποσὸν μὲ τὸ ὅποιον ἐξαγοράζεις σιωπῆν, πιστωτικὴ πράξις καθ' ἣν μία ἐγγράφος ὑπόσχεσις πληρωμῆς ἐπέχει προσωρινῶς τόπον τῆς ὀριστικῆς ἐκκαθαρίσεως. Εἰς τὸν ἄνθρωπον χρεωστοῦμεν συνδρομὴν ἀνωτέραν ἀπὸ τὴν τροφήν καὶ τὴν θέρησιν. Εἰς τὸν ἄνθρωπον χρεωστοῦμεν τὸν ἄνθρωπον. Ἐὰν εἶνε ἀσθενής, ἀνίκανος, ἀναποφάσιτος καὶ σκαῖός, εἶνε τοιοῦτος, ἐπειδὴ τόσον ἦτο τὸ ποσὸν ποὺ τὸν ἠδίκησεν ἡ φύσις του. Ἐπρεπε νὰ ἔλθῃς πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν φυλακὴν του μὲ σοβαρὰν ἐπίπληξιν διὰ τὰς κακὰς τάσεις, μὲ ἀνδρικὴν ἐνθάρρυνσιν ὄχι μὲ δειλὴν ἐκφρασίαν τῆς λύπης σου, ὅτι δὲν ἔχεις χρήμα ἢ ἔχεις μόνον ὀλίγον νὰ τοῦ προσφέρῃς, ὡς μεγίστην εὐεργεσίαν, ἀλλὰ μὲ τὸ ἡρωϊκὸν θάρρος σου, μὲ τὴν ἀγνότητά σου, μὲ τὴν πεποιθησίαν σου. Πρέπει νὰ φέρῃς μαζί σου τὸ πνεῦμα ποὺ εἶνε φρόνησις, ὑγεία καὶ αὐτοβοήθεια. Ἐὰν ἀντ' αὐτῆς τοῦ προσφέρῃς χρήμα τὸν προσβάλλεις, ὅπως καὶ ὁ μνηστήρ ποὺ προσφέρει χρήμα εἰς τὴν μνηστήν του διὰ ν' ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὰς ὑποχρεώσεις του. Οἱ μεγάλοι ἐμπιστεύονται εἰς τὴν καρδίαν των καὶ ὄχι εἰς τὴν σακκοῦλαν των. Τὸ ὄραιότερον δέσιμον διὰ τοὺς ἀδάμαντας καὶ διὰ τὴν ἀρετὴν εἶνε ἀπλούστατος κρῖκος — ἀπὸ μολύβι καὶ ἔνδειαν. Ὁ μεγαλύτερος ἀνὴρ τῆς ἱστορίας ἦτο καὶ ὁ πλέον πτωχός. Τί ἦσαν οἱ ἀρχηγοὶ καὶ οἱ σοφοὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ρώμης, ὁ Σωκράτης καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας; Ὁ Ἀριστείδης εἶχε διορισθῆ γενικὸς εἰσπρακτὴρ τῆς Ἑλλάδος διὰ νὰ συλλέξῃ τὰς εἰσφορὰς ὄλων τῶν πολιτειῶν ἐναντίον τῶν βαρβάρων. «Πτωχός ἦτο, λέγει ὁ Πλούταρχος, ὅταν ἤρξισε καὶ πτωχότερος ἀπέβη μετὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ ἔργου! Τί ἦσαν ὁ Αἰμίλιος καὶ ὁ Κάτων; Τί σπιτικὸ ἔχον ὁ Παῦλος καὶ ὁ Ἰωάννης καὶ ὁ Μίλων καὶ ὁ Μάρουελλ, ὁ Σαμουήλ Ἰζόνσον, ὁ Ἄδαμς εἰς τὴν Βοστώνην καὶ ὁ Ἰωάννης Παῦλος Ρίχτερ εἰς τὸ Μπαϊρόυτ;

[Τὸ τέλος εἰς τὸ προσεχές] Μετάφρ. Χ. Θ. ΦΛΩΡΑ

## ΗΛΙΟΣ ΚΑΙ ΦΕΓΓΑΡΙ

Τὰ παιδιά τῆς γειτονίας, ἀφοῦ ἀπόπαιξαν τὸ κλέφτικον, κίνησαν, τῶνα κοντὰ τᾶλλο, κινέβησαν, μὲ τραγοῦδια, φωνές καὶ σφυρίγματα, στήρᾳ τοῦ χωριοῦ. Ἐκεῖ, κᾶθησαν σὲ κῆλο σταυροπόδι, καὶ μιλοῦσαν, μὲ πείσμα, γιὰ πολλὰ. Ποῖος εἶνε ὁ καλλίτερος τοῦ χωριοῦ παλληκάρου, ποῖος ἔχει τὰ περισσότερα καὶ καλλίτερα γυδοπρόβατα, ἢ τὸ δυνατότερον καὶ γρηγορότερον ἄλόγατο, καὶ γιᾶλλα πολλὰ τέτοια.

Τὴν ὀμιλία τους αὐτὴ, τὴν ἔρριξε ἀλλοῦ, ἢ μαγευτικὴ θεὰ τοῦ φεγγαριοῦ, ποὺ κοκκινωπὸ κίχλοστρόγγυλο, ἔβγαυε πέρα στὴν κορφὴ τοῦ βουνοῦ, γάλια, γάλια, καὶ φυλαχτά, σὰ νᾶθελε νὰ δῆ κάτι χωρὶς εἰς τὸ δοκηθῶν.

— Ἄϊ, μαρέ!... δὲν ἦταν νᾶταν κεῖ κοντὰ τὸ χωριό;

— Ποῦ, ρε Τάσο;

— Νά, κεῖ ποὺ βγαίνει τὸ φεγγάρι.



- Κύτερα; ...
- Κύτερα; ... Νά, θά πήγαινα μένα λουμάκι, τέτοια ώρα, νά τό κρατούσα, και θά τοῦ γύρευα δι' ἡδέλα.
- Ποιανού, τοῦ φεγγαριού;
- Ὅχι, μαρὲ, τοῦ Θεοῦ.
- Τοῦ Θεοῦ! ...
- Ναι γιὰ! ... δὲν ξέρετε; ...

Καὶ περίεργα, ἄλλαξαν τόπο, καὶ ζύγωσαν πὶο σιμά, γιὰ νὰκούσουν ἀπὸ τὸν Τάσο τῶν ἠνωστα σαυτὰ γιὰ τὸ φεγγάρι. Ἦταν ὁ Τάσος μεγαλύτερος τους δέκα δύο χρόνων. Διάβαζε στὸ Φαλιῆρι κῆραρε τὰ γράμματα συγκαταητά. Βοηθοῦσε τὸν παππᾶ στὸ ἱερό, ἔβγαυνε μὲ τὸ θυμιατὸ καὶ τὴ λαμπάδα σιῶγια, ἔκοβε τὴν προσφορά, κῆρε πατέρα ποῦκαμε ταχτικός, καὶ μάλιστα στὴν καβέλλαρια, δυὸ χρόνια στὴν Ἀθήνα. Μὲ τέτοιες λοιπὸν δυνατές γνώσεις καὶ μὲ τέτοιον γονιὸ ὁ Τάσος, ἦταν μέσα στοὺς συντρόφους τοῦ πιστευτοῦ κῆκουστός.

- Ποὺ λέτε τὸ λοιπὸν, αὐτὸ κῆ πέρα τὸ φεγγάρι, εἶνε τὸ μάτι τοῦ Θεοῦ ποὺ γλέπει τὴ νύχτα. Ὅποιος, τὸ λοιπὸν, τὸ κρατήση, τοῦ λέει ὁ Θεός: τί θέλεις; καὶ τοῦ δίνει δι, γυρέψει.
- Ἀλήθεια;
- Ἀμδᾶ, ψέματα; \*\*\*

Τὴν παρακάτω ἐξήγησι τοῦ Τάσου γιὰ τὸ φεγγάρι, τὴ διάκοψαν κῆτι ξεκαρδιστικὰ γέλια ἀκούστηκαν ἀπὸ παραπάνου. Ξαφνιασμένα, γυρίζουν καὶ βλέπουν νὰ κῆνεται λίγο παραπάνου, μὲ τὲς πλάτες ἀκουμπισμένες σῆνα ριζολίθι, ὁ παλαιὸς πολεμιστὴς μπαρμπα-Σταῦρος.

Ἦταν ὁ μπαρμπα-Σταῦρος, ἕνας περιγερὸς μένα κορμὶ ὡς κῆ πᾶνον καὶ μὲ κῆτι πλάτες σῆν πλαστικῆ. Μὲ κατάλευκα μακριὰ μαλλιά καὶ γένια. Μὲ κῆτι μεγάλα καὶ βαθουλὰ μάτια, ποὺ τὰ ἤσκωναν δυὸ δασιὰ καὶ καγγελοτὰ φρύδια. Μόλα του τὰ βαρεῖα γεράματα, ἀνέβαινε πολλές φορές, ἐκεῖ στὸ ταμποῦρι τοῦ Μήτρο-Πέτροβα, καθόταν σῆνα ριζολίθι, γέροντας τὸ κορμὶ του στὴ ράβδα του, στήριζε κορπὰ τὴν παλάμη του πᾶνον πὸ τὰ φρύδια, κ' ἀγνάντευε τὴν Καρύτυνα, τὴν Τριπολιτσά, τὴν γράνα, κοῦλα τὰ διάσελα καὶ τὰ βουνά, ποὺ στὰ νειάτα του προπάτησε. Ἔτσι, τοῦ φαινόταν πὸς ζοῦσε ἀκόμα στὰ περασμένα χρόνια, πὸς ἦταν ἀκόμα σύντροφος τοῦ Κολοκοτρώνη, πὸς ἔβουε τὴ βροντερῆ φωνή του, πὸς κυνηγοῦσαν ἀκόμα μέσα στὸ Βαλτετσόρεμα μὲ σπαθιά, φορτωτῆρες, καὶ κοτρῶνια, τὴν τούρκικη πεζούρα καὶ καβάλλα. Ἔτσι, στοχαζόταν τὴν περασμένη λεβεντιά, τὰ νειάτα. Καὶ μαυτὸ τὸ γυρισμὸ του, πίσω στὰ παλιά, λὲς καὶ ξεγελοῦσε τὸ χᾶρο, καὶ τὸν παρατοῦσε ἀκόμα στὴ ζωή.

Ἦταν πολὺξερὸς καὶ κοσμογυρισμένος. Γιὰ δαυτὸ καὶ τὸ χωριό, τὸν εἶχε συμβουλάτορα

κῆδρηνευτῆ. Στὴν Ἐκκλησιά, εἶχε τὸ πρῶτο στασίδι· ὁ παππᾶς αὐτὸν πρῶτα ματαλάβαινε, καὶ σαυτὸν πρῶτα μοιραζε ἀντίθερα. Ὅπου περνοῦσε, ὅλοι κῆδρες σηκώνονταν καὶ τὸν ρωτοῦσαν: πὸς κρατεῖται, πὸς πορευέται; Ἦταν ὁ μπαρμπα-Σταῦρος, ὁ ἀληθινὸς τοῦ χωριού. Ὅλοι τὸν φώναζαν παππούλη. Κῆλλῆθεια, τὸ μισὸ χωριό, κρατειώταν ἀπὸ τὴ φλέβα τοῦ γέρω-Κλοτσπηδα. ...

\*\*\*

Τὰ παιδιὰ γύρισαν κῆβλεπαν ἄλλαλα καὶ χαζὰ τὸν παππούλη τοῦ χωριού. Ἐκεῖνος, μὲ τὴ βροντερῆ φωνή του, τᾶκραζε σιμά του.

— Βρέ, παιδιὰ μου, ἔλατε δᾶ. Δειλὰ, δειλὰ, σῆν στὴ φωνή τοῦ δάσκαλου, πῆγαν, κῆθησαν σιμά του, καὶ τὸν βλέπαν στὰ μάτια καὶ στὸ στόμα.

— Ποιὸ ἀπὸ σᾶς μίλαγε γιὰ τὸ φεγγάρι; ...

— Ἐγὼ, παππούλη—ἀποκρίθηκε ὁ Τάσος—

— Τὸ λοιπὸν, παιδιὰ μου ἀκούτε τὸ τῆταν καὶ τὸ τεῖναι κῆναι ποὺ βγαίνει κῆ πέρα κῆθε βράδυ τῶρα. «Μιὰ βολὰ, κῆναν καιρὸ, ἦταν νὰ δμορφο κῆ ἀκουστὸ ἀρχοντόπουλο, πὸς ἄλλο στὸν κόσμο δὲν ἦταν. Ἄμα ἦρθε στὸν καιρὸ του, τοῦ πῆγαιναν νύφες ἀπ' οἴλα τὰ χωριά καὶ τὲς πολιτεῖες, μὰ καμιά δὲν τοῦκνε. Βαρέθηκε κῆαυτὸ στὰ ὕστερα τοὺς προξενητάδες, καὶ βονλήθη νὰ βρῆ μοναχὸ του τὴ νύφη. Ἔτσι, τὸ λοιπὸν, σῆλωσε τᾶλλογὸ του μὲ τὴ χρυσή τὴ σῆλα, τὲς ἀσημένιες σιῶλες, τὰ χαντρολαίμια καὶ τὰ διπλὰ χαλινάρια, γίδιμισε τὰ ντισῶκκια του φλουριά, στολίστηκε κῆτὸ του, ἔκωσε τᾶρματὰ του καὶ τὰ φυλαχτὰ, καβάλληκε, καὶ ξεκίνησε μὲ τὴν εἰκή τῆς μάννας του καὶ τῶν δικῶν.

«Πῆρε γύρα τὰ χωριά καὶ τὲς πολιτεῖες, ψάχνοντας καὶ ρωτῶντας γύρισε Ἀνατολή καὶ Δύση, μὰ καμιά δὲ ζῆλεψε τὸ μάτι του. Ἀπόκαμε πιά, καὶ πῆρε τὸ πιαῶναρο. Γυρίζοντας, περνοῦσε πᾶνον κῆμπο, ποὺ τὸ μάτι χῆνονταν. Φτάνει σῆνα περβόλι. Πεινασμένος καὶ διψασμένος ποῦταν ἀπὸ τὸν κῆματο καὶ τὴ λαύρα, μπῆκε μέσα. Στὸ ἔμπα του, φάνη μιὰ γριά τούπιασε τὰ χαλινάρια καὶ ξεπέλεψε.

«Ἡ γριά, ἀπὸ τὴν δμορφάδα του καὶ τὰ στολίδια του, εἶδε πὸς ἦταν ἀρχοντόπουλο.

— Καλῶς τὸ τᾶρχοντόπουλο.

— Καλῶς σῆδρα, Σταυρομάννα.

— Ποῦθε, μὲ τὸ καλὸ, κοπιᾶζεις, παιδιὰ μου;

— Ἀπ' Ἀνατολή καὶ Δύση.

— Νᾶσαι καλά, παιδιὰ μου. Κόπιασε, ἂν ἔβῃς, στὸ καλύβι μου, νὰ σοῦ στρώσω τραπέζι νὰ γευτῆς, κῆστέρα ἄμα ξελοστᾶσης, παίρνεις τὴ στράτα πᾶλε.

«Τᾶρχοντόπουλο γευόταν στὸ τραπέζι. Ἡ Σταυρομάννα, ὀλόρη, τὸ κερνοῦσε.

— Τί γύρευες, παιδιὰ μου, ἔς Ἀνατολή καὶ Δύση;

— Τό, καὶ τό, καὶ τό, Σταυρομάννα μου! Πᾶτησα σοῦλες τὲς πολιτεῖες καὶ σοῦλα τὰ χωριά τῆς γῆς. Πέντε ὀλάκρια χρόνια γύρισα. Μὰ ποῦθενὰ δὲν τὴν σύντυχα. Μᾶτε σὲ παλάτια, μᾶτε σὲ καλύβια, μᾶτε σὲ βρούση, μᾶτε ποῦθενὰ ἄλλοῦ. Κῆτσι, γυρίζω κατασκασμένος στὴ μάννα μου! ...

— Μπᾶ, παιδιὰ μου! ... μὴ μαραγγιάζεις, καὶ κῆνη ποὺ σοῦ μοιάζει καὶ σοῦ παραμοιάζει, δᾶ βρεθῆ.

— Ἀπὸ τὸ στόμα σου καὶ στοῦ Θεοῦ ταῦτι, Σταυρομάννα μου.

— Ἐγνοια σου, παιδιὰ μου, ἔγνοια σου, καὶ σοῦ τὸ δῖνω γραφτὸ καὶ κόμπο.

— Ἀμποτε! ... Μὰ τῶρα ποῦναι δροσιὰ, ἄς κῆνῶ μὲ τὴν εἰκή σου. ...

«Πρὶν τᾶρχοντόπουλο ριχτῆ στᾶλλογὸ του, ἡ Σταυρομάννα τοῦδωκε μιὰ χροῖὰ μαντζουράνης. Ἐκεῖνο, ἄμα τὲς πῆρε καὶ τὲς μύρισε, παρσίαστηκε ὀμπρός του μιὰ Πεντάμορφη. Πῆρτει στὴν ἀγκαλιά της, καὶ φιλιῶνταν σῆν ἀδέρφια χροισμένα.

— Ἀχ! Πεντάμορφη! ... ποῦ ἔσων κρυμμένη κῆψαχνα τόσα χρόνια;

— Δὲν ἤξερε ἡ μάννα μου τὴ μάννα σου, οὔτε τὴ στράτα τοῦ χωριού σου. ...

— Ἐλα, Πεντάμορφη, μὴν ἀργοπορᾶμε! Πᾶμε στὴ μάννα μου, ποὺ μᾶς καρτερεῖ.

«Κῆάνεβη κῆνη στὴ σῆλα τᾶλλογῶν, καὶ κῆνιος πίσω στὰ πανουμέρια, καὶ πῆραν τὴ στράτα. Κῆντριζαν τᾶλλογὸ κῆφευγε σᾶ σαῖτα. Φιάνουν σῆναν πλάτανο, ποῦβγαυνε στὴ ρῖζα του νερό, κῆρο σῆν τὸ κροῦσταλο, καὶ ξᾶστερο σῆν τοῦ κορτσιού τὸ δᾶκρυ. Κατέβηκαν, ἔφαγαν ψωμὶ καὶ δροσιστήκαν ἀπὸ τὴν κροῦβροση.

— Πεντάμορφη, μὴ μοῦ χολιάσης ποὺ κῆτι δᾶ σοῦ πᾶ.

— Ὅχι καλέ μου, δι.

— Τᾶχω, σὲ προσβολή, Πεντάμορφη, ἐγὼ τοῦ τόπου μου ὁ πρῶτος, νὰ σὲ πᾶω ἔτσι στὸ χωριό, σῆν κλεφτῆ. Γιὰ δαῦτο, σῆν νᾶνεβῆς στὸν πλάτανο νὰ κῆτησης. Ἐγὼ θᾶ τρέξω μπροστᾶ, νὰ πᾶρω τὴ μάννα μου κῆδλο τὸ χωριό, νᾶρθοῦμε, πεζούρα καὶ καβάλλα, μὲ παιρνίδια καὶ τραγοῦδια, νὰ σὲ κᾶρουμε πὸς σοῦ πῆπει. Μὰ, τὸ νοῦ σου, Πεντάμορφη, μὴν κατέβῃς κάτου πρὶν γυρίσω γᾶ.

«Τᾶρχοντόπουλο, ποὺ λέτε παιδιὰ μου, κῆνησε βιαστικὰ γιὰ τὸ χωριό. Ἡ Πεντάμορφη ἀνέβη στὸν πλάτανο. Ἡ λαμπή, ποῦρριχνε ἡ δμορφάδα της ἀπὸ κῆνον, σῆκέπαζε κάτου τοῦ πλάτανου τὸν ἤσκιο. Σὲ λίγο, πέρασε μιὰ γύφτισσα. Ἦπτε νερό, κῆκατσε νὰ ξανασᾶνη, γιὰ τὸ λιποῦρι ἔψενε τὸ ψωμὶ στὸ λιθάρι. Ἐγλεπε τὸν τόπο γύρω της νὰ λαμπῆζη, κῆλεγε πὸς λάμπει ἡ δμορφάδα της. Μὰ δὲν τὸ καλοπί-

στευε. Κῆνει ἔτσι ἀπᾶνου, καὶ γλέπει τὴν Πεντάμορφη.

— Τί κῆθεσαι φτοῦ πᾶνου, Πεντάμορφη; Κατέβα κάτου. Μὴ σιαῖζεσαι, ἔχω νὰ σοῦ πᾶ κῆ ἀπὸ τὴ μάννα σου.

«Μὲ τέτοια, κῆλλα λόγια μαῦλα, τὴν ξεγέλασε καὶ κατέβη.

— Πὸς βρέθηκες ἐδᾶ παραπεσμένη, Πεντάμορφη; ...

— Ἔτσι, κῆτσι, κῆτσι. ...

— Μὴν πικραίνεσαι, ἐγὼ θᾶ πᾶρω τὴν ἴδια στράτα, κῆν τὸν συναπαντῆσω θᾶ τοῦ πᾶ νὰ ξαναγκᾶση. Γύρε τῶρα στὴν ποδιά μου, νὰ σοῦ ψᾶξω τὸ κεφάλι, νὰ λέμε καὶ τίποτα, ὡς ποὺ νὰ δροσίση νὰ ξεκῆνῶ.

«Ἡ γύφτισσα, ζῆλεψε τὴν δμορφιά της καὶ τὴν τύχη της, καὶ κῆ ποὺ τὴν ἔψαχνε, τῆς κῆρρωσε τρεῖς βελῶνες στὸ κεφάλι, καὶ ἡ Πεντάμορφη κῆθη ἀπὸ τὴν ποδιά της. Στὸν πλάτανο ἀνέβηκε ἡ ἴδια. Καμιά βολὰ ἔρχεται καὶ τᾶρχοντόπουλο, κῆδλο τὸ χωριὸ πῆσω. Κῆνει ἔτσι, καὶ γλέπει μιὰ γύφτισσα στὸν πλάτανο.

— Πὸς γίνης ἔτσι, Πεντάμορφη; ...

— Νά, ἀπὸ τὴν πείνα καὶ τὲς σκαούλες πᾶρρησες νᾶρθῆς.

«Ἐκεῖνος τὴν πίστεψε, τὴν κατέβασε ἀπὸ τὸν πλάτανο καὶ τὴν πῆρε στὸ χωριό. Ἀπᾶνου στῆς ὀχτῶ μέρες τῆς εἶπε.

— Ἐμεῖς τᾶχομε στὸν τόπο μας, ἀπᾶνου στῆς ὀχτῶ μέρες, νὰ πηγαῖνουμε στὰ πιστρόφια. Τὸ λοιπὸν ἄλλαξε τὰ νυφικὰ σου, νὰ πᾶμε στὴ μάννα σου.

«Κῆνη, τὴ φάγαγε τὰ φεῖδια, κῆκανε τὸν ἄρρωστο.

— Δὲν πᾶω καλά, θᾶ πεθᾶνω! ... Σῆρε νὰ φέρης τὴ μάννα μου, πᾶχει τὸ βότανο νὰ μὲ γευᾶνη.

«Ρίχνεται στᾶλλογὸ του καὶ φτάνει μὲ τὸ ἔμπα τοῦ φεγγαριού στῆς Σταυρομάννας τὸ περβόλι.

— Ὄρα καλῆ σου, μάννα μου.

— Καλῶς τὸν τὸν ὑγιὸ μου.

— Μάννα! εἶν' ἄρρωστη ἡ Πεντάμορφη βαριά γιὰ νὰ πεθᾶνη.

— Πᾶψε γιούλη μ' μὴν τὸ λὲς, καὶ μὴν τὸ ξαναγκῆρης! ... Ποιὰ Πεντάμορφη εἶν' ἄρρωστη; ποιὰ κῆρη μου πεθαίνει; Τὴν κῆρη μου τὴν ἀκριβῆ, τὴ μοσκαναθρεμμένη, τὴ μάγεψαν καὶ γένηκε στὸν οὐρανὸ φεγγάρι.

— Κάμε, μάννα μ', τὰ μάγια σου καὶ γᾶ νὰ πᾶ κοντὰ της, μὴν τύχη κῆνταμῶσου με, πᾶλε νὰ σοῦ τὴ φέρω! ...

«Κῆ Σταυρομάννα ἔκαμε τᾶρχοντόπουλο ἥλιο, καὶ τρέχει ἀπὸ τότες νὰ φτᾶση τὸ φεγγάρι. Νά, ποὺ λέτε, παιδιὰ μου, τὸ τῆταν τὸ φεγγάρι, τὸ τῆταν καὶ ὁ ἥλιος. ...

## ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ — ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΘΗΣΑΥΡΩΝ ΤΩΝ ΑΝΤΙΚΥΘΗΡΩΝ

### ΥΠΟΒΡΥΧΙΟΙ ΑΝΑΣΚΑΛΕΥΣΕΙΣ

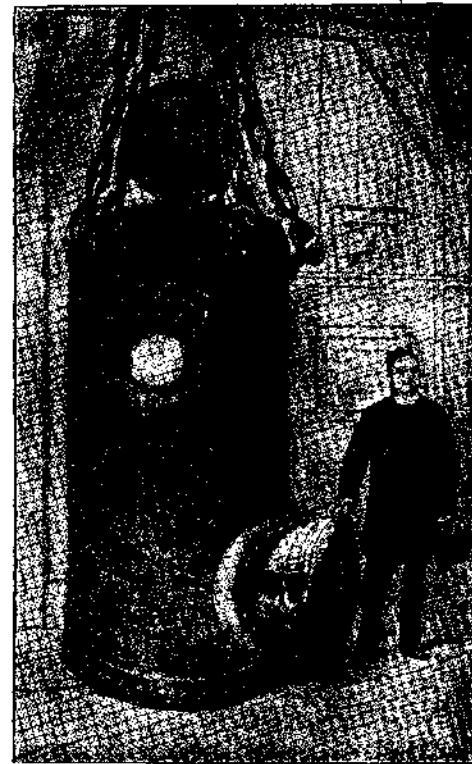
Εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸ, ἐκδοθὲν πρὸ μηνὸς περὶου, δ κ. Ράδος περιγράφει διάφορα μηχανήματα τῶν ἀρχαίων: ἀστρόλαβον, ἀναφορικά ὠρολόγια, σφαίρας ἢ πλανητάρια καὶ δρομόμετρα καθὼς καὶ τὰ χάλκινα συντρίμματα τὰ εὑρεθέντα εἰς τὸν βυθὸν τῶν Ἀντικυθήρων, ἐκ τῆς συσχέτισως τῶν ὁμοίων συνάγει συμπεράσματα. Εἰς τὸ τέλος προσδέτει σημείωσιν περὶ εὐμεθόδου ἀνελεύσεως τῶν ἐν τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης ἀντικειμένων ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία καὶ αἱ ξένα ἀρχαιολογικὰ σχολαὶ θὰ ἐννοήσουν ὅτι εἶναι καιρὸς νὰ ἐρευνηθῇ συστηματικῶς ὁ βυθὸς τῆς ἀνατολικῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου. Τοῦ κεφαλαίου αὐτοῦ, πολὺ ἐνδιαφέροντος, ἀποσπάσματα διδομεν εἰς τὰ «Παναθήναια».

**Η** ἀνασκαλεύσεις τοῦ βυθοῦ τῶν Ἀντικυθήρων καὶ ἡ ἐξ αὐτοῦ ἀνεύκσις τῶν ἀρχαιοτήτων ἐγένετο ἄνευ σχεδίου, ἄνευ συστήματος καὶ δι' ἐντελῶς προχείρων μέσων. Μικρὰ καὶ εὐθραυστὰ ἀντικείμενα, ὡς τὸ «πλανητάριον τῶν Ἀντικυθήρων» ἐξῆλθον εἰς πολλὸν μεταβληθέντα, ἕτερα δέ, μεγάλα καὶ βαρέα κακῶς ἀνασυρόμενα ἐξωλίσθησαν καὶ κατεκλινδύθησαν εἰς τὰς ἀβύσσους. Αἱ ἀνασκαλεύσεις τοῦ βυθοῦ, — fouilles sous-marines, — θέλουσι καὶ αὐταὶ τάξιν καὶ μέθοδον καὶ χρῆζονται συστηματικῆς μελέτης, συστηματικῆς παρασκευῆς καὶ διεξαγωγῆς τῶν ἔργων. Αἱ παρὰ τὴν Μαχιδίαν τῆς Τύνιδος, — τὰ δευτέρα ταῦτα Ἀντικυθήρα, — ὁμοίως φύσεως ἐργασίαι αἰτίνας ἐδώρησαν εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν πλήθος ἀξιολόγων εὑρημάτων, διεξήχθησαν καὶ αὐταὶ διὰ σχετικῶς προχείρων μέσων εἰ καὶ ἀπὸ σχεδίου καὶ συστηματικώτερον. χάρις εἰς τὸν πεφωτισμένον νοῦν τοῦ διευθυναντος αὐτῆς Ἀλφρέδου Μερλέν, παρὰ τὴν ἐκ μέρους αὐτοῦ ἄλλειψιν ἐιδικῶν γνώσεων.

Ἀποτελεσματικαὶ ἀνασκαλεύσεις καὶ ἀνελεύσεις χρῆζονται εὐμεθόδου ἐργασίας, ἰσχυρῶν καὶ καταλλήλων ὀργάνων καὶ πρὸ παντὸς διευθύνσεως τῶν ἔργων ὑπὸ δεξιῶν καὶ ἐιδικοῦ μηχανικοῦ «pout gen-

flouer sans detériorer» ὡς ἀνεκκοῦν καὶ ἐν τῷ Ἀρχαιολογικῷ Συνεδρίῳ, διότι βεβαίως δὲν εἴμεθα πλέον εἰς τοὺς χρόνους τοῦ δούτου Σαλλίου. Ὡς ὑπόδειγμα τοιοῦτων ἐργασιῶν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ἡ μεγάλη ἐν Βίγο ἀνασκαλεύσις τοῦ 1872 ὑπὸ τὸν ἐπιφανῆ μηχανικὸν Μπαζέν, κατατίσαντα δλόκληρον σύστημα ὑποβρυχίων ἐρευνῶν καὶ ἀνακαλύψεων. Οὗτος τὰς πρώτας αὐτοῦ δοκιμὰς ἐποίησε ἐξω τοῦ Λοριάν τὸν Ἰούλιον τοῦ 1865. Μετ' ὀλίγον τῷ ἐδίδοτο ἐνκαικαρῶν νὰ ἐφαρμῶσῃ τὰς ἐπινοήσεις αὐτοῦ ἐπὶ τῶν πρᾶγματων.

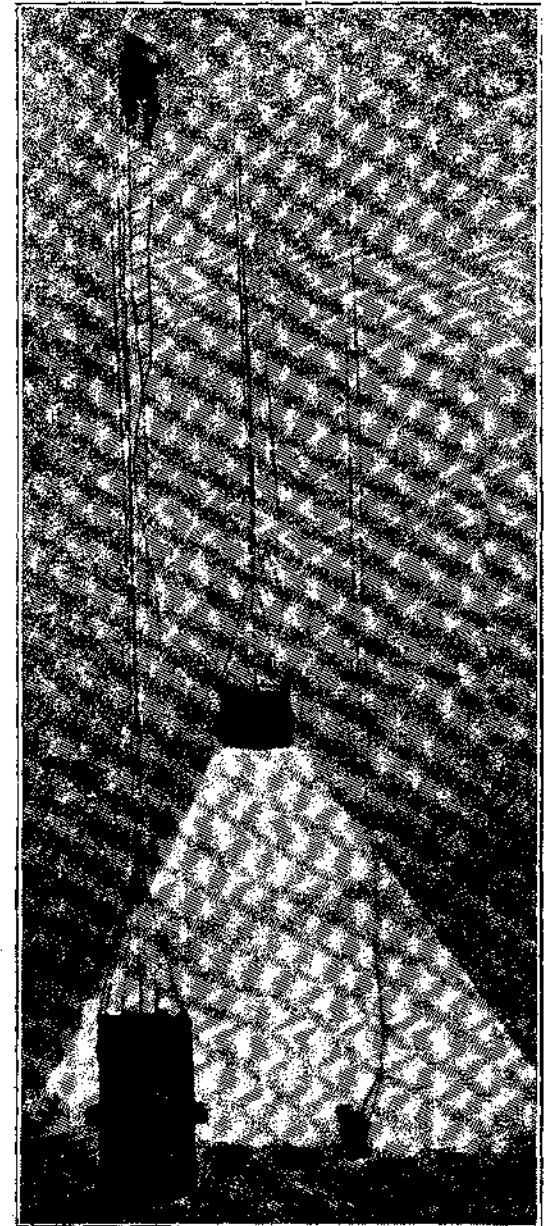
Ἐν ἔτει 1702 καὶ κατὰ τὸν περὶ Διαδοχῆς καλοῦμενον πόλεμον, ὃν οἱ Ἕλληες ἐπολέμησαν κατὰ τῶν Γάλλων καὶ Ἰσπανῶν, εἰκοσιδύο θησαυροφορετίδες, γκαλιόν, φέρονσαι κέρματα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἀξίας τετρακοσίων πενήκοντα ἑκατομμυρίων φράγκων ἐκ τῶν ἰσπανικῶν ἀποικιῶν καὶ φεγούσαι πρὸ τοῦ ἀγγλοβασιλικῆς στόλου παρέπλεοναι τὰς πορτογαλικὰς ἀκτὰς καὶ κατέφυγον εἰς Βίγο. Ἐκεῖ βοήθειά προσδρομώσης γαλλικῆς μοίρας ἀχώρησαν τὸν εἰσπλουν αὐτοῦ, ὅστις ὁμοῦς μετὰ τινὰς ἡμέρας ἐβίωσθη ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Χόψον καὶ πείσμαν συνήφθη ἐν τῷ λιμένι ἀγών. Γάλλοι καὶ Ἰσπανοὶ ἠττώμενοι καὶ ἀπελπίσαντες κατεβύθησαν τὰ γκαλιόν, κατὰ τὸν Ἰσπανὸν ἱστορικόν, μετὰ τοῦ θησαυροῦ. Ἡ ἱστορικὴ αὕτη εἰδήσις, θεωρηθεῖσα ἀκριβῆς, ὤθησεν εἰς συγκρότησιν μεγάλης Ἐταιρείας πρὸς ἀνασκαλεύσιν τοῦ βυθοῦ τοῦ Βίγο καὶ ἡ διεύθυνσις τῶν ἔργων ἀνετέθη εἰς τὸν ἐπιφανῆ Γάλλον μηχανικὸν Ἐρνέστον Μπαζέν, ὅστις κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1870, εἰς πρώτην δοκιμαστικὴν ἐξερεύνησιν, ἐξηκριβὸν τὴν θέσιν τῶν θησαυροφορετίδων καὶ ἐξήγε πέντε τεμάχια, πέντε μεξικανικὰς τράτας, καθαροῦ ἀργύρου, ὃν ἐκάστη ἐξῆγε τριακοντα πέντε χιλιόγραμμα. Ἐν ἔτει 1872, ὁ Μπαζέν κατέλειψε πάλιν εἰς Βίγο, ἐπιβαίγων ἐιδικοῦ σκάφους, τοῦ «Βίγο», καὶ συνοδευόμενος ὑπὸ ἐπιλέκτων ναυτικῶν καὶ μηχανικῶν καὶ δεκαπέντε ἀτρομητῶν δυτῶν, οἵτινες μετὰ καρτερίας ἐργάσθησαν ἐπὶ ὀκτῶ μηνῶν, καθ' οὓς ἀπταίστως καὶ ἀπροσκόπτως ἐλειτούργουν τὰ ἰσχυρὰ μηχανήματα τοῦ Μπαζέν, οἱ ἐξελευστήρες, οἱ μηχανικοὶ



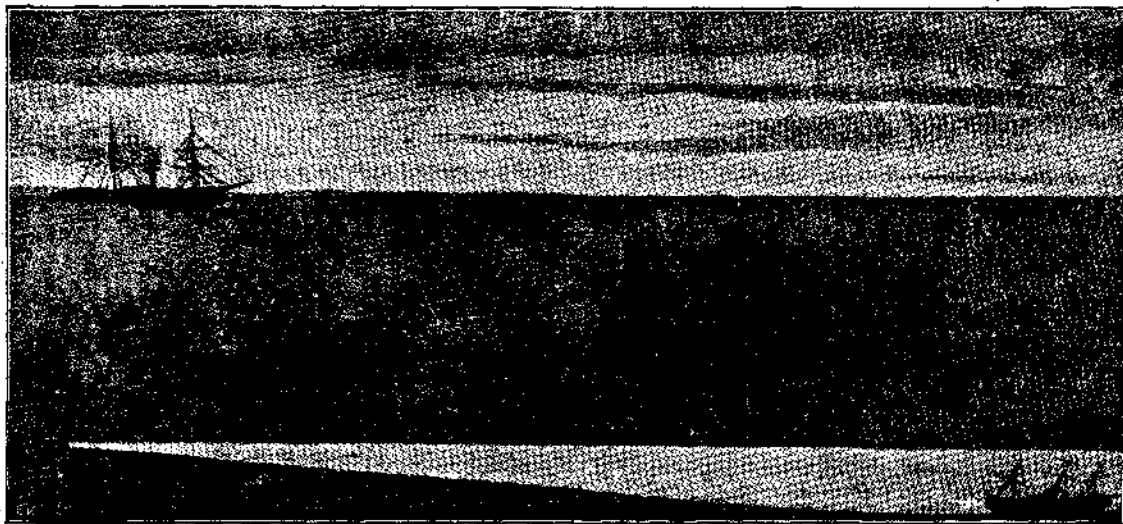
Τὸ κατοπτρευτήριον Μπαζέν εἰς τὴν Ἐκθεσὶν τοῦ 1875.

δηκται, τὰ ἀνελευστήρια καὶ τὰ βαροῦλκα, ἐνθ' αἱ τορπίλλαι μετὰ κόπου ἐρρήγγων τοὺς ἐκ κογγυλῶν καὶ καλλήκων λόφους, ὃν πυρήνες ἦσαν τὰ πρὸ ἑκατὸν ἐβδομήκοντα ἐτῶν καταδύσαντα σκάφη. Τεράστιοι ὄγκοι ἐξελευκόντο μετὰ θαυμαστῆς εὐχερείας ἐκ τοῦ ὕδατος, 1,471 κυβικά μέτρα γόματος μετετοπίσθησαν. Ζελα ἀκαζού, καμπές, καὶ ἄλλα, πύθοι πυρίτιδος, βλήματα, τηλεβόλα, ἀγκυραὶ, παντὸς εἶδους σκετὴ καὶ δλόκληρα τμήματα σκαφῶν ἀνελευκώθησαν ἐκ τοῦ βυθοῦ μόνον οἱ πύθοι τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου δὲν ἀνευρέθησαν. Ὁ ἱστορικὸς Λαφονέντε εἶχε βασιοθῆ ἐπὶ μύθων. Ὁ ναύαρχος Βελάσκο εἶχε μεταφέρει τὰ 450 ἑκατομμύρια εἰς τὴν ξηρὰν πρὸ τῆς ἐνάρεως τῆς μάχης. Ἐν τούτοις ὁ μηχανικὸς ἐπανήρχετο εἰς τὴν Γαλλίαν θριαμβευτικῶς, φέρον μοναδικὴν ἀπὸ ἀλόψους ἱστορικῆς συλλογῆς, θαυμασθεῖσαν ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ 1875 μετὰ τῶν ἀνασκαλευτικῶν μηχανημάτων του. Τὸ κατοπτρευτήριον ἦτο μέγας κύλινδρος ἐξ ἐλάσματος. Ἐφερον ἄνω σφαιρικὸν δοχεῖον πεπιεσμένου ἀέρος, ἐπὶ δὲ τῶν πλευρῶν παραφωτίδας καὶ δίδυρον γιγλυμοτήν ἔξοδον πρὸς τὰ κάτω. Ἡ βάση τῆς κωλυδρωκῆς ταύτης σκοπιᾶς, λήγει εἰς παχύτατον κρυστάλλον δι' οὗ ἐρευνᾶ τις τὰ βάθη τῶν θαλασσῶν βοήθειά ἠλεκτρικοῦ λαμπτήρος. Ὁ μέγας ἐξελευστήρ, οὗ παρέχομεν τὴν εἰκόνα, ἕτερόν τι μέγα σκετικὸν μηχανήμα δι' οὗ ἀπῆλασε τὰ ναύγια τῆς ἄρμου καὶ τῶν λίθων, ἰσχυροτάτη ἠλεκτρικὴ λυχνία καὶ σκάφανδρα ἀντέχοντα εἰς μεγάλας πιέσεις συνεπλήρουν τὴν ὅλην παρασκευὴν. Δὲν δύναται τις νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι ὁ μηχανικὸς Μπαζέν μετέβη ὁσάλος εἰς Βίγο. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, παρὰ τὴν πρόοδον τῶν καταδυτικῶν ἐν γένει μηχανημάτων, συστηματικώτερα τῆς ἐν Βίγο ἐξερεύνησις βυθοῦ δὲν ἐγένετο, εἰ καὶ κατεσκευάσθησαν ἄριστα ὄργανα, ὁ ὑποβρυχίος ἐξερευνητικὸς σῶλην τοῦ Ζομπάρ, ὁ «Ἀργοναυτῆς» τοῦ Σίμανος Λαίτη, καταδυτικὸν σκάφος,

φέρον τροχοὺς ἵνα κυλίεται ἐπὶ τοῦ βυθοῦ, καὶ τεχνικωτάτην θύραν διὰ τοὺς δύτας, ἡ «Ναυτικὴ Σφαῖρα» τοῦ Μπαλσαμέλλο, τὸ ὑποβρυχίον «Γαλλία» τοῦ Πιάττι Δάλ Πόσο διὰ μεγάλα βάθη ἐπὶ σκοπῷ ἀνελευκώσεως τῶν λευγῶν τῆς περιφορῆς «Ἀλαβρίας», τῆς καταβυθισθείσης κατὰ τὸν ἀθηναϊκὸν πόλεμον ὑπὸ τοῦ «Κήρζας» πρὸ τοῦ Χερσοῦργου. Ἄλλ' ἡ ἀνασκαλεύσις τοῦ λιμένος Βίγο εἶχεν ὀργανωθῆ μετὰ πρακτικοῦ νοῦ καὶ τοιαῦτα κρέπει ἡ ἀρχαιολογία ν' ἀποκτήσῃ ὄπλα, ὅπως διεξάγῃ τὴν ἀνασκαλεύσιν τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης μετ' ἧς καὶ τὸ βάθος τῆς γῆς συστηματικώτερος. Τὰ ἐργαλεῖα καὶ μηχανήματα τοῦ Βίγο ἐφθάρησαν, ἐξηφανίσθησαν ἴσως ἀπὸ ἐτῶν. Οἱ τύποι ὁμοῦς αὐτῶν, ὡς καὶ τὸ σύστημα καὶ αἱ μέθοδοι τῶν ἔργων τοῦ με-



Οἱ ἀνελευται εἰς τὸν βυθὸν



Τὸ κατοπτρευτήριον Μπαζέν ἐν λειτουργίᾳ

γάλου μηχανικού, είναι γνωστοί και είναι εύχερες νυν μετά την σύγχρονον ανάπτυξιν των καταδυτικών μέσων, (υποβρύχιος πόλεμος, λιμενικά έργα, υποβρύχιοι θεμελιώσεις, ναυαγιορυσιακοί επιχειρήσεις), να κατασκευασθῶσι τελειότερα και ισχυρότερα συσκευαί, επιτρέπονται την υπό τὸ ὕδωρ μακροτέραν διαμονήν των δυτῶν και αὐτῶν ἐτι τῶν διευθυντῶν των ἔργων, — ὡς ἔπραττε τοῦτο ὁ Μπαζὲν ἐπὶ μακρὸν παραμένον ἐν τῇ κατοπιτευτηρίῳ του, — και τὴν μεθ' ὑπομονῆς και τέχνης ἐξέλευσιν των ἀντικειμένων ἐκ τοῦ πηλοῦ και τῆς ἄμμου ἢ τὴν ἀποχώρισιν αὐτῶν ἀπὸ των τεραστίων συμπαγῶν ὄγκων, εἰς οὓς, ἐκ τοῦ ἰδίου βάρους και τῆς ἐν τῷ βυθῷ ἀκαμάτου ζώτικῆς και φτυκῆς δημιουργίας συμβοηθούσης, συμφύρονται και μαζοποιούνται οἱ σωροὶ των ναυαγίων, τέλος δὲ και τὴν ἀνέλευσιν αὐτῶν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἀνευ κινδύνων και φθορᾶς. Αἱ πρὸς ἀπόκτιναι καταλήλου και ἐπαρκοῦς διὰ τὸ τοιοῦτον ἐγγεῖσημα ὕλικου και προσωπικοῦ δαπάναι, υπερβαίνουσι τὰς δυνάμεις τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας τῆς Ἑλλάδος. Τὸ αὐτὸ δὲ και ἐπὶ ἰδιωτικῆς ἐπιχειρήσεως, ἥτις προκειμένου περὶ εὐρύτερων και γενικατέρων υποβρυχίων ἐρευνῶν δὲν ἤθελεν ἀναλάβει τὸ μακρὸν και δύσκολον ἔργον ἀνευ ὄγκων ἀποζημιώσεων, ἔχουσα ἀνάγκην νέου και βαρυντικῶν εἰδικῶ ὕλικου. Ἐνωσις ἐν τῷ ἔργῳ των ξένων Ἰνστιτούτων και τῆς ἡμετέρας Ἀρχαιολογικῆς, εἰσφορά δ' ἀνάλογος των γινωσκόντων και προώγουσι τὰς ἐπιστήμας και τὴν ἱστορίαν κρατῶν θὰ ἐπέτρεπε τὴν πρόσκτησιν των χρησίμων εἰς υποβρυχίους ἀνασκαλεύσεις, ἀ παρεχόμενα ἐκάστοτε εἰς δεξιούς ἐργολήπτας, ἤθελον δυνηθῆναι ἢ ἀγάγασαι βαθμῶν εἰς φῶς ὅσα ἢ θάλασσα και ἢ ἄμμος ἐγκρύπτουσι ἀκόμη καλλιτεχνικὰ ἀντικείμενα. Τὰ ὕδατα των Ἀντικυθέρων και τῆς Μαχιδίας δὲν εἶναι τὰ μόνα καλύπτοντα ἀρχαιοτῆτας και ἢ Ἀρχαιολογία καταλήλου ὀλιγομένη θὰ δυνηθῆναι δὲ ἐκδρομῆ εἰς τὴν Σαλαμίνα και εἰς τὸ Ἄκτιον, εἰς τὴν Ρόδον και εἰς τὴν Κνίδον, εἰς Ἀλικαρνασσὸν και εἰς Τύρον, εἰς τὸ Μισσηρὸν τῆς Καμπανίας και εἰς τὸν κόλπον τοῦ Τάραντος, εἰς Ράβεννον και εἰς Συρακοῦσας, εἰς Καρχηδόνα και Καρθαγένην, πανταχοῦ τέλος ὅπου ὑπάρχει ἐπιτὺ ἐπιτυχῶν ἀνασκαλεύσεων και ἀξίων λόγου εὐρημάτων. Τῆς ὀργανώσεως τοῦ ἔργου ἠδελῶν ἐπιμεληθῆ και αἱ μεσαιωνικαὶ ἐρευναι και αὐτοὶ αἱ ἀφορώσαι εἰς τὴν συλλογὴν ἱστορικῶν ἐνθυμίων νεωτέρων γεγονότων ὡς τῆς ἐν Ναυαρίῳ ναυμαχίας. Διὰ μέσον των αἰῶνων λυμένες κατεργασθῆσαν εἰς τὴν θάλασσαν, πόλεις ὀλόκληροι κατεποντίσθησαν, ἰδιόζοντος ἴσως χαρακτήρος και πολιτισμοῦ. Ναυμαχία

ἐγκατέπειραν τὸν βυθὸν ναυαγίων και ναυάγια ἀρπακτικῶν δολοφονῶν πολυάριθμα ἐγένοντο. Πανταχοῦ ἐπὶ των γραμμῶν τῆς ἀκτιοπλοικῆς συγκοινωνίας των ἀρχαίων και τοῦ μεσαιωνοῦ, ἀπὸ Ἰσσοῦ κόλπου μέχρι Ραδεῖρων, περὶ τὰς ἀκτᾶς τῆς Μεσογείου, τῆς Προποντιδος και αὐτοῦ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, περιστεφόμενοι ποτὲ ὑπὸ σειρᾶς ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, τοιαῦται ἐρευναι ἐπιβάλλονται. Δὲν ὑπάρχει πλέον λόγος τὴν συστηματοποίησιν των ἀνασκαφῶν νὰ μὴ παρακολουθῆσθῃ ἢ συστηματοποίησις των ἀνασκαλεύσεων και δέον αὐταὶ νὰ γίνονται ὄχι μόνον δταν τύχη σπογγαλιευτικῶν σκάφανδρον νὰ προσκρούσῃ ἐπὶ σωροῦ τινοῦ ἀρχαιοτήτων φθειρομένων ἐν τῷ βυθῷ, οὐδὲ νὰ διεξάγονται βαναύσως και ἐκ τοῦ προχείρου.

Ἰδιόζουσαν δὲ σημασίαν αἱ τοιαῦται ἀνασκαλεύσεις θέλουσιν ἔχει διὰ τὰς ἐρευνας τὰς ἀφορώσας εἰς τὸν ναυτικὸν βίον των ἀρχαίων, οὗ πολλὰ σημεῖα θέλουσι διαφρατῆσαι εἰ και, ὡς εἶπομεν ἐν προομίῳ, ἢ θάλασσα δὲν εἶναι ἐξ ἴσου πρὸς τὴν γῆν καλῆ τῶν ἀρχαιολογικῶν θησαυρῶν φύλαξ. Διὰ τὰ ναυτικά ἰδιῶς ἀντικείμενα σημεῖωθῆτω μερικώτερον: ὁ χυτοσίδηρος καλύπτεται ταχέως ὑπὸ στρώματος σαρκίνας, σὺν τῷ χρόνῳ δὲ, ὡς και ὁ σφυρήλατος, ὑφίσταται μείωσιν των ἀρετῶν αὐτοῦ ἀντοχῆς. Τὰ χαλύβδινα ἀντικείμενα ἀντέχουσι πλείοτερον εἰς ἐπαφὴν πρὸς ξύλα δρυὸς ἢ χολκὸν ὁ σίδηρος φθείρεται ταχύτερον. Χαλκὸς ὅμως και ὀρειχαλκὸς διατηροῦνται καλῶς ἐν τῇ θαλάσῃ και ἔχουσι παράδειγμα πεντακοσίων ἐτῶν ἀβλαβούς διαμονῆς ὑπὸ τὸ ὕδωρ. Ἀλλὰ και τὰ ξύλα διατηροῦνται ἀνέπαφα βυθισμένα ἐξ ὀλοκληρου ἐντὸς τῆς ἰλύος τοῦ βυθοῦ ἢ ἐν τῇ ἄμμῳ. Ἐξω ὅμως τούτων προβάλλοντα προσβάλλονται παρευθὺς ὑπὸ των θαλασσιῶν σκολήκων, τῆς τερηδόνας, tereudo navalis, και τῆς limpocia terebrans, των μόνων σχεδὸν ξυλοφάγων τῆς Μεσογείου. Ἡ καταστροφὴ ἐπιταχύνεται ἐν τοῖς θερμοῖς των κλιμάτων. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἢ δρυς εἶναι ὀλιγώτερον ἐπιρροσβλητος τῆς ἐλάτης. Ὑπάρχουσι και ξύλα σχεδὸν ἀπρόσβλητα, ἀλλὰ ταῦτα εἰσηλθον κατὰ τοὺς νεωτέρους μόνον χρόνους εἰς τὴν ναυπηγίαν και ἦσαν ἀγνωστα εἰς τοὺς ἀρχαίους ὡς ἐκ τοῦ Θεοφράστου συνάγεται. Οὐχ ἦτον ὅμως ὁ πατήρ τῆς φυτολογίας παραδέχεται και ἐκ των γνωστῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀσπῆ: ἀσπῆ δὲ φύσει κυπάρισσος, κέδρος, ἔβενος, λωτός, πυξός, ἐλαία. . . .

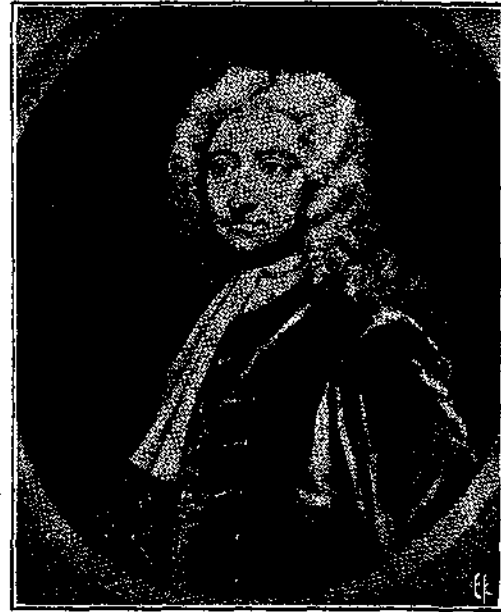
Παρὰ πάντα ταῦτα αἱ τῶν βυθῶν ἀνασκαλεύσεις δὲν εἶναι δυνατὸν ἢ πολλὰς ἀκόμη νὰ ἐπιτελεσθῶσι και ἐπαρέστους ἐκπλήξεις εἰς τε τὸν ἀρχαιολόγον και τὸν ἱστορικόν.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ν. ΡΑΔΟΣ

Ο ΚΟΜΗΤΗΣ ΤΟΥ ΧΑΛΛΕΪ

Ο περιοδικὸς αὐτὸς κομήτης εἶναι, ὅπως λέγει ὁ ἀστρονόμος κ. Guignou, τὸ περιφημότερον πιθανῶς ἄστρον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀστρονομίας. Εἶναι ὁ πρῶτος κομήτης, πού ἐλογαριώσθη ἢ περιόδος τῆς περιφορᾶς του και πού ἐσημειώθη συχνὰ ἢ ἐμφάνισίς του, μολονότι σχετικῶς μὲ τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν γίνεται πολὺ ἀραιά, ἦτοι κάθε 75 χρόνους περίπου. Καὶ αὐτὸς μαζί μ' ἕνα ἄλλον κομήτην, ἐλθόντες εἰς τὴν ὀπτικὴν ἀκτῖνα μας τὸ 1680 και 1682, εἶναι οἱ πρῶτοι, πού ἐξετάσθησαν ἀστρονομικῶς μὲ τὴν νέαν τότε θεωρίαν τῆς ἔλξεως και μάλιστα ἀπ' αὐτὸν τὸν μεγάλον Νεύτων.

Ὁ καταληκτικὸς νοῦς τοῦ μεγαλοφρονοῦς ἐκείνου μαθηματικοῦ και φιλοσόφου ἀνασκαλεύοντας τὰς ιδέας ἀρχαίων Ἑλλήνων φιλοσόφων, πού ἐπίστευαν ὅτι οἱ κομήται εἶναι ἄστρα ἀνάλογα μὲ τοὺς πλανήτας και ἔχουν καθένας ἰδικήν του περιφερικὴν κίνησιν, ἀνεγνώρισεν ὡς ὀρθὴν τὴν ἀντίληψιν ἐκείνην και ἐσκεψθῆ ἐξακριβῶνοντας διαφόρους θέσεις των κομητῶν εἰς τὸν οὐρανὸν νὰ σχηματῆσθῆ ἔτσι τόξα τοῦ κύκλου τῆς περιφορᾶς αὐτῶν και λαμβάνοντας ὡς βάσιν τὴν ταχύτητα και τὸν κύκλον τοῦ καθενὸς νὰ ὑπολογίσῃ τὸν χρόνον τῆς ἐπανόδου του. — Τὸν πρῶτον κομήτην, πού τοῦ ἐπαρουσιάσθη (τὸ



ΕΔΜΟΝΔΟΣ ΧΑΛΛΕΪ

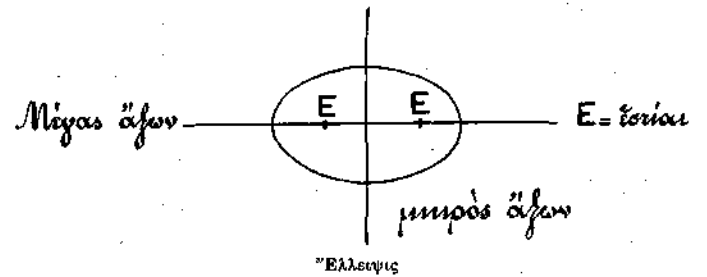
1680) τὸν ἐξέτασε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀνεγνώρισεν ὅτι ἢ περιφορὰ του ἐσχημάτιζεν ἑλλειψὸν και ὅτι ἢ κίνησις του ἦτο σύμφωνος μὲ τοὺς νόμους τῆς πλανητικῆς κινήσεως, ἐλογάριασε δὲ ὅτι θὰ ἐπανέλθῃ κατὰ τὸ εἶος 2280, ἦτοι μετὰ 600 χρόνια ἀπὸ τότε. —

Ἐννοεῖται ὅτι τόσο μεγάλη προθεσμία ἐπαληθεύσεως τῆς θεωρίας και των λογαριασμῶν δὲν ἤμποροῦσε νὰ ἐμπνεύσῃ πεποίθησιν εἰς τοὺς σκεπτικούς. Ὑστερ' ἀπὸ δύο χρόνους ὅμως ἄλλος κομήτης φανερωθεὶς εἰς τὸ στερέωμα τῆς γῆς, ἐξετάσθη καλὰ μὲ τὸν τρόπον και κατὰ τὰς ὀδηγίας τοῦ Νεύτωνος ἀπὸ ἕνα φίλον του και μαθητὴν του τὸν ἀστρονόμον Χάλλεϊ, ὁ ὀποῖος και κατέγινεν εἰς τὴν ἐρευναν ὀλων των ἔως τότε γνωστῶν ὡς ἐμφανισθέντων κομητῶν (ἦτοι 24 ἱστορικῶς ἀναφερομένων). Ὁ κομήτης ἀνεκαλύφθη τὴν 15<sup>ην</sup> Αὐγούστου 1682 ἀπὸ τὸν Flamsteed, βοηθὸν τοῦ ἀστεροσκοπεῖου τοῦ Γρηγόριου. Τέσσαρες ἀστρονόμοι τοῦ τότε καιροῦ παρηκολούθησαν τὴν κίνησιν του και εἰς τὰς παρατηρήσεις αὐτῶν ἐφαρμοζοντας ὁ Χάλλεϊ τὴν μέθοδον τοῦ Νεύτωνος εὐρήρηκεν ὅτι ἢ κίνησις του ἦτον ἐλλειπτικὴ και ὅτι ἢ περιφορὰ του θὰ ἐγένετο κάθε 75 χρόνους περίπου — ὄχι εἰς τελείως ἐξακριβωμένην χρονικὴν περίοδον, διότι ὁ κομήτης ἐπάθαινε διατάραξιν τῆς κινήσεώς του ἀπὸ ἐπίδρασιν τῆς ἔλξεως των πλανητῶν. Καὶ συμβουλευόμενος τὸν κατάλογον, πού εἶχε κάμη των ἱστορικῶς ἀναφερομένων πλανητῶν, ἐπαληθεύσε

(διὰ τὸ παρελθὸν ἐννοεῖται) τοὺς λογαριασμούς του, εὐρίσκοντας ὅτι τὸ 1607 εἶχε σημεῖωσθῆ τὸν κομήτην ὁ Κέπλερ, τὸ δὲ 1531 ὁ Ἄπιανὸς και παλαιότερα τὸ 1456 κάποιος ἄλλος παρατηρητῆς των ἄστρον. Τὸ ἐκδοθὲν τότε βιβλίον ἀπὸ τὸν Χάλλεϊ (Astronomiae cometicae Synapsis) ἐπροκάλεσε τὴν περιέργειαν και τὸν θαυμασμὸν ὀλου τοῦ κόσμου.

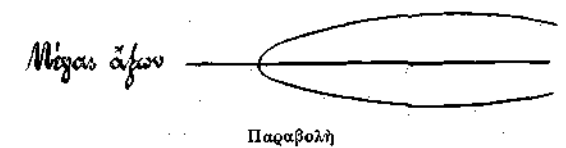
\*\*\*

Ἡ ὑπολογιστικὴ μέθοδος τῆς περιφορᾶς και ἐπομένως τῆς ἐπανόδου των κομητῶν, ἢ θεμελιωθεῖσα ὡς εἶπαμεν, ὑπὸ τοῦ Νεύτωνος και ἐφαρμοσθεῖσα ὑπὸ τοῦ Χάλλεϊ, εἶναι ἢ αὐτῆ, πού ἐφαρμόζεται και διὰ τοὺς πλανήτας. Ἡ διαφορὰ εἶναι ὅτι των πλανητῶν ἢ ἑλλειψις (ἦτοι ὁ δρόμος τῆς περιφορᾶς των) εἶναι σχετικῶς μικρὰ, ἐνῶ των κομητῶν συνήθως εἶναι πολὺ μεγάλη, και οἱ ἀπαιτούμενοι ὑπολογισμοὶ διὰ νὰ εὐρεθῆ ὁ χρόνος τῆς νέας ἐπανόδου εἶναι τοιοῦτοι, ὅστε δὲν κάμνομεν μέγα σφάλμα, ἐὰν διὰ μερικὸς ὄρους των ὑπολογισμῶν θεωρήσωμεν ὅτι ἢ κίνησις κομήτου ἀποτελεῖ ἕνα τόξον, πού ἀνήκει εἰς καμπύλην παραβολικὴν, ἦτοι εἰς καμπύλην, πού τὰ ἄκρα της συναντῶνται (δι' ἡμᾶς) εἰς τὸ ἄπειρον — διὰ νὰ μεταχειρισθῶμεν ἀτελῆ ὀρισμὸν ἀντιληπτὸν ἀπὸ ἀμνηστους εἰς τὰ μαθηματικά. Παραστατικῶς ἢ ἑλλειψις ἢ τροχιά δηλαδή, πού ἀκολουθοῦν εἰς τὴν κίνησιν των οἱ πλανῆται εἶναι τοιοῦτον σχῆμα:



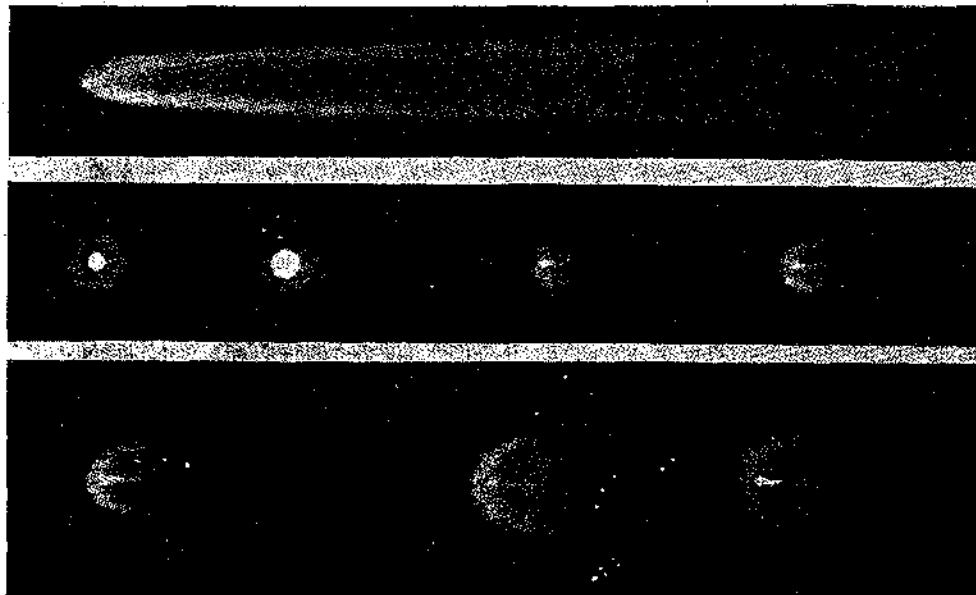
"Ἑλλειψις

και ἢ παραβολή, ἦτοι ἢ παραβολικὴ καμπύλη, κατὰ τὴν ὀποῖαν λογαριάζομεν ὅτι κινούνται οἱ κομήται ἔχει τοιοῦτον σχῆμα:



Ὡστε — κατὰ στοιχειώδη ἐξήγησιν — δταν πρόκειται νὰ ὀρίσωμεν τὴν τροχίαν ἑνὸς πλανῆτου ἢ ἑνὸς κομήτου, πρέπει νὰ ἔχωμεν μερικὰς θέσεις τοῦ ἄστρου αὐτοῦ εἰς τὸν οὐράνιον θόλον, ἐξακριβωμένας ὅσον τὸ δυνατόν. Ἡ ἐξακριβῶσις των θέσεων αὐτῶν εἶναι ἢ βάσις τοῦ ὑπολογισμοῦ. Γενικῶς ἀρκοῦν τρία σημεῖα, εἰς ἀρκετῆν





Ο κομήτης του Χάλλεϋ εις τὴν παρελθούσαν ἐμφάνισίν του (κατὰ τὰς εἰκόνας τοῦ Chambers) ἀπὸ τὸν Νοέμβριον 1835 ἕως τὸν Φεβρουάριον 1856

ὅμως ἀπόστασιν μεταξύ των, ἀφοῦ ληφθῆ ὡς μία ἔστι τῆς ἠλλείψεως ὁ ἥλιος. Καὶ διὰ μὲν τοὺς πλανήτας καθὼς καὶ τοὺς κομήτας, πού ἔχουν τροχίαν ὄχι πολὺ ἠλλειπτικὴν, ὁ ὑπολογισμὸς εἶναι εὐκόλος. Ἀλλὰ διὰ τοὺς ἄλλους, ὅσοι διαγράφουν πολὺ ἐπιμήκη ἠλλειψιν παρουσιάζονται μεγάλαι δυσκολίαι. Διότι ἐξ αἰτίας τοῦ μεγάλου μήκους τῆς τροχιάς δὲν μᾶς εἶναι δυνατόν νὰ παρατηρήσωμεν τὸν κομήτην εἰμὴ πολὺ γειτονικῶς εἰς τὸν ἥλιον καὶ κατὰ συνέπειαν ἕνα πολὺ μικρὸν μέρος τῆς τροχιάς του. Ὄποτε ἀποβαίνει δύσκολον νὰ ὁρισθῆ ἀκριβῶς τὸ μήκος τῆς ἠλλείψεως μὲ τὸ νὰ ἔχωμεν ὡς βᾶσιν τόσον μικρὸν τόξον καὶ ἐπομένως ἀδύνατον νὰ εὗρωμεν τὸ μήκος τοῦ μεγάλου ἄξονος τῆς ἠλλείψεως καὶ συναφῶς τὸν χρόνον τῆς ἐπανόδου του.

Τὰ δύο τμήματα τοῦ τόξου τὰ θεατὰ ἑκατέρωθεν τοῦ ἡλίου διαφέρουν ἐλάχιστα μεταξύ των καὶ συγχέονται αἰσθητῶς εἰς τόξον παραβολῆς, ἢτοι καμπύλης ὡσαν ἐκείνην, πού ἀποτελεῖ τὸ 2<sup>ον</sup> ἀνωτέρω σχῆμα. Πρὸς ἀπλοποίησιν δὲ τῶν ὑπολογισμῶν, ἢτοι πρὸς περιορισμὸν τοῦ σφάλματος, οἱ ἀστρονόμοι λαμβάνουν πάντοτε τὸ σημειωθὲν τῆς τροχιάς τοῦ κομήτου τόξον ὡς τμήμα παραβολικῆς καμπύλης καὶ ἐπομένως ὑπολογίζουσι θεωροῦντες παραβολικὴν ἐν μέρει τὴν τροχίαν ἐνὸς κομήτου. Καὶ πρὸς τὰ διάφορα τῶν ὑπολογισμῶν στοιχεῖα προσδιορισθούσιν μὲ τὴν δυνατὴν ἀκριβολογίαν ζητοῦν τότε εἰς τὸν κατάλογον τῶν παρατηρηθέντων ἕως τώρα κομητῶν ἂν τὰ νέα εὐρεθέντα στοιχεῖα ἀντιστοιχοῦν μὲ γνωστὰ τοιαῦτα ἄλλων

κομητῶν. Καὶ διὰ ἀντιστοιχοῦν αὐτὰ καθὼς καὶ τ' ἄλλα τῆς τροχιάς στοιχεῖα ἢτοι ἀνιῶν καὶ κατιῶν δεσμός, κλίσις τοῦ ἐπιπέδου κλπ. γίνεται τότε πιστευτὸν ὅτι πρόκειται περὶ κομήτου, ὁ ὁποῖος παρατηρήθη ἤδη καὶ ὁ ὁποῖος μᾶς ἐπανέρχεται. — Ἀπὸ μόνην μάλιστα τὴν κλίσιν τοῦ ἐπιπέδου τῆς τροχιάς προκύπτει ἀρκετὰ ἀσφαλῆς γνώμη ἂν πρόκειται περὶ κομήτου περιδικίου ἢ μὴ. Ἐλαφρὰ κλίσις, μικροτέρα τῶν 15 μοιρῶν, δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἔνδειξις περιοδικιότητος. Τοῦτο καὶ ἐμπειρικῶς ἐπιστοποιήθη, διότι ὅλοι οἱ κομήται, πού ἔχουν βραχεῖαν περίοδον ἐπανόδου, ἔχουν καὶ ἐλαφρὰν κλίσιν, μὴ ἀπομακρυνόμενοι πολὺ ἀπὸ τὸ ἐπίπεδον τῆς ἠλλειπτικῆς ἤγουν τὸ ἐπίπεδον τῆς γήινης τροχιάς.

\*\*\*

Ἡ μέθοδος αὐτὴ τοῦ ὑπολογισμοῦ τῆς τροχιάς κομητῶν, θεμελιωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Νεύτωνος, ἐχρησιμοποιήθη εἰς τὸν κομήτην τοῦ 1682 ὑπὸ τοῦ Χάλλεϋ. Ἐξετάζοντας ἱστορικῶς εὗρηκε τὰ αὐτὰ στοιχεῖα περιφορᾶς μὲ τὸν κομήτην τοῦ 1607 καὶ τοῦ 1531 καὶ τοῦ 1456. Καὶ γνωρίζοντας τὴν περίοδον τῆς τροχιάς ἠδυνήθη εὐκόλως μὲ τοὺς νόμους τοῦ Κέπλερ νὰ εὗρῃ τὸν μεγάλον ἄξονα τῆς ἠλλείψεως καὶ μερικὰ ἄλλα στοιχεῖα αὐτῆς, νὰ προείπῃ δὲ συνεπῶς τὴν διάβασίν του διὰ τὸ 1758 ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1759.

Ὅταν προσήγγιζεν ἡ ἐποχὴ τῆς ὁρισθείσης ἐμφανίσεως ὁ ἐπιστημονικὸς τότε κόσμος ἀνέμενε τὸν κομήτην μὲ ζῶηρον ἐνδιαφέρον. Μάλιστα, διότι ἐπρόκειτο νὰ βεβαιωθῆ ἂν ὁ κομήτης

θα ὑφίστατο διατάραξιν τῆς κινήσεώς του συνεπείᾳ ἔλξεως τοῦ πλανήτου Διός, ὅπως εἶχε προείπῃ ὁ Χάλλεϋ. Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Γάλλος μαθηματικὸς Κλαιρὼ ἔκαμε κοπιώδεις σχετικούς ὑπολογισμούς ὡς πρὸς τὴν διατάραξιν τῆς κινήσεως τοῦ κομήτου ἀπὸ τὴν ἔλξιν τῶν ἄλλων τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος σωμάτων, ἐξακριβῶσας τὰς διαταραξίας αὐτὰς ὡς πρὸς τὰς δύο προγενεστέρως ἐμφανίσεις καὶ συμπεράνας ὅτι ὁ μὲν πλανήτης Ζεὺς θα ἠργοπόρει τὴν ἐπάνοδον τοῦ κομήτου 518 ἡμέρας, ὁ δὲ πλανήτης Κρόνος 100 ἀκόμη ἡμέρας, ὥστε νὰ ἐμφανισθῆ εἰς τὸ στερέωμά μας τὴν 13 Ἀπριλίου 1759. — Οἱ ὑπολογισμοὶ τοῦ Κλαιρὼ δὲν ἐδείχθησαν πολὺ σφαιεροί, διότι ὁ κομήτης ἐφάνη τὴν 12 Μαρτίου 1759 ἢτοι 30 ἡμέρας πρὸ τῆς ὁρισθείσης προθεσμίας. Ἀπὸ τὴν κατόπιν ἐξέλεγξιν αὐτῶν ὅμως ἀπεδείχθησαν πολλὰ σφάλματα, ἀμοιβαίως ἐξουδετερούμενα. Καὶ ἀπὸ τὰς μεταγενεστέρως ἀστρονομικῶς ἐργασίας ἐφάνη ὅτι ἔπρεπε νὰ ὑπολογισθοῦν αἱ ἔλξεις τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τοῦ Ποσειδῶνος, ἢτοι πλανητῶν, πού δὲν ἦσαν ἀκόμη γνωστοὶ εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Κλαιρὼ.

Ἀπὸ τότε οἱ ὑπολογισμοὶ τῶν ἔλξεων καὶ παρέλξεων ἐξηκολούθησαν ἰδίως ἀπὸ τὸν Γάλλον συνταγματάρχην τοῦ μηχανικοῦ de Pontecoulant πρὶν τῆς νέας ἐμφανίσεως τοῦ κομήτου τὸ 1853 καὶ κατόπιν αὐτῆς. Ἐδῶκε δὲ ἀφορμὴν ἢ τότε ἐπάνοδος του εἰς ἱστορικὴν ἔρευναν τῶν πολυμαθῶν ἐρευνητῶν Hind καὶ Langier, οἱ ὅποιοι κατήρτισαν πῖνακα τῆς ἐμφανίσεως τοῦ κομήτου κατὰ τὸ παρελθόν. Τὸν πῖνακα τοῦτον ἐσυμπλήρωσαν τελευταίως οἱ Ἄγγλοι ἀστρονόμοι Cowell καὶ Crommelin ἀνελθόντες ἕως εἰς τὸ 240 π. Χ. Ὄποτε τώρα γνωρίζομεν 29 ἐμφανίσεις τοῦ κομήτου. Ἡ πλέον βραδύνασα ἔγινε τὸ 530 μ. Χ. (79 ἔτη καὶ 3 μῆνες) καὶ ἡ πλέον ταχεῖα ὅπως προὑπολογίσθη καὶ ἔγινε. εἶναι ἡ τωρινὴ (24 ἔτη καὶ 5 μῆνες). Οἱ τελευταῖοι ὑπολογισμοὶ κατὰ τὸν τρόπον τοῦ Pontecoulant, γενόμενοι κυρίως ἀπὸ τοὺς Cowell καὶ Crommelin, τῶν ὁποίων καὶ ἐβραβεύθη ἡ σχετικὴ ἐργασία, ἀπεδείχθησαν πλησιάζοντες πολὺ τὴν ἀκρίβειαν. Ὁ κομήτης ἀνευρέθη τὴν 11 Σεπτεμβρίου 1909 (ἔ. ν.) ὑπὸ τοῦ κ. Βόλφ, διευθυντοῦ τοῦ ἀστεροσκοπεῖου Ἀϊδελβέργης εἰς φωτογραφικὴν πλάκα. Δύο δὲ ἡμέρας πρωτίτερα εἶχε σημειωθῆ εἰς δύο φωτογραφικὰς πλάκας τοῦ ἀστεροσκοπεῖου Γκρήνουϊτς, μὴ ἐξετασθείσας ἐγκαιρῶς.

Ἡ ταχύτης, πού ἔχει ὁ κομήτης τοῦ Χάλλεϋ τρέχοντας εἰς τὸ διάστημα, δὲν εἶναι ἀπὸ τὰς μεγάλας ἀστρονομικῶς ταχύτητας, ὑπερβαίνει ὅμως ἀρκετὰ τὴν ταχύτητα τοῦ πλανήτου μας. Μὲ ἀριθμούς, πού μόνον ἡ συσχέτισις αὐτῶν μᾶς εἶναι συγκεκριμένως ἀντιληπτῆ, ἡ ταχύτης τῆς Γῆς εἶναι 106.000 χιλιόμετρα τὴν ὥραν

καὶ ἡ ταχύτης τοῦ κομήτου, πού στρέφεται ἀντιθέτως τῆς γῆς, εἶναι 170.000 τὴν ὥραν εἰς στρογγυλοὺς ἀριθμούς.

\*\*\*

Ὅς πρὸς τὴν ὕλην ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀποτελεῖται αὐτὸς καὶ οἱ ἄλλοι κομήται ἔγιναν πολλὰ εἰσαίτια, διότι ὡς ὑποθέσεις (ἐπιστημονικὰ δηλ. συμπεράσματα) δὲν δύναται νὰ χαρακτηρισθῶσιν ἀκόμη οὔτε αἱ θεωρίαι τοῦ Bredikhine οὔτε αἱ πλέον ὄλων παραδεικταὶ παρατηρήσεις τοῦ Schiaparelli, αἱ στηριγμένα εἰς τὰς φωτομετρικὰς παρατηρήσεις τοῦ Newcomb καὶ Harkness διὰ τὴν μάζαν τῶν διαττόντων ἀστέρων. Τὸ φασμασκοπίον δὲν ἠδυνήθη ἀκόμη νὰ μᾶς δώσῃ τελείως ἀκριβῆ ἐξαγόμενα, καὶ φωτομετρικαὶ παρατηρήσεις ἐπάνω εἰς αὐτοὺς τούτους τοὺς κομήτας δὲν ἐστάθη δυνατόν νὰ γίνωσι. Ὅτι δὲ λέγει ὁ ἀστρονόμος κ. Mascart διὰ τοὺς θεωριολόγους τοῦ πλανήτου Ἄρσερ ἠμπορεῖ νὰ ἐφαρμοσθῆ διὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους μάλιστα εἰσασιολόγους τῆς ὕλης καὶ τοῦ τρόπου τῆς συστάσεως τῶν κομητῶν: Ἀναλόγως τῆς πνευματικῆς τῶν ροπῆς ἔκαμαν συμπεράσματα, εἰς τὰ ὁποῖα συνετέλεσε περισσοτέρον ἢ φαντασία παρὰ ἡ ἐπιστήμη. Ἀπὸ ἄλλους ὁ πυρὴν τοῦ κομήτου ἐκρίθη στερεός, ἀπὸ ἄλλους ὑγρὸς καὶ ἀπὸ ἄλλους ἀέριος. Καὶ ἡ οὐρὰ ἄλλοτε ἐχαρακτηρίσθη ὡς ὀπτικὸν φαινόμενον καὶ ἄλλοτε ὡς ἀραιοτάτη κοσμικὴ οὐσία.

Ὅμως αἱ σχετικαὶ παρατηρήσεις τοῦ Σκιαπαρέλλι παρουσίασαν πολὺ πιθανὴν τὴν σχέσιν τῶν κομητῶν μὲ τοὺς διάττοντας ἀστέρας. Ὁ διάσημος Ἰταλὸς ἀστρονόμος βασιζόμενος εἰς τὸ ὅτι οἱ διάττοντες κάμνουσι περὶ τὸν ἥλιον πολὺ ἐπιμήκεις ἠλλείψεις, ἀναλόγως μὲ τὰς ἠλλείψεις τῆς τροχιάς τῶν κομητῶν, ἐσυμπέραναν ὅτι τὰ σμήνη τῶν διαττόντων προκύπτουν ἀπὸ τὴν ἀποσύνθεσιν (διάσπασιν) ὕλης τῶν κομητῶν. Εὗρηκε δὲ καὶ σχετικὰς ἀντιστοιχίας. Ἦτοι τὰ στοιχεῖα τῆς τροχιάς τῶν διαττόντων τοῦ Αὐγούστου εὗρηκεν ἀνάλογα μὲ τὰ στοιχεῖα τῆς τροχιάς τοῦ κομήτου Tuttle. Τὰ στοιχεῖα τῆς τροχιάς τῶν διαττόντων τοῦ Νοεμβρίου εὗρηκεν ἀνάλογα μὲ τὰ στοιχεῖα τῆς τροχιάς τοῦ κομήτου Tempel καὶ εἰδικῶς τὰ στοιχεῖα τροχιάς τοῦ σμήνου τῶν διαττόντων, πού ἔπασαν τὴν 27 Νοεμβρίου τοῦ 1877 καὶ τὴν 22 Νοεμβρίου τοῦ 1886 εὗρηκεν ἀνάλογα μὲ τὰ στοιχεῖα τῆς τροχιάς τοῦ κομήτου Biela, ὁ ὁποῖος μάλιστα ἔπρεπε κατὰ τὰς χρονολογίας ἐκεῖνας νὰ περάσῃ διὰ τῆς τροχιάς τῆς γῆς καὶ ὁ ὁποῖος δὲν ἀνεφάνη ἀπὸ τὸ 1852. Ὁ ἰδικὸς μας ἀστρονόμος κ. Αἰγνήτις εἰς τὸν Β' τόμον τῶν σπουδαίων ἀστρονομικῶν Χρονικῶν του, ἀφορμώμενος ἀπὸ τὴν θεωρίαν τοῦ Σκιαπαρέλλι περὶ καταγωγῆς τῶν μετεωρικῶν ρευμάτων, δευκνύει ὅτι ὁ κομήτης τοῦ Biela

ἀρχισε πρὸ χιλίων καὶ πλέον ἐτῶν νὰ διαλύεται. Ἡ ἰδέα λοιπὸν ὅτι οἱ διαττόντες, ἂν ὄχι ὅλοι ἀλλὰ τουλάχιστον οἱ ἀναφερόμενοι παραπάνω, εἶναι ἀπομεινάρια διασπάσεως (διαλύσεως) κομητῶν γίνεται ὀλοένα περισσότερο ἀποδεκτὴ. Ἡ διάλυσις κομητῶν γίνεται κατὰ μὲν τὴν εἰκασίαν τοῦ Bredekhiene ἐξ αἰτίας ἐκρήξεων τῆς ὕλης τοῦ πυρήνος, κατὰ δὲ τὴν θεωρίαν τοῦ Σκιαπαρέλλι ἐξ αἰτίας τῆς δυνατῆς ἔλξεως τοῦ Ἥλιου καὶ τῶν παρέλξεων τῶν μεγάλων πλανητῶν. Μερικαὶ νέαι θεωρίαι, ὄχι ἀσχετοὶ πρὸς τὰς χημικὰς περὶ τῆς ὕλης τοῦ Ἥλιου ἀπόψεις, τείνουν νὰ ὑποβάλουν ὡς αἰτίαν τῆς διαλύσεως καὶ τὴν ἀποθητικὴν ιδιότητα τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου. — Εἰς τὴν ἀποθητικὴν αὐτὴν ιδιότητα ἀποδίδεται καὶ ὁ σχηματισμὸς τῆς οὐράς τῶν κομητῶν πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος τοῦ ἡλίου, πού αὐξάνεται καὶ μικραίνει εἰς τὸν καιρὸν τῆς διαβάσεως τῶν κομητῶν ἀπὸ τὸ στερέωμα τῆς γῆς δείχνοντας μεγάλας διαφορὰς.

Ὅστε, ὅταν γίνῃ δεκτὸν ὅτι μερικοὶ τουλάχιστον διαττόντες εἶναι προϊόντα τῆς διαλύσεως κομητῶν, προκύπτει τὸ συμπέρασμα ὅτι τῶν κομητῶν καὶ τῶν διαττόντων ἡ ὕλη εἶναι ἡ αὐτὴ (ἢ περίπου ἡ αὐτὴ, διότι ἐνδεχόμενον νὰ γίνεταὶ κάποια χημικὴ ἀλλοίωσις τῶν διαττόντων εἰς τὴν γῆν ἠμμοσφαίραν).

Τὴν ὕλην τῶν διαττόντων ἐξεκαθάρισαν αἱ φωτομετρικαὶ παρατηρήσεις τοῦ Newcomb καὶ Harkness. Ἡ μάζα τῶν εἶναι πολὺ μικρά. Οἱ περισσότεροι ἔχουν βάρους ὀλιγώτερον ἀπὸ ἓνα κόκκον καὶ οἱ μεγαλύτεροι ἀπ' αὐτοὺς μόλις φθάνουν τὰ 6 γραμμάρια. Περιβάλλονται δὲ ὅλοι ἀπὸ ἀέρια, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ὑδρογονάνθρακα, πού εἴτε ἀπὸ ἠλεκτρικὴν εἴτε ἀπὸ ἄλλην φωτογόνον ἠλιακὴν αἰτίαν, γίνονται φωτεινά. Ὅστε, σύμφωνα καὶ μὲ τὴν ἀρχικὴν θεωρίαν τοῦ Νεύτωνος, εἰκάζεται ὅτι οἱ κομηταὶ εἶναι ὡσάν σύγνεφα κονιορτοῦ καὶ ἀποτελοῦνται ἀπὸ μικρὰ σωματίδια (ὅπως τὰ τῶν διαττόντων) πού ἀπέχουν πολὺ ἀναμεταξύ τῶν.

Τὸ φασματοσκόπιον ἐνισχύει τὰς εἰκασίας αὐτάς. Διότι τὸ φάσμα τῶν κομητῶν ὅπως καὶ τῶν πλανητῶν δίδει γραμμὰς νατρίου καὶ μαγνησίου μαζί μὲ ἄλλας τινὰς γραμμὰς. — Καὶ ἡ ὀπτικὴ δὲ παρατήρησις βεβαιώνει τὴν ἀραιὴν

οὐστάσιν τῶν κομητῶν, διότι παρατηροῦνται διὰ μέσου αὐτῶν ἀστέρεις χωρὶς νὰ γίνεταὶ διάθλασις τῶν ὀπτικῶν ἀκτίνων.

Εἶναι φανερόν, κατὰ τὴν πιθανὴν ταύτην εἰκασίαν, ὅτι αἱ οὐραὶ εἶναι ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης, πολὺ ὅμως ἀραιότερας παρ' ὅτι εἶναι εἰς τὸν πυρήνα. Πῶς ὅμως σχηματίζονται αἱ οὐραὶ αὐταὶ, ἂν εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀποθητικῆς δυνάμεως τῶν ἠλιακῶν ἀκτίνων ἢ ἄλλης ἠλιακῆς ιδιότητος ἢ καὶ μηχανικῆς τινος αἰτίας κινητικῆς δὲν ἔχει ἐξακριβωθῆ.

\*\*\*

Ὁ κομήτης τοῦ Χάλλεϋ — διὰ νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς αὐτὸν — δὲν εἶναι ὅπως φαίνεται ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους καὶ ἡ μάζα του εἶναι ἐπίσης ἀραιοτάτη. Ἡ οὐρά του, ἀλλὰ καὶ ὁ πυρὴν του ἀκόμη, παθαίνουν ἀξομειώσεις. Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1909 ὁ πυρὴν εἶχε πλάτος 20,000 χιλίόμετρα. Καὶ τὸν Φεβρουάριον εἶχε 307,000 χιλίόμετρα, ἡ δὲ οὐρά του μακρὸς 8 ἑκατομύρια χιλίόμετρα, ὡς τὴν ἐμέτρησεν ὁ κ. Barnard καὶ ἀξιοσημειωμένη ὑπελογίζετο ὅτι ἤμποροῦσε νὰ φθάσῃ τὰ 24 ἢ 25 ἑκατομύρια χιλίόμετρα. Ἀκριβῶς δὲ ἀπὸ τὸν ὑπολογισμὸν αὐτὸν τῆς ἀξήσεως ἐσηματίσθη καὶ ἡ ἰδέα ὅτι ὅταν τὴν 19<sup>ην</sup> (ν.) Μαΐου θὰ διέβαινε τὴν τροχίαν τῆς Γῆς ἤμποροῦσε νὰ εὐρεθῆ ἐν μέρος αὐτῆς εἰς τὴν ἀτμοσφαίραν μας. Χωρὶς ὅμως νὰ προλεχθῆ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ κανεὶς φόβος ἀπὸ τοὺς σοβαροὺς ἀστρονόμους, οἱ ὅποιοι ἀπεδείχθησαν ἀκριβεῖς εἰς τοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν ἔλξεων καὶ παρέλξεων προειπόντες τὸν χρόνον τῆς διελεύσεως μὲ πλήρη σχεδὸν ἀκρίβειαν καὶ οἱ ὅποιοι κατέγιναν κυρίως εἰς ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις σημαντικὰς βέβαια, χάρις εἰς τὰ τελειότερα σημερινὰ μέσα καὶ τὴν εὐνοικίαν θέσιν τοῦ κομήτου. Ἐξ ἀποτελέσματα τῶν παρατηρήσεων αὐτῶν, πού εἶναι περισσότεραι παρ' ὅσαι ἔγιναν τελευταίως διὰ τὸν κομήτην Morehouse (1908 c), τὸν κομήτην Perrine (1909 c), τὸν κομήτην (Daniel 1909 e) τὸν κομήτην Hinnecke (1909 d.) καὶ τὸν κομήτην Innes (1910 a), θὰ μᾶς τὰ δώσῃ προσεχῶς ἡ ἐπιστήμη. — Ἄλλον κομήτην τὸ ἔτος τοῦτο ἀναμένομεν τὸν ἀνακαλυφθέντα τὸ 1851 κομήτην d'Arrest, ὁ ὅποιος ἔχει περιόδον ἐπανόδου 6 1/2 περιόδου ἐτῶν.

Ι. Σ. ΖΕΡΒΟΣ



ΠΡΟΣΕΧΑΙΟΝ ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΤΟΥ ἉΓ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΕΝ ΒΟΛΩ

ΥΠΟ Α. ΖΑΧΟΥ

## ΔΩΡΑ Η ΧΥΜΕΥΤΡΙΑ

### ΧΥΜΕΥΤΙΚΗ ΕΙΚΩΝ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΪΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

Μὲ τὸ ἑλληνικὸ τῆς μέτωπο καὶ τὰ ξανθὰ μαλλιά της, μὲ τὰ μεγάλα μαύρα τῆς μάτια καὶ τὰ παχέα κατακόκκινα χεῖλη προκαλοῦσε τὸν ἔρωτα ἢ ἄμορφη παρθένα τοῦ Σαραπίου. Μὲ τὴν ἀγαθὴ ψυχὴ της καὶ τὸ πρῶμά της πνεῦμα — ὠραῖο μάλαγμα ἀνατολικῆς μοιρολατρίας καὶ ζωτικότητος ἑλληνικῆς — νινοῦσε τὸν σεβασμὸ ἢ νεαρὰ κόρη Μαρίας τῆς Ἐβραίας. Ἐνωρὶς ὄρφανὴ ἢ Δώρα ἐστάλη ἀπὸ ἓναν θεῖο τῆς ἱερογραμματεῖα στὸ περίφημο ἱερὸ τῆς Ἀλεξανδρείας — ἑλληνικὸ ἀμβισιτήριον τῆς αἰγυπτιακῆς σοφίας — νὰ μνηθῆ στὴν *Τίμια Τέχνη* ἀπὸ τὸν μέγαν ἀρχιερέα Διόσκορον, τὸν ἑκαουστὸ χυμευτή.

Ὅχι μονάχα ἀπὸ ἀνατροφή, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ κληρονομικότητα ἢ κόρη τῆς διασήμου χυμευτρίας ἔβλεπε γύρω της τὸν κόσμον, πού ἔκλειε μέσα ἢ ψυχὴ της, κόσμον ἀποκαλυπτικὸ, πού μὲ ζήλεια κρατοῦσε τὰ μυστικά του κρυμμένα ἔξω ἢ φύσις. Νόμιζε πῶς τὰ πράγματα λένε στοὺς θνητοὺς ψεύτικη τὴν ἱστορία των, καὶ τὰ λόγια ἦταν γι' αὐτὴν ἀλληγορίες. Ἐἴσι ἓνα φθονερὸ Πεπρωμένον θὰ εἶχε κλεισθῆ βαθειὰ στὸ

κάθε τι τὸν ἀληθινὸ του χαρακτήρα, πού μιά σοφία ὑπεράνθρωπη μποροῦσε μονάχα νὰ ἐξεσκεπάζῃ, καὶ μιά ἀνόθευτη πίστις νὰ ὀδηγήσῃ στὸ ἄδυτο ἱερὸ τοῦ Κόσμου!

Ὁλόκληρη τὴν ἡμέρα πολλὰς φορὲς σκυμμένη πάνω στὸν κτριλισμένον πάπυρον, γεμάτον ἀπὸ σύμβολα χυμευτικά, προσπαθοῦσε νὰ ἐμβαθύνῃ στὸ κρυμμένο νόημα παλαιῦ φιλοσόφου τῆς Τέχνης.

— Ἄνθος. Εἶπεν ἄνθος ὁ Δημόκριτος. Ποιὸ εἶναι τὸ ἄνθος; — ῥωτοῦσε ἑξαφνα ἀνυπόμονη ἢ Δώρα τὸν Διδάσκαλον.

— « Ἀπὸ τὰ στερεὰ παίρονται τὰ ὕδατα » — ἀπαντοῦσε δογματικὰ ἐκεῖνος.

Καὶ τὴ νύχτα κάποτε ἢ ἐνθουσιώδης μαθήτρια κοντὰ στὰ φῶτα τῆς ἐστίας, μὲ ξέπλεγα τὰ μαλλιά, μὲ κόκκινα τὰ μάγουλα, ἀνήσυχη καὶ νευρική, κάρφωνε τὸ βλέμμα στὸ πυρωμένον χύμα τοῦ χωνευτηρίου, ὅπου περιέμενε σάν ἀπὸ λουτρὸ νὰ προβάλλῃ ὁ χρυσάνθρωπος — τὸ μυστήριον τῆς Χρυσοποιίας. Γύρω οἱ φανταστικῆς σκιῆς, πού ἔρριπταν στὸ κίτρινον φῶς δύο μεγά-



λων λυχναριών οι μασθωτοί άμβικες με τους μακρούς σωλήνες και τα δέματα βοτανών κρεμασμένα στον τοίχο με νεκροκέφαλα ζώων, λικνίζοντο διπλές, σαν να φυσούσαν δαίμονες τη δημιουργική των δύναμι στη μυστική εκείνη στιγμή.

Τη σιωπή του εργαστηρίου διέκοπτε μονάχα ο θόρυβος του κονδυλιού του Διδασκάλου, που καθισμένος στο τραπέζι έγραφε άμίλητος, και το σούσουρο, που έκανε το κουλουριασμένο φεϊδι, το σύμβολο του κόσμου, στο κατώφλιο της πόρτας... Μέσα σ' εκείνη τη νέκρα δυο μάτια τόξευαν με σπατάλη τη ζωή στο όμορφο κορμί της χυμεντριάς — τα μάτια του Νικόθεου, μικροσώμου Έλληνας ιερογραμματέως, που φαντάζετο να βλέπει στο αγαλματένιο ανάστημα της Δώρας την άληθινή μορφή της "Τσιδος, τον καιρό που χάριζε την όμορφιά της στον "Οσιρι και τη ζωή στη χώρα του Νείλου.

Από την πόρτα, που έβγαине στο Ίερό, ακίνητος ο ιερογραμματέας, έδαιμάζε, λαχταρούσε, λυπάτο, κι έφευγε να στοιβιάση άφηρημένος στη βιβλιοθήκη του Σερατείου τα σοφά τυλιχάρια των πατύρων...

"Όταν το βράδυ γύριζε η Δώρα στο σπίτι προς τον Πύργο της Νεκροπόλεως, τη συνώδευε κάποτε ο Νικόθεος — περιπτώσεις σπουδαία για τον δειλόν Ιερέα, που περίμενε νάλλη με χαρά και πιθγυούσε πάλι να ματαιωθή από κανένα ξαφνικό εμπόδιο.

Βιαστικοί — βιαστικοί περνούσαν από την αγορά, όπου πωλούντο όλων των χωρών τα πιο πολύτιμα έμπορεύματα — άπαρατήρητοι μέσα στο πολύμορφο και πολύγλωσσο πλήθος από Αιγυπτίους τυλιγμένους σαν τους θεούς των Έλλήνας γοργοθάλμους, σοβαρούς γενάτους Έβραίους και Συρίους ξεμβούς, και τόσους άλλους υπηριόους όλων των Ουρανών — και η Δώρα άγατούσε καιιά φορά να στέκη μπροστά σε χρυσοχοείο, και δείχνοντας χρυσό σκαραβαίο:

— Νά, η πολύφημη χρυσοχοϊκή! Ποιά είναι πιο όμορφα από τα έργα της, Νικόθεε;

— Τα χρυσά σου τα μαλλιά, Δώρα — επιθύριζεν εκείνος...

Μιά βραδιά, που είχε άργήση λιγάκι σ' έναν άμβικισμό, ο ήλιος είχε βασιλεύση όταν πήραν τον δρόμο, η Δώρα και ο Νικόθεος, δια τον



ΣΧΕΔΙΟΝ ΝΑΟΥ

ΥΠΟ Α. ΖΑΧΟΥ

Πύργο. Περιπατούσαν σιωπηλοί. Τη Δώρα άπαχολούσε κάποιος της τέχνης πρόβλημα, και ο Νικόθεος σεβότανε τη σιωπή της. Άφηρημένοι πλανήθησαν σε μικρό δάσος από φοίνικας κοντά στη Νεκρόπολι. Η βραδιά ήσυχη. Η άτμόσφαιρα χλιαρή και με λιγώτερη υγρασία. Ψηλά όλα τα άστρα μαζωμένα άνήσυχα κι ένα άπάλευτο δοξάρι του φεγγαριού. Γυρτά τα φύλλα των χουρμαδιών φαίνεται σαν να βάντιζαν κάτω στη γή την άσημένια δροσιά, που έπαιρναν από τον ουρανό. Που και που άκούετο το τρίξιμο έντόμου ή το σαλάγημα καιμιάς σαύρας ή νυφίτσας...

— Νικόθεε, έχει ζωή ο Κόσμος! Είναι σαν κι' έμάς άπαραλλάκτα, Νικόθεε!... Να ψηλά στον ουρανό το κεφάλι του. Να χιλιάδες τα μάτια του, που μέσα των φαίνεται ν' άναγαλιάζει ή ψυχή του — ο μέγας "Οσιρις... Τώρα, τώρα, Νικόθεε, ρίπτουν τα άστρα τη δύναμή των στα σωδικά της Γής και γεννιώνται τα μέταλλα. Βλέπεις το σύμβολο του άγγύρου στα ψηλά;... "Ω, να είχα τη δύναμι των ματιών του Ίερωβά, Νικόθεε!...

— Των ματιών σου έγω, Δώρα — επιθύριζεν εκείνος.

Πέρα σε μιá μικρή πλατεία ένα μεγάλο φανάρι φώτιζε με το όχρό του φώς έρειπωμένο έκκλησάκι, και δίπλα του μικρή Σφίγγα από συνητή λίθο άγρυπνούσε γεμάτη μυστήριο, άσάλευτη, σαν να σταματούσε τον χρόνο στην άπέραντη εκείνη έρημία. Σκεπτική η Δώρα πλησίασε το άγαλμα και έλαφρά στηρίχθηκε με τη πλάτη πάνω στο πέτρινο στήθος της θεάς. Έγυρε προς τα όπισω, άφησε να πέσουν τα χέρια της κουρασμένα, και αντίκρισε με τα μάτια τον ουρανό ακίνητη. Έφαινετο το τέρας ν' άγαλιάζει την άραιά κόρη. Ο χιτών της είχε ξεφύγη από τον ένα της ώμο, και ο άλαβάστρινος μαστός άντανάκλουσε τη λάμψη του φαναριού. Ο Νικόθεος, πιγμένος στο αίμα του, σιγοέτρεμε ακίνητος στη σιαά, μπροστά στην ήμίγυμη παρθένα, που τα χείλη της τώρα άρχισαν σιγά-σιγά να ψιθυρίζουν σαν να δηγούντο παραμύθι. Σαν να μιλούσεν η Δώρα. Σαν να

μιλούσεν ή Σφίγγα στην έρημία της νύχτας. — Μιά φορά κατέβηκαν από τον ουρανό άγγελοι... και περιπάτησαν στη γή, και είδαν τις όμορφες γυναίκες των άνθρώπων και τις αγάπησαν... και δι' άντάλλαγμα της αγάπης των χάρισαν σ' αυτές τα μυστικά των μετάλλων, τις τίμιες τέχνες, και την άφθαστη σοφία των... Ποιός άγγελος θα φανερώση σ' έμένα το μυστικό αυτό της ζωής στον κόσμο;...

— Έγω, Δώρα! — άνέκραξεν ο δυστυχής Νικόθεος, και σε μιá έκρηξι λαχτάρας, που τόσον καιρό είχε συμπυκνώση στην ψυχή του ή όμορφα της άνίκητης κόρης, ώρησε σαν άνεμος και κόλλησε τα πυρωμένα του χείλη στην άλαβάστρινη σάρκα... Στο άμαρτωλό αυτό φίλημα του συνοδού της η Δώρα τινάχθηκε με όρημη, έρριψε βλέμμα άόστηρό στον νεανία, και σύροντας έπειτα τον χιτώνα της ήσυχα, άπήγαυε με φωνή ήρεμη μιá όήτρα από τα ιερά βιβλία του Έρμου, έν ό πτωχός Ιερέας έξηνητημένος από την τόλμη του έγεγνε σαν κατάδικος το κεφάλι άπελπισμένος.

— «Είναι άνώτεροι από την Είμαρμένη οι ποιηταί», Νικόθεε. Δέν χείρονν δια την εύδαιμονίαν, διότι κρατούν τας ήδονάς... Μήτε λυπώνται δια το κακόν».

Και προχώρησε μονάχη στον δρόμο προς την Νεκρόπολιν με γογγόρο βήμα...

— "Ω Δώρα!...

Μία νύχτα άκουόθηκε κάτω στα μέρη του Έπτασταδίου μιá έκρηξι τρομακτική. Το μικρό εργαστήριο της Δώρας — όπου εργαζετο άμα έδωσε τον όρκο του χυμεντού στο Σερατείο — κρημνίσθηκε πάνω στις φλόγες... Μόλις μόρεσαν να εύρουν το πρωί μες στα έρείπια το άγνωρίστο σώμα της χυμεντριάς. Μονάχα τα ξανθά της μαλλιά στού ήλιου τις πρωίνες άκτινες έλαμπαν άπειράκτα — το μόνο χρυσάφι, που έδωσε το εργαστήριο εκείνο τόσων όνειρων!... Ο Νικόθεος τα έκοψε μ' εύλάβεια, τα πήρε μαζί του, και άρχισε σιγά-σιγά ν' άνεβαίνη την όχθη του Νείλου, με το βλέμμα άσάλευτο στα θολωμένα νερά...

ΜΙΧΑΗΛ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ



## ΤΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ BJÖRNSTJÖRNE BJÖRNSSON

Ο λεπτομερής ορισμός τῆς εἰς τὴν διεθνή λογοτεχνίαν θέσεως τοῦ Björnsson ἢ ἀπαιτήση ἀκόμη ὀλίγον καιρόν. Ὅτι ὁμως, παρ' ὅλον τὸν ἐντόνως τοπικόν του χαρακτήρα, τὸ ἔργον του ἀνήκει εἰς τὴν διεθνή λογοτεχνίαν, εἶναι βέβαιον· τοῦλάχιστον εἰς τὴν διεθνή λογοτεχνίαν κατὰ τὴν συνήθη σημασίαν τῆς λέξεως· διότι κυρίως διεθνῆς λογοτεχνία δὲν ὑπάρχει, ὅπως δὲν ὑπάρχει καὶ διεθνῆς ψυχὴ· ἐκεῖνο, ποῦ συνήθως ὀνομάζομεν οὕτως, εἶναι κυρίως ἡ ψυχὴ, δηλ. τὰ αἰσθήματα καὶ αἱ ἰδέαι, μίᾳς μερίδος μόνον τῆς ἀνθρωπότητος, ἐκείνης, ποῦ πρωτοστατεῖ εἰς τὸν ἐκαστοτε πολιτισμὸν καὶ πρὸς τὴν ὁποῖαν ζητεῖ (ἢ θέλει νὰ φαίνεται, ὅτι ζητεῖ) νὰ πλησιάσῃ καὶ ἡ ἐπίλοιπος ἀνθρωπότης· τοιαύτη leading μερὶς τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι σημερον ἀναμφιβόλως τ' ἀγγλοεργμανικὰ ἔθνη, ἰδιαίτερος δὲ ἴσως τὰ σκανδιναυικά. Τῶν λατινικῶν ἔθνων ἡ ψυχολογικὴ λογοτεχνία ἔρχεται ἐν γένει εἰς δευτέραν θέσιν, ὅπως καὶ τὰ ἴδια αὐτὰ ἔθνη εἰς τὸ θέατρον τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς· ἀκόμη δὲ ὀλιγώτερον διεθνή ἐπίδρασιν ἔχει (πρὸς τὸ παρὸν) ἡ σλαβικὴ λογοτεχνία<sup>1</sup>. Ὁ λογοτέχνης λοιπὸν ὁ ἀνήκων εἰς τὴν ψυχικὴν ομάδα τὴν ἐπικρατοῦσαν, ἔχει ἀρχικῶς πολὺ μεγαλύτεραν πιθανότητα ἐπίδρασεως ἐπὶ τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος, πιθανότητα δηλ. διεθνούς ἀξίας, παρὰ τὸν ἀνήκοντα εἰς ἄλλας ομάδας· ἀλλ' ὑπάρχει βέβαια καὶ ὁ ἄλλος παράγων τῆς ἀτομικῆς προσωπικότητος τοῦ λογοτέχνη· καὶ ὅπως πολλάκις καὶ καθαρῶς τοπικοὶ λογοτέχνη ἀποκοιῦν μετὰ τὴν ἰσχυρὰν τῶν προσωπικότητα θέσιν εἰς τὴν διεθνή προσοχὴν (π. χ. ὁ Mistral), οὕτω καὶ ἀντιστρόφως, ὅσον ψυχολογικῶς διεθνῆς καὶ ἂν εἶναι τὸ ἔργον ἐνὸς λογοτέχνη, διὰ νὰ στερεωθῇ ὁμως εἰς τὴν διεθνή λογοτεχνίαν προσ απαιτεῖται καὶ κάποια ἀτομικότης. Τὴν ἀτομικότητα δὲ αὐτὴν τὴν εἶχεν εἰς ἰσχυρότατον βαθμὸν ὁ Björnsson. Διὰ τὸ λογοτεχνικὸν ἔργον τοῦ Björnsson ἔγραψεν ἀρκετὰ ἐκτενῆς ἀρθρον ὁ γνωστός κριτικὸς Hans Brin εἰς τὴν «Πολιτικὴν» τῆς Κοπεγχάγης (27 Ἀπριλίου 1910)· περίληψις αὐτοῦ εἶναι αἱ ἐπόμεναι γραμμαί.

Ἡ πρώτη ἐργασία τοῦ Björnsson εἶναι τὸ

<sup>1</sup> Πρόκειται διὰ τὴν ψυχολογικὴν λογοτεχνίαν εἰς τὴν φιλοσοφικὴν, δηλαδή κυρίως τὴν μετὰ λογοτεχνικὸν ἔνδυμα φιλοσοφίαν περὶ τῶν γενικῶν μεγάλων ἀνθρωπίνων προβλημάτων, ὁ Λέων Τολστόϊ ἀνήκει βέβαια εἰς τὴν σειρὰν τῶν 5-6 μεγαλύτερων φιλοσόφων τοῦ κόσμου. Εἶναι ὁμως ἀλήθεια, ὅτι καὶ ἡ μετὰ ψυχολογικῆς καὶ φιλοσοφικῆς λογοτεχνίας διάκρισις δὲν εἶναι πάντοτε τόσο σαφής, ὅπως ἴσως οὕτε ὁ ἴδιος ὁ ορισμὸς τῆς ἐννοίας λογοτεχνία.

διήγημα «Synnøve Solbakken»· καὶ ναὶ μὲν ἔχει καθαρῶς τοπικὸν χαρακτήρα, διότι περιγράφει τὴν χωρικὴν νορβηγικὴν ψυχὴν, ἀπὸ τὸ δυνατόν ὁμως ὕψος καὶ τὴν ἐντονὸν ἀτομικότητα, ποῦ το χαρακτηρίζει, διακρίνει ἀμέσως κανεὶς, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ἀπλῆς μονάδος μέσα εἰς τὴν ῥομαντικὴν λογοτεχνίαν τῆς χωρικῆς ζωῆς. Τὸ 1858 ἐτελείωσε τὸ πρῶτον του δράμα «Μεταξὺ τῶν μαχῶν», δράμα μετὰ κάποιον ἀρετῆ καὶ ἀπρηχαιωμένον χαρακτήρα τῶν παλαιῶν δυναστικῶν παραδόσεων τῆς Νορβηγίας. Τὰ ἐπόμενα ἔτη παράγει ὁ Björnsson ἀρκετὰ διηγήματα καὶ τρία δράματα. Μετὰ τὰ διηγήματα ἔμειλε διὰ τὸν λαὸν καὶ προσπαθεῖ νὰ τὸν κάμῃ νὰ γνωρίσῃ τὸν ἑαυτὸν τὸν εἰς τὰ δράματά του ὁμως ἀναπτύσσει ὅλην τὴν μεγαλόπρεπον τῆς ψυχῆς του εἶναι ἱστορικὰ δράματα: «Βασιλεὺς Σβέρρε», «Σίγγουρδ Σλέμπε» καὶ «Χάλτε Χούλντα». Τὸ τελευταῖον, περιγραφή μίᾳς σκοτεινῆς, βίαιας γυναικείας φύσεως, τῆς ὁποίας τὸ σωματικὸν ἐλάττωμα (ἢ χωλότης) συμβολίζει τῆς ψυχῆς τὴν διαστροφήν, ἀπερρίφθη τότε ἀπὸ τὸν κριτικὸν τοῦ Β. Θεάτρου τῆς Κοπεγχάγης Χάιμπεργ.

Ὁ «Σίγγουρδ Σλέμπε» ἐγράφη, ἀφοῦ ἤδη ὁ Björnsson εἶχεν ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὴν νορβηγικὴν πολιτικὴν καὶ ἀπὸ τὴν Νορβηγίαν, ταξιδεύων εἰς τὸν Νότον. Εἶναι ἐκφρασις τῆς λύπης του, ὅτι εἶχεν ἐκδιωχθῆ ἀπὸ τὴν ἐνεργὸν πολιτικὴν εἰς τὴν ταξιν τῶν θεατῶν. Τὸ δράμα εἶναι κάπως ἀτεχνον καὶ διηγηματικόν, ἀλλ' ἡ μορφή τοῦ Σίγγουρδ Σλέμπε παρουσιάζει μίαν πρωτότυπος ἰσχυρὰν ζωὴν· δέχεται τὰς ἐντυπώσεις τοῦ περιεκυκλῶντος αὐτὸν κόσμου με ἐνταταρὴν προσληπτικότητα καὶ δύναμιν· ἀλλ' εἰς τὸ τέλος, ὅταν ὅλα παρέλθουν, κλίνει τὴν κεφαλὴν ζητῶν στήριγμα εἰς τὸ στήθος μητριαῆς γυναικὸς καὶ προσβλέπει τὸν θάνατον — ὅπως ἀργότερα ὁ Ἰάρολος Σκούλε καὶ ὁ Πέερ-Γκύντ.

Μετὰ τὴν «Μαρίαν Στοῦαρτ εἰς τὴν Ἀγγλίαν» τελειώνει μίαν περίοδον τῆς παραγωγῆς τοῦ Björnsson. Καθὼς ὁ «Σίγγουρδ Σλέμπε», εἶναι καὶ τὸ δράμα τοῦτο πλήρες ἀπὸ πολιτικῆς δραδιοργίας, — διότι ὁ Björnsson ἀκόμη δὲν εἶχεν ἀποβάλλει ἐντελῶς τὴν πικρίαν, ποῦ εἶχε δοκιμάσει ἀπὸ τὴν ἐνεργὸν συμμετοχὴν του εἰς τὸν νορβηγικὸν πολιτικὸν βίον· μετὰ ἀφέλειαν περιγράφεται εἰς αὐτὸ τῶν πολιτικῶν ἢ ἀσυνείδητος μεταβολὴ ἰδεῶν καὶ ὁ ἀπεριόριστος ἐγωισμὸς καὶ εἶναι μὲν ἡ μορφή τοῦ ὅλου ἀρκετὰ χαλαρὰ (ὁ ἴδιος ὁ Björnsson ἀφήρσεν ὀλόκληρον τὴν τελευταίαν πρῶξιν εἰς τὴν Συλλογὴν τῶν ἔργων του), ἀλλ' ἡ δραματικὴ μορφή τῆς Μαρίαν Στοῦαρτ εἶναι ἐκτακτῶς ἀσπράπτουσα ἀπὸ καλλονὴν ἀπεικονίζεται ἡ νέα βασιλεία μέσα εἰς ἐν περι-

βάλλον ἀπὸ σκοτεινοὺς Σκότους. Ἡ μεσημβρινὴ τῆς θερμότης εἶναι ἀπαύγασμα τῆς ἐπὶ τοῦ βορείου Björnsson ἐπίδρασεως τοῦ ἰταλικοῦ ἡλίου!

Ἡ σκανδιναυικὴ καταστροφή τοῦ 1864 (ἡ ἡττα τῆς Δανίας ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς καὶ ἡ ἀπόσπασις τοῦ Σλέσβι-Ὀλοσταίν), ποῦ ἦναψε φλόγας κερανοῦ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Ibsen, ἐπέδρασεν ἐντελῶς διαφορητικὰ εἰς τὸν Björnsson, ἂν καί, ὅχι ὀλιγώτερον ἀπὸ τὸν Ibsen, εἶχε καὶ αὐτὸς προαγάγει τὰς σκανδιναυικὰς ἰδέας. Τὰ ἐπόμενα ἔτη παρουσιάζουν κάποιον μετριασμὸν εἰς τὴν φλόγα τοῦ Björnsson. Τότε ἔγραψε τοὺς «Νεοπανδρενμένους» (De Nygifte), δραμάτιον μετὰ πολλὴν λεπτότητα καὶ μετὰ σημερινὴν ὑπόθεσιν. Ἀντὶ τοῦ χεϊμάρρου τῶν συντόμων καὶ κλειστῶν ἐκφράσεων, ποῦ τότε-πότε στροβιλιζοῦνται πέραξ ἐνὸς σημείου, ὅπως ἔχουν τὰ προηγούμενα ἱστορικὰ δράματά του — τώρα ἡσυχος ὄσῃ λέξουν καὶ ὕψος εὐκόλον καὶ εὐστροφον. Ἄλλα εἰς τὰ ἐπόμενα διηγήματά του: «Ἡ Φαρσπούλλα» (Fiskerjenten) καὶ «Τὸ Τραγοῦδι τῆς Νύμφης» (Brudeslaatten) ἐπανέρχεται εἰς τὸ παλαιότερον του ὕψος. Εἰς δὲ τὰ «Ποιήματα καὶ Ἀσματα» καὶ τὸ «Ἀρναλιὸ Γκέλλινε» ἔδειξε νέον δρόμον εἰς τὴν στιχογραφίαν. Κανεὶς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν κατεῖχεν ὅσον αὐτὸς τὴν δροσερότητα τῆς πνοῆς καὶ τὴν γλυκύτητα συγχρόνως τῆς μουσικῆς τῶν λέξεων. Ἐπανέρχεται κατόπιν μίαν ἀκόμη φοράν εἰς τὰς παλαιὰς παραδόσεις μετὰ τὸν «Σίγγουρδ Γιόρσαλφαρ». Ὅπως ὁ Ibsen μετὰ τὴν σκέψιν του, οὕτῃ ὁ Björnsson μετὰ τοὺς ἀνθρώπους τῶν ἔργων του. Καὶ πρὶν ἀποχωρισθῆ ἀπὸ τοὺς παλαιούς Νορβηγούς Ἰάρολους, μετὰ τοὺς ὁποίους τόσο καιρὸν εἶχε πνευματικῶς συζητήσει, μίαν φοράν ἀκόμη κατέγινε μ' αὐτοὺς εἰς τὸ λαϊκὸν αὐτὸ δράμα τὸ ὁμοιάζον, κατὰ τὸν ἴδιον τὸν Björnsson, μετὰ τοῦ Λανού Öhlenschläger.

Ἄλλ' οἱ καιροὶ μεταβάλλονται καὶ ἔρχεται νέα ἐποχὴ· ἡ Εὐρώπη ἀναμορφώνεται πολιτικῶς κατὰ νέας ἀρχὰς ἰσορροπίας. Ὁ Georg Brandes ὄρηξεν νικηφόρος εἰς τὴν δανικὴν πνευματικὴν ζωὴν. Τότε ἔστρεψε καὶ ὁ Björnsson τὸ πνεῦμα του εἰς ἄλλην διεύθυνσιν· ἔγινε λογοτέχνης τῆς νέας σχολῆς καὶ ἐγκατέλειπε τὸ ἱστορικὸν δράμα. Περὶ τὸ 1870 ἤρριξεν ὁ Björnsson νὰ ἀσχολῆται πάλιν μετὰ τὴν νορβηγικὴν πολιτικὴν καὶ ἡσθάνετο πάλιν ἐνδιαφέρον — ὅχι χωρὶς δυσανεξίαν — διὰ τὰ συμβαίνοντα. Τὸ ἔδαφος ἐδῶ ἦτο γνωστόν του, διότι καὶ εἰς τὰ ἱστορικὰ του δράματα ὁ σημερινὸς πολιτικὸς ἔδρα ὑπὸ τὸ μεσαιωνικὸν ἔνδυμα τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἔργον του εἶναι ὁ «Συντάκτης» (Redaktören). Μετὰ τὴν «Χρεωκοπίαν» (En Fallit) εἰσῆλθεν ἐντελῶς εἰς τὸ ἀστικὸν κοινωνικὸν δράμα. Κ' ἐνῶ ἄλλοτε εἶχεν ὁ Ibsen ἀκολουθήσῃ τὸν δρόμον τοῦ Björnsson, ἀκολουθεῖ τώρα αὐτὸς μᾶλλον

τὸν Ibsen. Εἰς τὴν «Λεονάρδαν», εἰς τὸ «Νέον Σύστημα» καὶ εἰς τὸ «Ἐνα Γάντι» ἀναλύει μέρη τοῦ κοινωνικοῦ ὄργανισμοῦ· εἰς τὸν «Βασιλέα» ἀσχολεῖται μετὰ αὐτὴν τὴν ἐπαλξιν τοῦ κοινωνικοῦ συστήματος, τὸν βασιλέα, καὶ ἔδωκεν εἰς τὴν παλαιὰν ἀντίληψιν τῆς Μεγαλειότητος, τὴν κληρονομικῶς μεταβιβαζομένην, ἐκτάκτως ἰσχυρὸν καὶ ἐπικίνδυνον κτύπημα — καὶ τοῦτο ἀπλῶς ἐπιδεικνύον τὸν ἡγεμόνα μετὰ σημερινὰ οἰκιακά του ἐνδύματα. Πόση διαφορὰ ἀπὸ τὸν μετὰ τοὺς νορβηγούς βασιλικούς ἀσχολούμενον Björnsson τὸν πρὸ τοῦ 1870! Εἰς «Τὸ Νέον Σύστημα» ὄραμ' ὁ Björnsson καὶ κατὰ τοῦ οὐρανοῦ ὄχρωμάτος καὶ ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ ἰδίου τοῦ Θεοῦ· κατὰ τὸν συρμὸν ὁμως τῆς ἐποχῆς κρύπτεται ἡ ἐπίθεσις κατὰ τῆς θεοσεκείας κάτω ἀπὸ ἐπίθεσιν κατὰ τῶν σιδηροδρόμων.

Εἰς τὸ «Ἐνα Γάντι» τονίζει ὁ Björnsson τὴν ἠθικὴν ἀπαιτήσιν τῆς ἀνδρικής ἀγνότητος πρὸ τοῦ γάμου· πρόβλημα, ποῦ ἐπέφερε ζωτικὸν ἐρεθισμὸν εἰς τὴν ἡμιανεπτυγμένην μάζαν τῆς ἐποχῆς.

Ἀπὸ τὸ ἴδιον ἔτος 1883 κατάγεται καὶ τὸ «ὑπεράνω τῶν Δυνάμεων», ὅπου ἐρευνᾷ τὴν ἀποστολὴν τοῦ χριστιανισμοῦ εἰς τοὺς σημερινούς χρόνους· καὶ μ' ὄλην τὴν εὐλάβειαν, ποῦ ὁ ποιητὴς δεκνύει πρὸς τὴν πίστιν τῆς νεανικῆς τοῦ ἡλικίας, — εὐλάβειαν ποῦ ἐκδηλώνεται εἰς τὴν εὐγενῆ μορφήν καὶ τὴν ὠραίαν τῶν (Spanning) τοῦ δράματος — τὸ συμπέρασμα τοῦ εἶναι, ὅτι ἡ σημασία καὶ ἡ ἀποστολή, ποῦ ὁ χριστιανισμὸς διαρκῶς θέλει νὰ διεκδικῆ ὡς ὁδὸς πρὸς σωτηρίαν τῆς ἀνθρωπότητος, εἶναι ὑπεράνω τῶν δυνάμεων τοῦ συστήματος.

Καὶ ἐπιπλέον μὲν αἱ παλαιαὶ ἀξίαι, ἀλλ' ἡ πίστις τοῦ Björnsson μένει ἀκλόνητος· ἡ πίστις του εἰς τὴν ἀξίαν τῆς ζωῆς καὶ τὴν πραγματικότητα τῆς προόδου τῆς ἀνθρωπότητος· δηλ. ὁ ὀπιμισμὸς του. Κ' ἐδῶ ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸν πεσομιστὴν Ibsen: «δὲν ἔχει δίκαιον» ὁ Ibsen, ποῦ ἰσχυρίζεται, ὅτι ὁ ἀνθρώπος εἶναι ἀποτυχὸν κατασκευάσμα καὶ ὅτι εἶναι ἀπὸ πρὶν προωρισμένον εἰς τὴν ἀθλιότητα ἀπὸ τὰς πατρογονικὰς ἀμαρτίας. Εἰς τοὺς «Βουκόλακας» (Gengangere) εἶχε τονήσει τὴν ἰδέαν αὐτὴν ὁ Ibsen· κατ' αὐτῶν λοιπὸν ἀντεπεξέρχεται ὁ Björnsson μετὰ τὸ ἰσχυρὸν του μυθιστόρημα «Σημαιοφορεῖ ἡ πόλις καὶ ὁ λιμὴν» (Det flager i Byen og paa Havnen), τοῦ ὁποῖου καὶ ὁ τίτλος μόνος ἀποτελεῖ θούριον. Ἡμπορεῖ, λέγει ὁ Björnsson, ὁ ἀνδρας νὰ νικήσῃ εἰς τὸν ἀγῶνα πρὸς τὸν οὐπὸν καὶ αἱ γυναῖκες θά τὸν ἐνδυναμώσουν καὶ θά ἐπαγρυπνήσουν ἀγγελικῶς ἐπάνω του.

Εἰς τὴν κωμωδίαν «Γεωγραφία καὶ Ἔρως» (Geografi og Kärlighed) ὁμολογεῖ ἐντούτοις ἐμμέσως, ὅτι ὑπερέβη εἰς τὴν διεύθυνσιν αὐτὴν τὴν πιθανότητα.

Κατὰ τὴν δεκαετίαν 1885-95 ὀλίγη εἶναι ἡ λογοτεχνικὴ παραγωγή τοῦ Björnson. Τὸ ἐνδιαφέρον του συγκεντρώνεται εἰς μεγάλα λαϊκὰ ζητήματα (ἠθικότης, παγκόσμιος εἰρήνη), διὰ τὰ ὁποῖα ὁμιλεῖ καὶ γράφει μὲ ὄλην τὴν δραμητικότητα τῆς ψυχῆς του. Τῆς περιόδου αὐτῆς εἶναι τὸ μυθιστόρημα «*Στοῦ Θεοῦ τὸ δρόμο*» (Paa Guds Veje) μὲ ἐλευθερίας καὶ ἰδανικὰς βλέψεις διὰ τὴν ἀνθρωπότητα.

Ἀπὸ τὸ 1895 ἀρχίζει ἡ τελευταία συγγραφικὴ περίοδος τοῦ Björnson μὲ τὸ δεύτερον μέρος τοῦ «*Υπεράνω τῶν δυνάμεων*», ὅπου ἀπορρίπτει καὶ τὸ σύστημα τὸ τότε ἀκμάζον τοῦ ἀναρχισμοῦ, ὡς μὴ δυνάμενον οὔτε αὐτὸ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὁδηγὸς τῆς ἀνθρωπότητος εἰς τὸν δρόμον τῆς εὐτυχίας.

Τὸ 1898 ἐξέδωκεν ἐν ἀπὸ τὰ ὠραιότερα δράματά του: τὸ «*Παῦλος Λάγκε καὶ Τόρα Πάρομπεργ*», τοῦ ὁποῖου τὸ θέμα ἔλαβεν ἀπὸ ἐν σύγχρονον σχεδὸν γεγονός, ἀλλ' ἡ θανμασία σκηρῆ, τὸ κέντρον τοῦ ὄλου ποιήματος, εἶναι τοῦ Björnson παλαιὰ προσφιλεῖς ἰδέα: ἡ τῆς γυναικὸς τῆς προσιατευούσης τὸν ἀγαπώμενον ἄνδρα.

Κατὰ τὸν εἰκοστὸν αἰῶνα παρήγαγεν ὁ Björn-

son τὸ διήγημα «*Mary*», ποὺ εἰς μερικὰ μέρη ἴσως συμβολίζει μὲ τὸν ἡράκλειον καὶ ἀγαθὸν πρωταγωνιστὴν του τὴν νέαν Νορβηγίαν, καὶ τὰ τρία συνεχόμενα δράματα: «*Laboramus*», «*Στὸ Στοιχόβε*» καὶ «*Ἡ χώρα τοῦ Φωτός*». Εἶναι θανμαστῆ (ὅταν μάλιστα σκεφθῆ κανεὶς τὴν ἡλικίαν τοῦ ποιητοῦ) ἡ δρασερότης καὶ ἡ νεανικὴ σπινθηροβολία καὶ ἡ ὑψηλὴ ἐπισκόπησις τῆς ζωῆς εἰς αὐτά. Τὴν ἰδίαν νεανικὴν δρασερότητα ἔχει καὶ τὸ διήγημα «*Mary*».

Ἐπισφράγις τοῦ πολυσχιδοῦς ἔργου τοῦ Björnson ἔρχεται ἡ τελευταία του κομωδία: «*Naar den ny vin blomstrer*» (Στὴν ἀκμὴ τοῦ καινούργιου κρασιοῦ), ἐρωτικὴ ἐξομολόγησις τοῦ γήρατος πρὸς τοὺς νέους.

Εἰς τὴν σύντομον αὐτὴν ἐπισκόπησιν τοῦ ἔργου τοῦ Björnson παραλείπω ν' ἀναφέρω ὄλους τοὺς λόγους, τὰς διαλέξεις, τ' ἄρθρα καὶ τὰς διατριβὰς του, μὲ τὰ ὁποῖα ὄχι μικροτέραν ἴσως ἐπίδρασιν ἐξήκησεν εἰς τοὺς συγχρόνους του, ἀπὸ ὅσων μὲ τὰ ποιήματα καὶ τὰ δράματά του.

Ἡ φυσιογνωμία τοῦ Björnson θὰ μείνῃ πάντοτε ὡς κάτι λευκόν, κάτι στίλβον, κάτι ἰσχυρὸν καὶ εὐτυχές, κάτι αἰωνίως ζωντανὸν καὶ αἰωνίως νέον.

\*Ἀθήναι, 24/11 Μαΐου 1910.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΧΑΤΖΙΑΡΚΗΣ

## ΜΑΡΚΟΥ ΑΥΡΗΛΙΟΥ—ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ

— ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ —

Μὴ περιφρόνει τὸν θάνατον, ἀλλὰ καλοδέχου τον, διότι καὶ αὐτὸς μία ἀπὸ τῆς φύσεως τὰς βουλὰς εἶνε. Διότι ὁποῖον εἶνε ἡ νεότης καὶ τὰ γρηρατεῖα, καὶ ἡ ἀῦξις καὶ ἡ ἀκμὴ καὶ τῶν ὀδόντων καὶ τοῦ γενείου καὶ τῶν λευκῶν τριχῶν τὸ φύτωμα, καὶ ἡ σπορὰ καὶ ἡ κωφορία καὶ ἡ γεννοβολὴ καὶ ἄλλα φυσικὰ ἐνεργήματα, ὅσα τῆς ζωῆς σου φέρουν αἰ ὄρα, τοιοῦτον εἶνε καὶ ἡ διάλυσις. Καὶ λοιπὸν εἰς κάθε λογικὸν ἄνθρωπον ταιριάζει οὔτε ἀποκλειστικὰ οὔτε ἀποπροστικὰ, οὔτε μὲ καταφρόνησιν νὰ συλλογίζεται τὸν θάνατον· ἀλλὰ νὰ τὸν προσμένῃ ὡσάν μίαν ἀπὸ τὰς φυσικὰς ἐνεργείας· ὅπως τώρα προσμένεις, πότε θὰ γεννηθῆ τέκνον ἀπὸ τὴν κοιλίαν τῆς γυναικὸς σου, οὕτωπῶς νὰ προσμένῃς τὴν ὄραν, ὅπου ἡ ψυχὴ σου θ' ἀποχωρισθῆ ἀπὸ τὸ σαρκίον αὐτό. Ἄν δὲ θέλῃς καὶ ἀπ' ἄλλοῦ ἐγκαρδίωσιν, θὰ σὲ προσοικειώσῃ πρὸς τὴν ἰδέαν τοῦ θανάτου ἡ ἀκριβὴς γνῶσις τῶν πραγμάτων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα μέλλεις ν' ἀποχωρισθῆς καὶ τῶν μετατροπῶν, μὲ τὰς ὁποίας δὲν θὰ εἶνε τότε πλέον ἡ ψυχὴ σου εἰς συνάφειαν. Διότι δὲν πρέπει ν' ἀντιφέρῃσαι πρὸς αὐτὰς ἀντικείμενα καὶ τρόπους, ἀλλὰ ν' ἀνέχεσαι καὶ μὲ γαλήνην νὰ τὰ ὑπομένῃς καὶ νὰ ἐνθυμήσῃσαι ὅτι δὲν θ' ἀποχωρισθῆς ἀπὸ ὁμογνώμονας μ' ἐσένα ἄνθρώπους. Διότι μόνον ἐν πρᾶγμα θὰ εἰμποροῦσε νὰ μᾶς κάμῃ νὰ γυρίσωμεν ὀπίσω καὶ νὰ συγκρατηθῶμεν εἰς τὴν ζωὴν τὸ νὰ εἰξεύρωμεν, ὅτι ὁ κλήρος μας εἶνε νὰ ζῶμεν μαζὴ μὲ ἄνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὰς ἰδίας γνώμας μὲ ἡμᾶς. Βλέπεις ὅμως τώρα τί κόπον μᾶς κάμνει ἡ δυσαρμονία τῶν στοιχασμῶν τῆς ζωῆς, τὴν ὁποίαν ζῶμεν μαζὴ ὄλοι, καὶ λέγεις: «Ὁ θάνατε, ἔλα ὅσον γρηγορότερα εἰμπορεῖς, μὴν τύχη καὶ λησμονήσω τὸν ἑαυτόν μου καὶ ὁ ἴδιος ἐγώ!»

\*\*\*

Αὐτὰ πρέπει πάντοτε νὰ ἔχῃς εἰς τὸν νοῦν σου: «ποία εἶνε ἡ φύσις τῶν ὄλων καὶ ποία ἡ ἰδική μου, καὶ ποῖαν σχέσιν ἔχουν ἡ μία μὲ τὴν ἄλλην, καὶ ποῖον μέρος εἶνε ἡ ἰδική μου φύσις ἀπὸ τὸ ὄλον;» καὶ ὅτι κανεὶς ποτὲ δὲν εἰμπορεῖ νὰ σ' ἐμποδίσῃ νὰ κάμῃς καὶ νὰ λέγῃς ὅσα εἶνε σύμφωνα μὲ τὴν φύσιν τῆς ὁποίας μέρος εἶσαι.

\*\*\*

Τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ὁ μὲν χρόνος — στιγμὴ ἢ δὲ οὐσία — ρευστὴ ἢ δὲ αἰσθησις — σκοτεινὴ

τοῦ σώματός του ἢ συγκρότησις — ὑποκειμένη εἰς τὴν σῆψιν· ἡ ψυχὴ του — στρόβιλος· ἡ δὲ τύχη — πρόβλημα δυσκολόλυτον· ἡ δόξα του — κάτι ἀστόχαστον. Μὲ μίαν λέξιν: τὸ σῶμα του ὄλον ποταμὸς· ἡ ψυχὴ του ὄνειρον καὶ μάταιότης· ἡ ζωὴ του πόλεμος καὶ ξένου μισμός· ἡ ὑστεροφημία του λησμοσύνη. Καὶ ποῖος λοιπὸν εἰμπορεῖ νὰ μᾶς κανονίσῃ τὸν δρόμον μας; Ἐν καὶ μόνον: ἡ φιλοσοφία. Καὶ φιλοσοφία εἶνε: τὸ νὰ κρατῆς τὸν μέσα σου Θεὸν ἀνύβριστον καὶ ἄτρωτον, ἀνώτερον ἀπὸ ἀπολαύσεις καὶ πόνους, ὥστε τίποτε νὰ μὴν κάμῃ τυχαιὸν, οὔτε ψευδές, οὔτε ὑποκριτικόν, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴν ἔχῃ ἀνάγκην ἀφ' ὅτι ἄλλοι κάμουν ἢ δὲν κάμουν, καὶ ἀκόμη τὸ ν' ἀποδέχῃσαι τὰ ὅσα συμβαίνουν ἢ ἀπὸ τὴν μοῖραν σοῦ ἐπικλώθονται, ὡς προερχόμενα ἀπὸ ἐκεῖ ἀφ' ὅπου κ' ἐσὺ προήλθες. Καὶ πρὸ πάντων τὸ νὰ προσμένῃς τὸν θάνατον μὲ γαλήνην τὸ πνεῦμα, στοχαζόμενος πῶς δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο παρὰ διάλυσις τῶν στοιχείων ἀπὸ τὰ ὁποῖα κάθε ζῶον ἀπαρτίζεται. Καὶ ἀφοῦ τὰ στοιχεῖα τὰ ἴδια δὲν πονοῦν καθόλου μὲ τὸ νὰ μεταβάλλωνται ἀκατάπαντα εἰς ἄλλα, διατί νὰ φοβῆται κανεὶς τάχα τὴν τῶν ὄλων μεταβολὴν καὶ ἀποσύνθεσιν; τοῦτο εἶνε σύμφωνον μὲ τὴν φύσιν — καὶ τίποτε δὲν εἶνε καιόν, ὅταν μὲ τὴν φύσιν συμφωνῇ.

\*\*\*

Ἐμπιστεύσου τὸν ἑαυτόν σου θεληματικὰ εἰς τὴν Κλωθῶ καὶ ἀφίσου εἰς αὐτὴν νὰ σοῦ κλώσῃ τῶν ἡμερῶν σου τὸ νῆμα μὲ τὰ πράγματα ὅσα προκρίνει ἐκείνη.

\*\*\*

Ἄπ' ὄλα τὸ τρανότατον εἰς τὸν κόσμον νὰ τιμᾷς καὶ εἶνε αὐτό, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εὐρίσκειται μὲ ὄλα εἰς συνάφειαν καὶ τὰ διενθύνει ὄλα. Ἐξίσου ὅμως τίμα καὶ τὸ τρανότατον ἀφ' ὅσα μέσα σου ὑπάρχουν· καὶ εἶνε αὐτὸ ἁμογενές μὲ τοῦ ἔξω κόσμου τὸ τρανότατον. Καὶ ἀληθινὰ μέσα σου αὐτὸ εὐρίσκειται εἰς συνάφειαν μὲ ὄλα, καὶ ὄλα σου τὰ κυβερνᾷ.

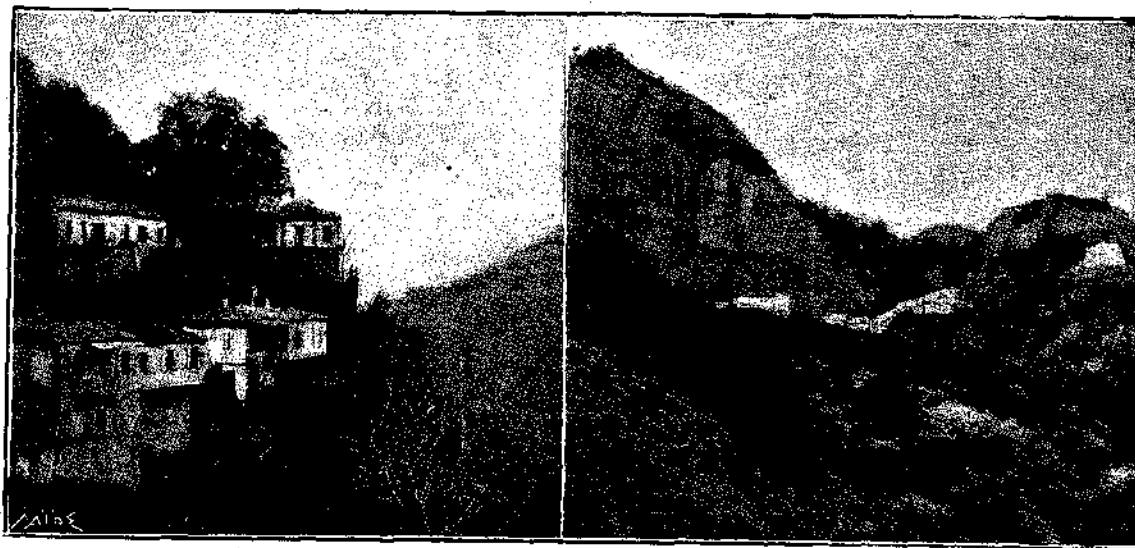
\*\*\*

Πρόσεξε νὰ μὴν κάμῃς ποτὲ νὰ πάθουν οἱ ἐχθροὶ τῆς ἀνθρωπότητος, ὅτι αὐτοὶ κάμουν νὰ πάσχουν οἱ ἄνθρωποι.

\*\*\*

Ὅ,τι εἶνε ἀχρηστον διὰ τὴν κυψέλην — καὶ διὰ τὴν μέλισσαν εἶνε ἀχρηστον.

Μετέφρ. ΑΓΙΣ ΘΕΡΟΣ



ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΟΠΙΑ — ΜΕΓΑ ΣΠΗΛΛΙΟΝ — ΦΩΤΟΓΡ. ΕΡΑΣΙΤΕΧΝΟΥ



# ΤΟ ΔΕΚΔΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

## ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Τὸ «πρότυπο σχολεῖο»

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Τώρα θάπερσάιζα νά ξαναρχίσω τὴν ζωὴν μου χωρὶς ἐπιφυλάξεις. Τίποτε δὲν μὲ ἀνησυχεῖ πλέον.

Ὁ ΜΑΘΗΤΗΣ. — Τί ἦτον αὐτὸ πού σὰς ἀνησυχούσεν ἕως τώρα;

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Ἡ ἰδέα ὅτι θὰ ἐξαναπήγαινα εἰς τὸ σχολεῖον. Ὅτι θὰ ἦμουν ἀναγκασμένος νά κλίνω τὸ θρόνον, εἰς, οὐς, αἶψ, οὐς καὶ τόσα ἄλλα παράξενα ὀνόματα καὶ νά σπάξω τὸ κεφάλι μου διὰ νά μάθω ὅτι ἡ μήτηρ μου, τὸ αὐτί μου, ἡ τρίχα μου, ἡ κατσικα μας καὶ τὸ γουρουνί μας ἔχουν καὶ ἀπὸ ἄλλο ἓνα ὄνομα, πού εἶναι καμωμένοι ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον διὰ νά γράφονται, νά τυπώνονται καὶ νά ἐκφωνηθῶνται εἰς τὰς ἐπισήμους περιστάσεις. Καὶ ἔπειτα πάλιν νά σπάσω τὸ κεφάλι μου διὰ νά συνειδέσω πότε πρέπει νά μεταχειρίζομαι τὸ ἓνα καὶ πότε τὸ ἄλλο. Ὅταν ἦμουν μικρὸς π. χ. ἔγραφα κάποτε εἰς τὸν πατέρα μου, πού ἔλειπεν εἰς τὸ ταξίδι, ὅτι ἐψόφησεν ἡ κατσικα μας. «Ὅταν ὁ πατέρας μου ἐγύρισεν ἀπὸ τὸ ταξίδι τοῦ, μοῦ ἐξεροῦζωσε τὸ αὐτί μου, ἐλεεινολογῶν τὸν ἑαυτὸν τοῦ διὰ τὰ χρήματα πού ἐξώδευσε νά μὲ μάθῃ γράμματα. Ὅταν ψόφησε ἡ κατσικα μας, μοῦ εἶπε, τί μοῦ ἔγραψες, ἀγράμματε;» — «Ὅτι ψόφησε ἡ κατσικα μας, τοῦ εἶπα.» — «Δὲν ἤξερες νά τὸ γράψῃς ἄλλιως;» μὲ ρώτησε πάλιν τραβώντας μου δυνατώτερα τὸ αὐτί. «Μὰ κ' ἐσύ, πατέρα, αὐτὴ τὴ στιγμή, τοῦ εἶπα καταπίνων τὰ δάκρυά μου, ἔτσι τὸ λές.» Ὁ μακαρίτης ὁ πατέρας μου ἔγινεν ἔξω φρενῶν. «Ἐγὼ τὸ λέω, μοῦ εἶπε. Δὲν τὸ γράφω ὅμως. Ὅταν γράφῃ κανένας γράφει αἶψ. Πᾶρε λοιπὸν τ' αὐτί σου στὸ χέρι γιὰ νά μάθῃς ἄλλοτε νά γράφῃς.» Μὲ τὰ δάκρυα εἰς τὰ μάτια ἐπήγα κ' ἐκλείσθηκα εἰς τὸ δωμάτιόν μου. Ἡ μητέρα μου δυστυχῶς ἔλειπεν εἰς τὸ λουτρό. Ἐπήρα χαρτί καὶ καλαμάρι καὶ τῆς ἔγραφα τὸν πόνον μου. Ὁ... πατήρ μου μοῖ ἐξεροῦζωσε τὸ οὐς», τῆς ἔγραφα μαζί μὲ πολλὰ ἄλλα. Ὅταν ἐγύρισεν ἡ μητέρα μου ἀπὸ τὰ λουτρά, ἀφοῦ μ' ἐβίλησε πρῶτα καλά-καλά, ἀγρίεψεν ὕστερα καὶ μοῦ εἶπε: «Ὅταν μοῦ γράφῃς ἄλλοτε, νάχῃς τὸ νοῦ σου. Μοῦῆρας πῶς ὁ πατέρας σου ἐξεροῦζωσε τὸ οὐς. Ἐμεῖς κανένα τέτοιο δένδρον δὲν ἔχομε στὸ περιβόλι μας. Πού εἶχες τὰ μυαλά σου καὶ μ' ἔβαλες σὲ χιλίες δυὸ ἰδέες, νά νομίζω πῶς ὁ πατέρας σου ξεροῦζωσε τὴν σκυιά μας;» Ἄν ἤξερε ἡ καϊμένη ἡ μητέρα μου πῶς ὁ πατέρας μου ξεροῦζωσε τὸ αὐτί μου, θὰ ἐπονοῦσεν ὅπως ἐπόνεσα κ' ἐγὼ. Τὸ οὐς ὅμως δὲν τὴν ἐπόνεσε καθόλου, τὸ ἔπηρε γιὰ τὴ σκυιά μας — κ' ἐγὼ ξαναβόηκα τὸν πελά μου. Ἄλλὰ μήπως ἦσαν μόνον αὐτὰ τὰ βāsάνα μας; Ὅταν ἔπαιρνα τὴν πέννα νά γράψω, μ' ἔπαινε τρομάρα. Διὰ κάθε πρᾶγμα πού ἤθελα νά ὁμιλήσω, ἔτρεμα μικρὸς ἔχει καὶ ἄλλο ὄνομα ἐξωτερικῆς χρήσεως ἀπὸ ἐκεῖνο πού εἶχε μέσα εἰς τὸ σπῆτι. Κάποτε μάλιστα θυμοῦμαι ὅτι ἀντὶ νά ὑπογράψω Παῦλος, πού ἦτον τὸ ὄνομά μου, ὑπέγραψα Πέτρος, μὲ τὴν ἰδέα ὅτι τὸ Παῦλος, ἦτο πρόστυχη λέξις καὶ ὅτι ὁ Παῦλος βαθεῖα Ἑλληνικὰ λέγεται Πέτρος, ἀφοῦ ἔβλεπα εἰς τὸν Καζαμίαν μαζί τὰ δυὸ ὀνόματα, ὅπως ἔβλεπα τὸ αἶψ καὶ τὸ κατσικα πλάπλάκι εἰς τὸ ἀναγνωσμάτιόν μου. Ἐνοεῖτε πολὺ καλά, ὅτι δὲν θὰ ἤθελα νά ξαναγεννηθῶ διὰ νά περάσω πάλιν τὰ ἴδια βāsάνα. Τώρα τοῦλάχιστον ἐσθέρησαν

πέντε ἄνθρωποι πού κάμνουν ὅπως ἀκούω, ἓνα σχολεῖον, ὅπου δὲν θὰ κινδυνεύῃ κανεὶς νά χάσῃ τὸ αὐτί του ἐξ αἰτίας ἀπὸ μιὰ παλιοκατοῖκα.

Ὁ ΜΑΘ. — Δὲν νομίζετε ὅμως ὅτι καταγοῦντες τὰς αἰγας, θὰ κινδυνεύομεν νά στερηθῶμεν τὸ γάλα τῆς ἀρχαίας σοφίας καὶ ὅτι χωρὶς τὸ οὐς, πού ἔγινεν ἀφορμὴ τῶν βασάνων σας, θὰ γίνωμεν ἀνίκαιοι νά ἐνωτιζόμεθα τὰ θεῖα ῥήματα τῶν προγόνων μας;

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Δὲν ἐννοῶ τὴν λογικὴν σας αὐτὴν. Τὴν ἀρχαίαν αἶγα δὲν θὰ τὴν ἀρμῆξω εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον οὔτε θὰ μοῦ χρειασθῇ τὸ ἀρχαῖον οὐς διὰ νά ἐνωτισθῶ τὰ ῥήματα πού λέγετε, μὲ τὰ κοντὰ μου φουστανάκια. Ὅταν ἔλθῃ ὁ καιρὸς δι' ἄλλα αὐτά, καὶ ἂν ἔχω τὴν διάθεσιν, θὰ προημεθυσθῶ τὴν αἶγα καὶ τὸ οὐς, πού μοῦ χρειάζονται. Ἐν τῷ μεταξύ μοῦ χρειάζεται νά μάθω πρῶτα νά γράφω εἰς τὸ χαρτί αὐτὰ πού λέγω μὲ τὸ στόμα μου καὶ ἀκούω νά μᾶθω τί εἶδους πράγματα εἶνε αὐτὰ καὶ εἰς τί μοῦ χρησιμεύουν. Μὲ ἄλλους λόγους πρῶτα πρέπει νά μάθω τὴν γλῶσσαν μου πού εἶναι ἡ γλῶσσα τῶν ῥωμανῶν καὶ ὕστερα τὴν γλῶσσαν τῶν ἀποθαμένων.

Ὁ ΜΑΘ. — Ζητεῖτε δηλαδὴ καὶ οἰεῖς τὸν χωρισμόν.

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Φυσικὰ τὸν ζητῶ. Ἡ ἀρχαία γλῶσσα εἶνε μία γλῶσσα καὶ ἡ νέα εἶναι μία ἄλλη γλῶσσα. Καθεμία πρέπει νά σπουδασθῇ χωριστὰ. Πρῶτα ἡ μία, πρὸ πάντων ἡ μία, καὶ ὕστερα ἡ ἄλλη. Ἐως τώρα ὅμως γίνεται ἓνα μοναδικὸν πρᾶγμα. Μόλις πατήσωμεν εἰς τὸ σχολεῖον, μᾶς μαθαίνουν τὴν γραμματικὴν καὶ τὸ συντακτικὸν τῆς ἀρχαίας γλώσσης. Δὲν μᾶς υποχρεοῦν ἐννοεῖται οὔτε νά τὴν ὁμιλοῦμεν οὔτε νά τὴν γράφομεν, πρᾶγμα πού ἐπὶ τέλους θὰ ἦτο λογικὸν ὑπὸ μιαν ἔποψιν. Μᾶς ἀφίνουν ὅμως νά κάμωμεν καλά μόνον μᾶς συμβιβάζοντες τὸν ἀρχαῖον κανόνα μὲ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς νέας ζωῆς. Καθένας μὲνὲ κύριος νά συμβιβᾷ τὰς συμβιβᾷστα ὅπως εἰμπορεῖ καλύτερα. Καὶ παθαίνει ὅ,τι παθαίνει ἐκεῖνος πού τὸν ἀναγκάζουν νά φορέσῃ παπούτσια πού δὲν εἶναι καμωμένα εἰς τὸ πόδι του. Ἄλλος κοιτάζει, ἄλλος δὲ σὺχίει μὲ τὸν σουγιᾶν ἐκεῖ πού τὸν στενοχωροῦν, ἄλλος σπάζει τὰ ἐλάστιχα καὶ ἄλλος ἀφίνει ἔξοκμπωπα τὰ κουμπιά. Πραπατεῖ μὲν ἄλλ' αὐτὸς δὲ ἔξρει πᾶς-περατεῖ. Ὅταν τύχῃ μάλιστα νά ξεπέσῃ εἰς δύσβατον τόπον, ἄλλοιμόνον του καὶ τρεῖς ἄλλοιμόνον. Αὐτὴ εἶναι ἡ γένεσις, ἡ φύσις καὶ ἡ θεωρία τῆς καθαρευούσης.

Ὁ ΜΑΘ. — Δὲν ὑποδέχομαι νά ἔχετε ἀπολύτως δικαίον. Ἡ καθαρευούσα εἶναι καὶ αὐτὴ μία γλῶσσα ὁμαλὴ καὶ κανονικὴ, τὴν ὅποιαν ὑπάρχουν ἄνθρωποι πού γράφουν εἰς τὴν ἐντέλειαν.

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Ἐν πρώτοις δὲν εἶναι μία γλῶσσα, διότι ὄχι μόνον κάθε ἄνθρωπος πού τὴν γράφει ἔχει μίαν ἰδικὴν τὴν γλῶσσαν, πού εἶναι κράμα διαφορετικῶν ἀναλογιῶν, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ἄνθρωπος ἔχει δεκά καὶ περισσοτέρας γλώσσας εἰς τὸ ἴδιον ἔργον του. Ἐπομένως δὲν εἶναι οὔτε ὁμαλὴ, οὔτε κανονικὴ. Ἡ συνήθεια μᾶς κάμνει νά τὴν βλέπωμεν ἔτσι.

Ὁ ΜΑΘ. — Ἀλλὰ μήπως καὶ μὲ τὴν δημοτικὴν δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον; Ἡ ἴδια ἀναρχία βασιλεύει κ' ἐκεῖ.

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Δὲν τὸ ἀρνοῦμαι. Ἀλλ' αὐτὸ ἀκριβῶς θὰ ἔλθῃ νά διορθώσῃ τὸ σχολεῖον. Καμιά γλῶσσα γραπτὴ δὲν εἰμπορεῖ νά γίνῃ ὁμαλὴ καὶ κανονικὴ ἐὰν δὲν διδασθῇ μὲ τὴν γραμματικὴν καὶ τὸ συντακτικὸν τῆς. Τὸ σχολεῖον πού μᾶς ὑπόσχονται οἱ πέντε αὐτοὶ ἄνθρωποι θὰ διδάξῃ τοὺς μαθητὰς του ὅτι ἡ γλῶσσα πού ἐβύζαζαν μὲ τὸ γάλα τῆς μητέρας των εἶναι μία

γλῶσσα μὲ νόμους καὶ κανόνας. Καὶ τοὺς νόμους αὐτοὺς καὶ τοὺς κανόνας θὰ τοὺς μάθῃ εἰς τοὺς τροφίμους του. Ὅταν αὐτοὶ ἔβγουν ἀπὸ τὸ σχολεῖον, δὲν θάφεθοῦν νά κάμουν μόνον τοὺς τὴν γλῶσσαν κατὰ βούλησιν. Θὰ ἔχουν δι' ὄψιν τοὺς τὸν κανόνα, θὰ γνωρίζουν τί εἶναι ὀρθόν καὶ τί ἐσφαλμένον, τί σολοικὸν καὶ τί ἀδόκιμον, καὶ θὰ γράφουν μίαν γλῶσσαν ὁμαλὴν, κανονικὴν καὶ ὁμοιομορφον. Καὶ ἀφοῦ μάθουν τὴν ῥωμανικὴν τὴν γλῶσσαν, ἂν θέλουν ἀγότερα νά μνηθῶν καὶ εἰς τὰς ἡδονὰς τῆς ἀρχαίας, θὰ τὴν μάθουν καὶ αὐτὴν χωριστὰ καὶ θὰ τὴν μάθουν πολὺ καλύτερα ἀπὸ ὅτι τὴν μαθαίνουν τώρα. Τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀπλοῦσάτων. Ἀλλὰ ὅσον ἓνα πρᾶγμα εἶναι ἀπλοῦστερον τόσον περισσώτερον εἶναι ἀκατανόητον εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ ΜΑΘ. — Καὶ ὅμως ἔμελλε τώρα αὐτὴν τὴν στιγμήν, καὶ οἰεῖ καὶ ἐγὼ δηλαδὴ, ὁμιλοῦμεν μίαν γλῶσσαν ἡ ὅποια δὲν εἶναι οὔτε ἡ ἀρχαία οὔτε ἡ δημοτικὴ. Εἶναι ὅμως μιὰ «πραγματικότης».

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Οὐκ ἔρα πραγματικότης. Μὴ λησμονεῖτε ὅμως ὅτι ἐὰν αὐτὴν τὴν στιγμήν ὁμιλοῦμεν μὲ μίαν ἀπὸ τὰς ἑκατὸν γλώσσας τῆς Ἑλληνικῆς Βαβυλωνίας, τὸ κάμνωμεν διότι κάποιος μᾶς ἀκούει ἀπὸ τὴν κλειδαρόκρουσαν. Εἶναι τὸ κοινὸν πού ἐφυγε ἀπὸ τὰ παλαιὰ σχολεῖα καὶ τὸ ὅποῖον ὁ κ. Μιστριώτης ἔχει κατατρομάξει μὲ τὸν μπαμποῦλαν τοῦ Μαλλιαρισμοῦ. Ἐὰν δὲν ἐφοβούμεθα νά ξαφνίσωμεν τὸ νευρικὸν αὐτὸ παιδί θὰ ὁμιλοῦσαμεν ὅπως ὁμιλοῦμεν καὶ εἰς τὸ σπῆτι μας. Διότι εἰς τὸ σπῆτι μας ὅπως γνωρίζετε «μολοῦμε». Ὅταν παρουσιαζόμεθα ὅμως εἰς τὴν ἀγοράν, φοροῦμεν ἓνα ὄμιρον ὡς καπέλλο καὶ ἓνα πῶ ὡς ὑπόδημα καὶ «ὁμιλοῦμεν». Τὰ παιδιὰ μας πού θὰ φοιτήσουν εἰς τὸ νέον σχολεῖον δὲν θὰ ἔχουν αὐτὰ τὰ βāsάνα.

Ὁ ΜΑΘ. — Καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἄλλα αὐτά. Τὸ Κράτος ὅμως ἔχει ἓνα σχολικὸν πρόγραμμα καὶ ἐξω ἀπὸ τὸ πρόγραμμα αὐτὸ δὲν εἰμπορεῖ νά ἔσῃ ἓνα σχολεῖον διαφορετικὸν ἀπὸ τὰ ἄλλα. Τί θὰ γίνῃ λοιπὸν μὲ τὸ Πρότυπο Σχολεῖο σας; Τὸ Κράτος δὲν θὰ τὸ ἀναγνωρίσῃ καὶ ἴσως δὲν θὰ τὸ ἀνεχθῇ.

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Δικαίωμα τὸ νά μὴν τὸ ἀναγνωρίσῃ. Ἀλλὰ δικαίωμα καὶ κάθε πολίτου νά μορφώσῃ τὰ τέκνα του, ὅπως αὐτὸς κρίνει καλύτερα.

Ὁ ΜΑΘ. — Θὰ ἔχωμεν λοιπὸν κράτος ἐν Κράτει;

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Ὅχι μόνον ἓνα πρέπει νά ἔχωμεν, ἀλλὰ καὶ πολλὰ. Ὅταν μέσα εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος, γίνωνται πολλὰ κράτη ἀνεπίσημα, καλύτερα ἀπὸ τὸ ἐπίσημον, ὑπάρχει ἐλπίς ὅτι καὶ τὸ ἐπίσημον θὰ γίνῃ μὲ τὸν καιρὸν κατὰ καλύτερον ἀπὸ ὅ,τι εἶναι τώρα. Ἄς ἀρχίσωμεν λοιπὸν ἀπὸ τὴν παιδείαν. Ab Jove principium.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

## ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ν. Καλλικούνη, Καθηγητοῦ τῆς Φαρμακολογίας καὶ Θεραπευτικῆς ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ κ.τ.λ. «Θεραπευτικὴ». Τόμος Α'. Δοσιμῶδες Νόσοι καὶ Ἀφροδίσιοι. Ἐν Ἀθήναις, ἐκδοτικὸς οἶκος Γ. Φέξη, 1910.

Ἡ Ἱατρικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν, ἡ ἐγκαλυμμένη ἐκάστοτε καὶ ἰδίως κατὰ τὰς τελευταίας ταῦτας ἡμέρας, ὡς φωνάζει κρηθρῶν καὶ ξυλοσχιστών, δὲν φαίνεται τοῦλάχιστον κατοικουμένην, ἀποκλειστικῶς καὶ ὅσον ἀγωνίζεται νά τὴν παραστήσῃ ἡ ἐκκαθαριστικὴ φρενίτις, ἀπὸ ἀσυνειδήτους μισοφρόνους καὶ ἐκφυλωτὰς τῆς ἀκαδημαϊκῆς νεότητος. Καὶ ἂν παρατρέξῃ τις τὴν ἄλλην σχετικὴν πρόοδον, ὡς πρὸς τὴν πειραματικὴν καὶ κλινικὴν διδασκαλίαν, ἐν σχέσει μὲ τὴν παλαιότεραν κατάστασιν τῆς σχολῆς, τὸ γεγονός μόνον ὅτι ἐκεῖ ὅπου μέχρι χθὲς καὶ πρῶην ἐκκλῶροφον, ὡς διδασκτικὰ βιβλία, κίτρινα μὲναι χει-

ρόγραφα καὶ λιθογραφημένα συμπλήματα ἐπιστημονικῶν γνώσεων — ἐπιζῶμεν ἀκόμη οἱ γενθέντες τὴν ἀμφίβολον αὐτὴν σοφίαν — κυκλοφοροῦν σήμερον βιβλία πλέον ἢ ἐσθροῦσασα καὶ ἀντέχοντα εἰς τὴν ἀσθηροτέραν ἀντιμετώπισιν, εἶναι ἤδη ἀρχαῖα ἐνθαρρυντικὸν καὶ παρηγορῶν. Καὶ τὰ βιβλία αὐτά, τὰ ἀνήκοντα κατὰ τὸ μέγιστον καὶ καλύτερον αὐτῶν μέρος εἰς τὴν τελευταίαν δεκαετίαν, δὲν εἶναι βεβαίως οὐρανοπετὴ δῶρα μακρυνῶν πλανητῶν. Εἶναι προϊόντα ἐργατικότητος, γνώσεως καὶ φιλοτιμίας καθηγητῶν Ἑλλήνων, ὀρθοδόξων χριστιανῶν καὶ κατοίκων Ἀθηνῶν, προϊόντα ἀκριβῶς τῆς νέας διδασκαλικῆς γενεᾶς τοῦ Πανεπιστημίου αὐτοῦ, τοῦ ἐγκαλουμένου καὶ διασπορούμενου κατὰ τὸν οὐκιστότερον τρόπον. Ἡ Παθολογία τῶν Νευρικῶν καὶ Φρενιτικῶν Νόσων τοῦ καθηγητοῦ κ. Κατσαρά, ἡ Φυσιολογία τοῦ καθηγητοῦ κ. Νικολαΐδου, ἡ Ἀνατομικὴ τοῦ καθηγητοῦ κ. Σκαλοῦνου, ἡ Μικροβιολογία τοῦ καθηγητοῦ κ. Σάββα, ἡ Θεραπευτικὴ τῶν τοῦ καθηγητοῦ κ. Καλλικούνη, βιβλία πολύτομα, εὐρανεϊδῆτα, μεθοδικὰ, ἐνήμερα τῶν τελευταίων κατακτήσεων τῆς διεθνούς ἐπιστήμης, ὅσας ἔλλειψαι καὶ ὅσας ἀτελείας καὶ ἂν παρουσιάζουν ἀνθρωπίνως, ἀποτελοῦν ὀπωσδήποτε μαρτυρία ἐργασίας ἀκαδημαϊκῆς, τὴν ὅποιαν δὲν ἐπιτρέπεται νά παρίδη κανεὶς, τίτλους τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστήμης καὶ ἐργατικότητος τιμωτάτους καὶ συνηγόρους ἐνὸς ἐθνικοῦ ἰδρυάτου, τοῦ ὁποίου ὁ διασπορῶς δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ μικρότερα τραύματα τὰ κατασφραζόμενα ἐξ οἰκείων ἐκάστοτε κατὰ τὸ σῶμα τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδος.

Δὲν ὑπῆρχεν ἴσως ἀνάγκη ρητορικοῦ προλόγου διὰ τὴν μεμονωμένην ἀντιμετώπισιν τῆς νέας ἐπιστημονικῆς ἐργασίας τοῦ καθηγητοῦ τῆς Φαρμακολογίας καὶ Θεραπευτικῆς. Ἀλλ' ὅτι ὀπωσδήποτε συνδέεται πρὸς τὴν τιμὴν καὶ τὴν ὑπόληψιν τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου, εἰς στιγμὰς ἀλογίστου καὶ τυφλοῦ διωγμοῦ, παρουσιαζόμενον ὑπὸ τὴν εὐφημίαν τοῦ ἐλέγχου καὶ τοῦ καθαροῦ, φρονῶν ὅτι δὲν δύναται νά κρίνεται οὔτε μεμονωμένως οὔτε ξερῶς.

Τὸ ὄγκωδες βιβλίον, τὸ φέρον τὸ ὄνομα τοῦ καθηγητοῦ κ. Ν. Καλλικούνη, τὸ ὅποῖον εἶδε τὸ φῶς πρὸ ὀλίγου, ἀποτελεῖ τὸν πρῶτον τῶν πεντατόμων μακρῶς Θεραπευτικῆς, μοναδικῆς ἴσως εἰς τὸ εἶδος τῆς. Ἐκ πρώτης ὕψεως ἀμέσως τὸ βιβλίον αὐτὸ ἐπιβάλλεται κατὰ τὸν ἀγαθότερον τρόπον. Ἀναμετρῶν τις ὅλην τὴν προαναγγελλομένην ἔκτασίν του, δὲν δύναται νά τὸ φαντασθῇ ὡς ἔργον ἐνὸς καὶ μόνου ἀνθρώπου. Ἀνάλογα ἔργα τῶν ξένων ἱατρικῶν φιλολογῶν ἀριθμοῦσαν ἀπειρίαν συντακτικῶν διὰ τὰ διάφορα κεφάλαια τοῦ ἀπεράντου τούτου κλάδου τῆς Ἱατρικῆς, τοῦ συνοψίζοντος καὶ συνθέτοντος ὡς εἰς κατακλιεῖδα ὅλην τὴν ἀπεράντον ἱατρικὴν ὄλην.

Καὶ μόνη ἀρα ἡ ἐπιβολὴ ἐνὸς ἐπιστήμονος, ἀναλαμβάνοντος καὶ διεξάγοντος τόσον κολοσσίαν καὶ ποικίλην ἐργασίαν, μετὰ τῆς εὐσυνειδησίας τῆς ἐλεγχόμενης ἐκ τοῦ πρώτου τούτου μέρους τοῦ ὅλου συστήματος, προκαλεῖ καὶ εὐλόγως, τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ ἀναγνώστου.

Ἡ Θεραπευτικὴ, κλάδος σήμερον τῆς ὅλης ἱατρικῆς ἐμπλουτισθεῖς ἐκ τῶν μεγάλων κατακτήσεων τῆς θεωρίας, τῆς παρατηρήσεως καὶ τοῦ πειράματος, ὄλων ἐν γένει τῶν στοιχείων τῆς ἱατρικῆς γνώσεως, τῶν συναντωμένων ἀπὸ διαφόρων σημείων ἐπὶ τὸ αὐτὸ, χάριν τοῦ τελικοῦ σκοποῦ καὶ προορισμοῦ τῆς συνόλης ἱατρικῆς ἐργασίας καὶ φροντίδος, ἡ θεραπευτικὴ ὑπῆρξεν κατὰ τοὺς παραρχαίους χρόνους ἡ πρώτη καὶ ἡ ὄλη ἱατρικὴ. Πρὶν ἢ μελετηθῇ ἡ φύσις, ἡ γένεσις καὶ ἡ ἱστορία τῶν νόσων, οἱ παλαιότατοι ἱατροὶ οἱ χορηγῆσαντες κατ' ἐμπειρίαν τὰ πρῶτα γαληνικὰ φάρμακα καὶ ἐφαρμοσάντες τὰ πρῶτα ἰάματα ἐπὶ τῶν πασχόντων, ὑπῆρξαν ἀπλοῖ θεραπευταί. Μεταξὺ τῆς πρώτης ταύτης ἐμπειρικῆς καὶ τῆς σημερινῆς ἀλλόγου καὶ εὐσυνειδη-

του Θεραπευτικής, ύψουται όλος ο τεράστιος κολοσσός της Ιατρικής σοφίας των αιώνων. Η ανατομική, η φυσιολογία, η παθολογία, η ανατομική, η έσωτερική και εξωτερική παθολογία, η μικροβιολογία, όλοι οι άπειροπληθείς ειδικοί κλάδοι της Ιατρικής, άκόμη και πλείστοι άλλαι συναφείς φυσιολογικαί επιστήμαι, έγεννήθησαν, άπερρευσαν και εκάλλιεργήθησαν, εκ της ανάγκης του θεραπεύεσθαι. Δέν είναι δε ίσως τολημηρόν ναποφανθή τις, ότι η περιοχή του ανθρώπινου έπιστητού, θά ήτο άσυγκριτως στενωτέρα και πενιχρότερα, εάν μη η έρευνα και η σπουδή των μεγάλων βιολογικών προβλημάτων δέν εκεντρικίζετο εκ της ανάγκης αυτής της έλαττώσεως και της άπαλλαγής των πόνων και των κινδύνων της ανθρώπινης ζωής. Η αξία έπομένως της θεραπευτικής, ως πρώτης και τελευταίας βιολογικής επιστήμης, δέν άποτελεί μόνον Ιστορικόν τίτλον του κλάδου τούτου, αλλά μαρτυρεί επιπλέον και τον πλοΰτον και την άνυπολόγιστον θαύμασιν της συνθέσεώς του.

Ός τοιαύτην ετύχησεν να έμφανίση προ ήμών την Θεραπευτικήν το βιβλίον του καθηγητού κ. Καλλικούνη και το ότι παρέχει ήμιν άπτην την ιδέαν του θεραπευτικού οικοδομήματος υπό την έννοιαν ταύτην, εις όλην αυτού την μεγαλοπρεπή σύνθεσιν, είναι η κριωτέρα άρετή του έργου αυτού. Τά έπίτομα και στοιχειώδη έγχειρίδια της θεραπευτικής τά καταπλημμυρόντα την διεθνή Ιατρικήν φιλολογίαν, τάπαριθμούντα θεραπεύσεις και αναγαράφοντα συνταγάς, όσον και άν είναι χρήσιμα εις την Ιατρικήν ραθυμίαν, διά την πρόχειρον θεραπευτικήν πράξιν, άποβαίνουν άκριβώς διά τον λόγον αυτόν, όλέθρια εις σπουδαστάς και πρακτικούς Ιατρούς. Καταργούντα τον «τεχνικόν στοιχασμόν», τον όποιον συνιστά ο παλαιός Ιπποκράτης εις τους χειριζόμενους τά όπλα της Ιατρείας, έθίζοντα τους Ιατρούς εις την έμπειρικήν χρήσιν των φαρμάκων, χαλαρόντα την Ιατρικήν σκέψιν και καταλύοντα την συνήθειαν του συλλογίζεσθαι παρά την κλίσην των άρρώστων, υποθάλλουσι την διαιώνισιν Ιατρών έπικινδύνων μόν εις τας έξαιρετικάς περιστάσεις της Ιατρικής πράξεως, άναξίων δε των τίτλων των έπιστημονικών, των όποιων δικαιούνται μόνον οι συνεχώς και άδιάλειπτος μινόμενοι εις τά δυσπρόσιτα «όργια της έπιστήμης». Τοιαύτης όμως φύσεως και ούσίας βιβλίον άπέφυγε να παραδώσ η τις χείρας των μαθητών του ο Έλλην καθηγητής. Και δικαιούνται εις πάσαν αναγνώρισιν της αγαθής του προαιρέσεως. Η Θεραπευτική του κ. Ν. Καλλικούνη, έξ όσων δύνανται τις να κρίνη εκ του πρώτου αυτής μέρους, άποτελεί συνωπτικήν αλλά πλήρη άνακεφαλαίωσιν όλης της Ιατρικής ύλης. Έάν ο εϋσυνείδητος και σοφός Ιατρός, παρά την κλίσην του άρρώστου άνακεφαλαίωσιν άναγκαιώς όλην την Ιατρικήν αυτού γνώσιν, διά να μεταβή κανονικώς από της διαγνώσεως εις την Θεραπειάν, τουτ' αυτό όφείλει νακόλουθησιν και τό βιβλίον της θεραπευτικής, τελευταίος αυτός σύμβουλος και δόγητος του πρακτικού Ιατρού. Και ταύτην την μέθοδον άκολουθεί η Θεραπευτική του καθηγητού κ. Καλλικούνη μέθοδον λογικήν και άναγκαίαν.

Άρχει να διατρέξ η τις κατά τύχην, οιοδηποτε κεφάλαιον των λοιμωδών νόσων, τας όποιάς διαπραγματεύεται ο πρώτος οστος τόμος, διά να συλλάβ η τον εύμέθοδον του διδακτικού τούτου βιβλίου και ναντιληφθή τον πολυσύνθετον πλοΰτον της ύλης του. Η εις όλην της νόσου, σαφώς και επακριβώς διαγεγραμμένη, προηγείται πάντοτε ως παθολογική εισαγωγή εις έκαστον κεφάλαιον. Έπονται ειδικώτερον αι κλινικαί μορφαι αυτής και αι επιπλοκαί εκ όλων των συστημάτων και άκολουθεί άριμος πλέον η θεραπευτική, διανεμημένη κατά την αυτήν μεθοδικήν τάξιν, εις την προφυλακτικήν, την κυρίως θεραπευτικήν, την υγιεινήν, την διαιτητικήν, τας διαφόρους άγωγάς εν πάση επι-

θυμητή λεπτομερεία, την Θεραπειάν των μορφών και επιπλοκών και την Θεραπειάν άκόμη της άναρρώσεως, όπου παρέπονται δηλονότι μακραι και πονηραι άναρρώσεις επί των λοιμωδών νόσων. Ο πρακτικός Ιατρός, ο καταφεύγων εις τό βιβλίον του κ. Καλλικούνη προς άνανέωσιν η συγκέντρωσιν των Ιατρικών του γνώσεων, ένώπιον της κλινικής έμφανίσεως της νόσου και της θεραπευτικής ανάγκης, και ο σπουδαστής ο άναζητών εις αυτό διά πρώτην φοράν τά έφόδια και την μέθοδον της θεραπευτικής τέχνης, κλείει τας σελίδας του άτάκτως πλέον και μη αλοθανόμενος την άνάγκην νάνατρέξ η εις άλλας πηγάς και βοηθήματα. Και τοϋτο είναι άρετικόν. Είναι πολύ και είναι, δι τούτο να ζητήση τις από τό βιβλίον όσάκις καταφεύγει εις τοϋτο μεστός άποριών και έρωτησεων.

Έλέγηθ η «μέγα βιβλίον μέγα κακόν». Τό γνωμικόν πιθανόν να ίσχυ η προκειμένου περι έργων οιασδήποτε άλλης φύσεως. Τά βιβλία όμως των έπιστημών δέν είναι προωρισμένα να έξυληθουσι ραθυμίας και φυγοπονίας και να παρασκευάζουν άυτοσχεδίους έρασιτέχνιας. Είναι προωρισμένα να φωτίζουν όσον τό δυνατόν πληρέστερον, όσον τό δυνατόν έντατικώτερον και, μινούντα τους κατηχουμένους εις την άπειρίαν των γνώσεων και την άπειρίαν των άγνωσμένων, να παρασκευάζουν τους στοιχαστικούς επιστήμονας, διά του «όκνου» τον όποιον φέρει ο «λογισμός», κατά την Θουκιδίδειον ρήσιν, του όκνου του άποτελούντος την συναισθησιν της άτελείας των ανθρώπινων γνώσεων και κεντρίζοντος εις άδιάλειπτον σπουδήν και έρευναν. Τά μεγάλα βιβλία, τά τρέποντα εις φυγήν τους ραθυμούς και τους άπεριέργους, έχουν τοϋτο τό έξαιρετικόν προνόμιον. Ο κ. Καλλικούνης προσφέρει εις τους σπουδαστάς και τους πρακτικούς Ιατρούς μέγα βιβλίον. Έάν κρίνη τις εκ του πρώτου αυτού μέρους, εύελπίζεται να πιστεύσ η ότι, άντιμετωπίζων εν καιρώ και τους πέντε τόμους, τους μέλλοντας να συναποτελέσουν έργον πράγματι έπιβλητικόν και μνημειώδες, θά δύναται ναποφανθή ότι ο καθηγητής της Θεραπευτικής, προσέφερε μέγα βιβλίον, αλλά και μέγα καλόν.

Δρ Π. Κ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ Ε. Β. Ν.

**ΘΕΑΤΡΟΝ**

*Έλληνικόν θέατρον του 1910*

**ΑΠΟΔΗΜΗΤΙΚΟΙ** σάν ζελιδόνια, διασκορπισόμενοι έως εις τά πέρατα του Έλληνισμού τον χειμώνα οι Έλληνες ήθοποιοί, μās έπιστρέφουν νοσταλγοί των Αθηνών πάντοτε εις την άρχήν της άνοιξεως.

Και όλοι σχεδόν έπιστρέφουν με την έλπίδα να μινουν, να παίξουν και να διακριθουσι ενδω. Διότι η καλοκαιρινή Αθηναϊκή Σκηνη άποτελεί άκόμη τό μόνον έθνικόν, τό έπίσημον, τό αναγνωρισμένον Έλληνικόν θέατρον. Αναγνωρισμένον από τους συγγραφείς, από τον τύπον, από τους ήθοποιούς και από τό κοινόν κάθε χώρας και κάθε παροικίας Έλληνικής. Διάφοροι κατά καιρούς άπέκραια διά να έχωμεν τον χειμώνα θέατρον Έλληνικόν, πλέον διοργανωμένον και πλούσιον και συστηματικόν, ενανιάησαν πάντοτε.— Και άς επαναλάβωμεν ενδω κοινόν μυρολόγι. Τό τελευταίον και μεγαλύτερον και πλέον αξιοσημητητον ναυάγιον — τό Βασιλικόν θέατρον — μās δείχνει, και θά μās δείχν η ίσως διά πολύ άκόμη, κατάκλειστον τον άκαλαίσθητον όγκον του κυρίου του, σάν άσχημο μανσωλεϊον τόσων της τέχνης έλπίδων, που έσβυσαν άδοξα κ' έλεινω άξ αίτίας κακής έπιστάσεως, κακής εκτελέσεως κακής διευθύνσεως και κακής πραγματοποιήσεως ενός ώραιου σχεδίου.

Ό,τι έπρεπε να χρησιμεύσ η σάν άφρητοία μορφώσεως έθνικου θεάτρου (και έχουν θέατρον έθνικόν όλοι οι πολιτισμένοι λαοί) ό,τι έπρεπε να τεθ η ώσαν

βάσις μορφώσεως Έλλήνων ήθοποιών δια έμπνευσμένων και άληθινά πολυμαθών καλαισθητών, ό,τι κυρίως έπρεπε να γίν η μογήτης της καλλιτεχνικής σκέψεως των όλίγων πτωχών μας συγγραφέων, διά προσφοράς δικαιοκρίτου δόξης και άμοιβής, αυτό έκαιάτησης τώρα όργητήριον των εργολαβικών έπιχειρήσεων του κ. Βούρου και του κ. Κονταράτου — είδος refugium peccatorum διαφόρων ξένων καλλιτεχνών, εις τους όποιούς χρησιμεύει (ως επί τό πλείστον) διά την στερέωσιν σαλευομένων οικονομικών. Μολονότι είχαμεν και διά τους αγαθοεργούς αυτούς σκοπούς καθώς και διά κάθε άρετικήν φιλοξενίαν περιηγουμένης δόξης εν άλλο άκόμη θέατρον: τό δημοτικόν.— Είθε να μη τριτώσουν τό παγερά μανσωλεία της Έλληνικής τέχνης εις τας Αθήνας. Είθε να διατηρηθ η τουλάχιστον άκμια η καλοκαιρινή Έθνική μας Σκηνη, έστω και με τον άουνακτον, άνοργάνωτον και υπερβολικά λαϊκόν χαρακτήρα, που είχεν έως τώρα.

\*\*\*

Άλλά τάχα θά διατηρηθ η και αυτή; Θά μās δίδ η τουλάχιστον αυτή μερικώς ήθοποιούς καλούς και όλίγα Έλληνικά έργα αξία προσοχής; Πολύ φοβούμεθα ότι και τ' όλιγον αυτό τείνει, υπό τας σημερινάς τουλάχιστον συνθήκας, να καταστραφ η. Διότι ήθοποιοι και εργολάβοι θεάτρων — αυτοί κυρίως — έπηραν κακόν δρόμον. Άρχισαν ν' άποβλέπουν με οπαλεράν πρακτικότητα πώς να έλκύσουν τό κοινόν διά του σκανδάλου, διά του άσέμνου θεάματος, διά του χυδαίου άοτειου. Κορδακίζόμενοι επάνω εις τό τίμιον σανίδι, — τιμιον τουλάχιστον πρέπει να είναι — της Έθνικής σκηνης προς εκτέλεσιν χυδαίων συρραμμάτων έγγυρίου παραγωγής. Διότι δέν ήμπορούν να κριθουσι ούτε ως κοινωνικαί διακομωδίες, ούτε ως σάτυροι, ούτε ως άριστοφανισμοί, ούτε κών ως καραγκιοζισμοί τά μουσικοβωμολοχικά συνονθυλεύματα, που έπαράσουν ενδω και τρία-τέσσαρα χρόνια τό κοινόν, τους ήθοποιούς και μερικούς, όχι μάλιστα κακούς, συγγραφείς μας. — Εσοχιζόμενοι, με συναγωνισμόν μάλιστα άσέμνου ήποκρίσεως προς παράστασιν άηδών κακοηθειών ζήνης προσελύσεως. Διότι δέν ήμπορεί να χαρακτηρισθουσι ούτε ως ρεαλιστικά είκόνες, ούτε ως λαϊκαί κομωδία, ούτε ως πνευματώδες φάρσα όλα εκείνα τά κακομεταφρασμένα έξαμφλώματα, που έπιμένουν κάμποσον καιρόν τώρα να μās σερβίζουν οι καλύτεροι θίασοί μας — παντός είδους Χαρτίτες κρηβατοκίμαρες, Κυρίες του Μαξίμ, Ζωζέτες, Λευκίς Σελίδας, Κορηλίες και Συντροφίες — συντροφίες άληθινά καμωμένας και μαριάζας, έπιβουλευομένης την καλαισθησίαν και την ποιητικότητα, ληστευούσης την σεμνότητα και την ήθικήν της Έλληνικής ψυχής.

\*\*\*

Δέν είμαι από τους πιστεύοντας ότι κυβερνητικά μέτρα ήμπορούν να προλάβουν άποτελεσματικά και να περιορίσουν πνευματικάς και ψυχικάς διαστροφάς. Ίσως ούδέ κινδύνος ζωής θά μ' έπιθεθ η να υπογράψ η την αίτησιν του κ. Μιστριώτη προς νομοθέτησιν έθνικής γλώσσης η να ψηφίσου τον νόμον διορισμού λοχαγών ποιητών προς φρονηματισμόν του στρατού. Άλλά πιστεύω ότι τιμωρία εκ του νόμου κ' έπέμβασις υπό της άστυνομίας επιβάλλεται προς παρεμπόδισιν άνηθικων θεαμάτων. Εις τό Παρίσι και εις τό Λονδίνον — κέντρα άληθινά προσωπικής έλευθερίας — εφαρμόζονται τοιούτου είδους τιμωρία και παρεμποδίσεις σύμφωνα, εννοείται, με εισήγησιν και ήθικήν εύθύνην άνεπτυγμένων λογοκριτών. Άλλά και άν εκεί δέν ύπήρχαν αυτά τά μέτρα, ενδω άπαραιτήτως έπρεπε να ληφθουσι. Διότι άλλοι κοινωνικοί όροι ύπάρχουν ενδω. Εις τό Παρίσι ύπάρχουν 45 διάφορον κοινωνικών κύκλων θέατρα και εις τό Λονδίνον σχεδόν 70. Σοβαρά η κλασσικά η καθαρώς καλλιτεχνικά η κομωδικά η ελαφρά κ.τ.λ. Και

εις τό Παρίσι σημειώνονται εις την άπογραφήν 165, χιλιάδες κοκκότες, εις δε τό Λονδίνον 350 χιλιάδες, πληθυσμό άρκετοί να γεμισουν μόνον και να δικαιολογήσουν πολλά άνήθικα θέατρα. Άλλ' ενδω; Έχομεν την «Νέαν Σκηνην», έχομεν τό «Βαριετέ» και κανέν άλλο άκόμη θέατρον, όπου συγχάζουν αι γυναίκες, αι άδελφαι, αι θυγατέρες, τά παιδια όλων των Αθηναίων και άλλων Έλλήνων — η Έλληνική δηλαδή ομογένεια, που είχεν έως τώρα μοναδικά στολίδια της την σεμνότητα και την τιμήν. Δέν είναι άνάγκη να γραψω ίσως περισσότερα διά να έννοήση καθένας ότι κάθε άνθητικότης μιάς διεθνούς πόλεως κατανατ η έγκληματική, όταν γίνεται εις πόλιν μικράν και ότι επί τέλους μία κοκκότα συγχάζουσα έλεύθερα τά κέντρα των Αθηνών θά έκαιατοϋσε σκάνδαλον έγκαθισταμένη εις την Κόρινθον η εις τά Μέγαρα.

\*\*\*

Ο καλός μας διηγηματογράφος κ. Ξενοπούλος, που αι κριτικά του δέν ειρίσκονται βέβαια εις τό ύψος της διηγηματογραφικής παραγωγής του, εύρηκε τώρα τελευταία και μίαν δικαιολογίαν των ήθοποιών. Τά ξένα έργα — γραφει κάποι — έχουν τέχνην και λεπτότητα, που δέν έχουν τά Έλληνικά. Άλλά, προς Διονύσου, τί είδους τέχνην εύρίσκει κανείς εις τους Έπιθεωρητάς των Σιδηροδρόμων, τας Ζωζέτας και τας Λευκάς Σελίδας; Η κομψότης των είναι τόσον χονδρική, όσον τά φαντακερά φολιδόστικτα κοντοφούστανα, που φοροϋν αι χροστέρια των καφέ σαντιάς, έλκυστικά δια κομπομαμένα μερικά και άπλοχούς ναύτας. Και κάθε ισορροπημένος άνθρωπος θά έπροτιμούσεν έστω και ένα μενιδιτικό φάρσα παρά ένα τέτοιο κοντοφούστανο έστω και ένα Έλληνικόν έργον παρά ένα τέτοιο άνηθικολόγημα, μεταφρασμένον μάλιστα, συνήθως και εις έπιμέτρον, έλεενά και τρισάθλια από τον τυχόντα μινύτσορογράφον.

Άλλά τάχα έλειψαν τά σχετικώς καλά ξένα; Έλειψαν τά υποφεράτα Έλληνικά έργα; Έλειψαν γλωσσομαθείς λογογράφοι μας διά να μεταφράσουν; Έλειψαν οι παρακολουθούντες την ζήνην φιλολογοίαν λόγιοι διά να υποδείξουν, να εκλέξουν, να συμβουλεύσουν; Έλειψαν — όλίγοι βέβαια — τωρινοί θεατρικοί συγγραφείς μας; Κατά την τελευταίαν άκόμη θεατρικόν περίοδον έδόθησαν εις τό Ιταλικόν, εις τό Γαλλικόν και εις τό Άγγλικόν θεατρον — άναγέρω όσα έντυχε κάποις να παρακολουθήσω — πολλά έπαινεθέντα κ' έπιτυχόντα έργα. Εις τό Γερμανικόν θεατρον θά έφάνησαν επίσης καλά έργα. Και εις την καθόλου Ευρωπαϊκήν φιλολογίαν των τελευταίων χρόνων ύπάρχουν άκόμη περισσότερα. — Όχι μόνον τραγικά και δραματικά, όχι μόνον σκέφως και λυρισμού, αλλά και κομωδικά και φάρσα, εύθυμα δηλαδή άπλωσ και διασκεδαστικά. Άλλά μήπως ιδικά μας, με άλληλοβοήθειαν κ' έπιμονήν συγγραφέων και ήθοποιών, δέν ήμπορούσε να παραχθουσι άρτιώτερα, κομψότερα, ουσιαστικώτερα; Δέν ήμπορούσε να έπιβληθουσι εις τό κοινόν, που άρχιος να μιν ήται τόσον ευαίσθητον εις τους νυγμούς της ζήνης άνθητολογίας; Πρόχειρον έχομεν την έπιτυχίαν μίση ύποστηρικμένης από τους ήθοποιούς φάρσας. Δέν έχομεν βέβαια μικράν οσειράν παραστάσεων «τα Χαμίνα» μία ζενιτή, και μετρία άν θέλετε φάρσα, γραμμένη όμως από Έλληνα. — Και μήπως δέν ήμπορούσαν ένα — δύο με σατυρικόν τάλαντον συγγραφείς μας να παρουσιάσουν καλογραμμένους και κομψούς άριστοφανισμούς εις τό είδος των λεγομένων έπιθεωρήσεων; Η εύμέναια του κοινού και η άνεκτικότης του διά τον «Κινηματογράφο» και τά «Παναθήναια» δέν ήσαν, υπερμέτρως μάλιστα, ένθαρρυντικά, ώστε να μη παρασυσθουσι ήθοποιοι και συγγραφείς εις έκτραχηλισμόν και κατάπτωσιν, αλλά εις βελτίωσιν και καλλιτέχνησιν του είδους; Και η έπιτυχία της «Φωτεινης Σάντη» εκ αίτίας μās μόνον καλής σκη-

νης και μιας καλής αποκρισεως δεν είναι αποδεικτική της προθυμίας του κοινού διά τα δραματικά έργα;

\*\*\*

Έπειτα, διτι έγινεν άλλοι — εις την Γερμανίαν παλαιότερα, εις την Ρωσίαν, εις την Νορβηγίαν — διά την συντήρησιν και την ανύψωσιν του Έθνικου Θεάτρου, είναι φανερόν διτι πρέπει να γίνη και εδώ. Τύπος και κριτική, συγγραφείς και ήθοιοι πρέπει να ποδηγητήσουν, να συνειθίσουν εις την τέχνην το κοινόν. Και πρώτα-πρώτα πρέπει αυτοί να καταλάβουν οι ίδιοι διτι το θέατρον, δημόσιον κέντρον άναψυχής, αλλά και μορφώσεως, δεν μπορεί να έχη καμίαν σχέσιν με τα καφέ σατανά και με κάθε άλλου είδους έντετυκτρίον άκαλοισθήτου άνηθικότητος.

Η λογοδοσία των πρώτων παραστάσεων — τόσο άσημάντων, άλλοιμονον — της «Νέας Σκηνης» και του «Βαριετέ» εις το προσεχές.

ΑΡΕΤΑΣ

Υ. Γ. Είχαν τυπωθή τα παραπάνω, όταν εγνώσθη διτι εμπόδιον ή άστυνομία την παράστασιν άσέμνων έργων κ' έπαράγγειλεν εις τους διευθυντάς των θεάτρων να υποβάλλουν εις την άστυνομίαν όσα έργα πρόκειται να παρασταθούν. Ίδου πάλιν μία κακή εφαρμογή ενός καλού μέτρου. "Αν όπως άλλοτε άσκηθή ή λογοκρισία, βεβαίωτατα θ' άποτύχη. Και ήταν φανερό εις τους άστυνομικούς ή πρακτική σκέψις διτι όπως διά τα χαλασμένα τρώφια χρειάζεται ιατρός και διά τ' άρρωστα ζώα κτηνίατρος, όμοια κ' επί του προκειμένου χρειάζονται πραγματικώς ειδικοί.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ

Η Δ' Εκθεσις της Έλλ. Καλλιτεχνικής Έταιρείας

ΚΟΛΟΒΩΜΕΝΗ ατήν την φοράν. Ο έπαναστατικός άνεμος, που περνά έφέτος επάνω από κάθε κλάδον της ζωής μας — καλός ή κακός ποιάς ξέρει! — δεν ήμπορούσε να κάμη εξαίρεσιν εδώ. Οι καλλιτέχνην δά, που πάντοτε είναι παιδιά, — προς έπαιμόν των το λέγω κ' εγώ διεκδικώ αυτόν τον τίτλον — θα ήσαν άδικαιολόγητοι να μὴ ένθουσιασθούν και πετάξουν στον άέρα τη σκούφια των. "Ας διοικηθούν επιτέλους μόνοι των. "Ας δοκιμάσουν. Δεν πρέπει ή ζωή να βαδίζη με δόγματα. Άρκοίν αι δέκα εντολαί. Τα άλλα, άς έχωμεν το δικαίωμα να τα ρυθμίζωμεν σύμφωνα με την σκέψιν μας. Το μόνον που εύχομαι, είναι να τελειώσουν μίαν ώραν άρχύτερα και να επαναληφθή ή εργασία, έπειτα από το πανηγύρι. "Ο,τι θα σωθή ή στάσις των, άς το σωθή γρήγορα.

Με τέτοιον πρόλογον τί περιμένετε; Λίγα βέβαια πολύ, θα ήναι τα έργα που αξίζει να αναφέρη κανείς, άφου, και όταν είναι ένωμένοι οι καλλιτέχνην μας, λίγα πάλιν είναι τα καλά. Με την άνεμοταραχήν λοιπόν αυτήν εγγύπωσε εις την Έκθεσιν και ή λεγομένη Έθνική Ζωγραφική. Μὴν περιμένετε να βγάλω εγώ το φειδι από την τρύπα. Πηγαίνετε να ιδήτε μόνοι σας: Σημαίες, τσαρούχια, φέσι, παπάδες κλπ. Καίμην σημαία. Και όλα αυτά μαζί, τα αγοράζετε για 1600 δραχμές. Και ή μὴν Έπιτροπή της Έκθέσεως διαμαρτυρείται, δεν άκούεται δέ.

Προχωρώ λοιπόν. Νά, ο νέος Κογεβίνας, έργατης με άγάπην προς την τέχνην και με άληθινόν αισθημα. Εις ένα του τοπίον έχει προσδώσει τόσοην άρμονίαν, όπου καθει είναι μία νότα άχώριστη από το όλον. Και παίρνει έτσι το έργον ένότητα, άς ειπώ ένότητα για να φύγω τον όρον που ήμπορεί να πειράξη ένα έθνικόν κριτικόν που πάντα έχει το ζωνάρι κρεμασμένο. Είπα ένότητα. Κρίμα διτι συχνά κατορθώνουν οι ζωγράφοι μας να λησμονούν τα όριά της και να μη ξέρουν που

να σταματήσουν. "Αν ο κ. Κογεβίνας εις άλλα του τοπία μού κινή δλιγώτερον το ενδιαφέρον, δεν πειράζει. Ένα έργον είναι άρκετόν. Και έχει περισσότερα από ένα να μάς δείξη. Ήμπορεί προπάντων να ειπώ διτι είναι ζωγράφος και διτι είναι και καλλιτέχνης. Και ξέρετε γιατί; Διότι δεν βλέπει μόνον με τα μάτια βλέπει και με την ψυχήν. Και με τέτοιον όδηγόν πάντα έμπρός θα πηγαίνη.

Έπειτα, τι τους θέλετε, έσείς οι άλλοι, τους μεγάλους δρόμους; Στο πολύ φως δεν άντέχουν τα μάτια όλα. Πάρτε τα μονοπάτια. Άγαπημένα μονοπάτια της τέχνης. Πόσους θησαυρούς κρύβουν. Μήπως αυτά δεν βγαίνουν επιτέλους στον μεγάλον δρόμον; μήπως δεν δίνουν την δόξαν;

Νά ζωγραφίσης την φύσιν με άλήθειαν, που να ξεχνούμε την φύσιν και πάλιν, με τέχνην, που να μὴ ένθουμούμεθα πλέον την άληθινήν της εικόνα. Αυτό το δεύτερον κάμνει ο κ. Μαθιόπουλος. Κάτι χρωματισμοί του, μερικά γραμμά του, κάτι συνδυασμοί του, είναι τόσο καλά βαλμένα, με χάριν, με δροσιά, που είναι χάρμα των οφθαλμών. Η προσωπογραφία νέας κόρης των Άθηνών έχει αυτά τα χαρακτηρισματα. Δεν ήμπορεί παρά να οδηγήση σωστά το χέρι του ζωγράφου ένα δροσερό χαριτωμένο προσωπάκι. Είναι άλλοι ζωγράφοι που τους μιλεί πειθ βαθεία το πρόσωπον το γεροντικόν. Στον κ. Μαθιόπουλον όχι. Τρελλάινεται για τα νειάτα. Ίσως να έχη δίκαιον. Νά οεβασθή το γήρας, έχει καιρόν. Είναι ο ζωγράφος της νεότητος, της χαράς, της δροσιάς.

Έχω και τας έπιφυλάξεις μου. Θα του συνιστώσα περισσότεραν μελέτην εις μερικάς λεπτομερείας. Θα κερδίση πολύ, άς με πιστέψη. Είμαι φίλος του, και δεν θέλω να είμαι άνελικρινής, να περιορισθώ μόνον εις τον έπαινον.

Αν ήμουν ζωγράφος, θα ζωγράφιζα μόνον τα πρόσωπα που θα μου έλεγαν κάτι, που θα μου μιλούσαν την γλώσσαν της ψυχής. Βέβαια κάθε μοντέλο έχει την ψυχήν την ιδικήν του. Έχω γράφει διτι και τα όργανα έχουν ψυχήν! Πρέπει να ξέρη ή να ήμωρη κανείς, καλήν ή κακήν, να την εύρη. Δεν είναι και τόσοον εύκολον. Γι' αυτό, εις κάθε ψυχήν που ζωγραφίζει ο καλλιτέχνης — αυτό λέγεται ζωγραφική: Η ζωγραφική του εγώ του άνθρώπου, όχι της μορφής όπως έξαφνα το πορτραίτο του Σιμπούλου που ο δυστυχής θέλει να φωνάξη μέσα από το πλαισίον να τον έλευθερώσουν από τα και μετά θάνατον δεσμά — θα βρήτε ένα κομματάκι του εγώ του ζωγράφου. Αυτό το κομματάκι του είναι του, το βάνει επάνω εις την όθόνην διότι ήλθε εις επικοινωνίαν με το εγώ του μοντέλου του. Το άλλο μοντέλο, που δεν κατώρθωσε να το κάμη να μιλήση, άπεδόθη με χρώματα μόνον.

Ένα από τα έργα των νέων ζωγράφων, εργασιμένον με γούστο και άρκετήν τέχνην, είναι το «Πότισμα των λουλουδιών» του κ. Α. Γεραλή. "Αν είχαν και την ζεστασιά των τόνων, που την ζητούν τα λουλούδια του μαζί με την δροσιά που τους χαρίζει εκείνη που κάνει το πότισμα, θα ήταν με την άλήθειαν πολύ καλόν έργον. Είναι και τώρα πολύ έμορφο. Ίσως και να περισσεύουν τα πολλά λόγια.

Οί νέοι με τους νέους. Περί του κ. Α. Δήμα θέλω να ειπώ. Φως, άπλετα χυμένον, παντού, μέσα στην εικόνα της Δδος Χόρος, μεταγγίζεται εις τον παρατηρητήν. Σταματώ άρκετά έμπρός στο έργον του κ. Δήμα. Βλέπω ένα χέρι τεχνίτου, που όταν το οδηγήση και κάτι άλλο, που θα έλθη άργότερα, εκλεκτικόν, πνευματικώτερον, πειθ συνθετικόν — ίσως είναι ή λέξις — και άκόμη πειθ πεπειραμένον, θα δώση πολύ έμορφες εικόνες. Είμαι βέβαιος.

Έλεγεν ο Γούης για τας Άθήνας: Νά την τριγυρίσωμε με χρυσά καγκελάκια, και να μείνουν να την κατοικήσουν λίγοι μονάχα, οι εκλεκτοί, την μοναδικήν πόλιν.

Μέσα εις τους δλιγους εκλεκτους που έννοούσε ο Γούης, θα ήτον χωρίς διαταγμόν μία γνώριμός σας όπου πολλές φορές έτίμησε τα «Παναθήνια» με έργα της, ή κυρία Φλωρά-Καραβία. Θυμήθηκα τα λόγια του διδασκάλου, γιατί πάντα ευγενικά μιλούν τα έργα της, πάντα διαθέτουν προς σκέψιν ή ρεμβασμόν.

Από τας δλιγας Έλληνίδας όπου μαζί με την άφελειαν έχουν και βάθος, και εύφυϊαν και διαίσθησιν. Τώρα, από τα ξενα, μακράν από κάθε καλλιτεχνικόν περιβάλλον, μάς στέλλει μερικά πορτραίτα και σκίτσα, όπου τους δίνει νοσταλγικά τους τόνους που έχει θρήψει μέσα της φεύγοντας από την ζηλεμένη πόλιν που όλοένα την άναπολεί, και όπου κάποτε έρχεται έως εδώ να βυθίση την ευγενικήν της σκέψιν εις την χάριν του άττικου τοπίου, στον γελαστόν τον Σαρανικόν ή στην κατοικίαν των Νυμφών, που οι Θεοί τους έχάρισαν μέσα στα Τέπη τα μαγευτικά.

Και να που φθάνω εις ένα ζωγράφον ο όποιος πολύ προκαλεί την προσοχήν μου, και μ' ενδιαφέρουν τον παρακολουθώ και περιμένο να τον ιδώ ν' άνέρη μίαν ώραν άρχύτερα τα σκαλοπάτια που οδηγούν στις ευγενικώτερες κορυφές της τέχνης. Βαδίζει σιγά, σταματῶ σε καθει με άγάπην και την άγάπην του δεν την εκδηλώνει μονομιάς με γραμμάς και με χρώματα. Θέλει να μὴ τον άνακόπη κανένας διαταγμός όταν θ' άρχιση να εργάζεται ένα έργον. Γι' αυτό, μέσα στα σκίτσα του θα βρήτε συχνά άριστουργήματα. Θέλει πρώτα να αισθανθή το θέμα του, να το ζήση, να το κάμη δικόν του. Έτσι θα μάς δείξη μίαν ήμέραν ο κ. Ίωαννίδης έργα τέλεια εις θέματα, εις σύνθεσιν, εις σχέδιον. Όλοένα με χαράν βλέπω αυτό να πραγματοποιήται.

Δεν γράφω σήμερα έντυπώσεις μόνον της Έκθέσεως, άλλον χαρακτηρισμόν γενικόν, παρακολουθών το έργον των καλλιτεχνών μας εν τῷ συνόλω. Η μέλη της φύσεως, του σώματος του άνθρώπου, άφου αυτό σχεδόν άποτελει το κυρίον στοιχείον κάθε ζωγραφικου έργου, άς τον άπαχολήση πολύ, άδιάκριτα, άκούραστα. Έχει πολλά χαρακτηρισματα ευγενικά ή τέχνη του. Ηρεμη, άριστοκρατική. Και το θέμα, και ο χρωματισμός και ή γραμμή του, καθει είναι άρμονισμένον προς την σκέψιν του. Τίποτε το επιδεικτικόν. Δεν είναι ζωγράφος του χρώματος. Βλέπει κάτι άλλο βαθύτερα, τον δεσμεύει ή σιγαλή φωνή που άκούει μέσα στην ζωή, και σαν ήχο, που δεν θέλει να την άποκαλύψη τελειώς μη τυχόν και χάση την έμορφή της.

Μία εικών του, ένα του σκίτσο, πάντα γεννά ένα εύχάριστον συναίσθημα. Κάτι σου παίρνει από το εγώ σου μία εικών του Ίωαννίδη. Πάντα άποζητώ ένα έργον του.

Εις το ερχόμενον τεύχος θα γράφω δια τον κ. Θωμόπουλον, τον κ. Χατζήν και άλλους, μαζί με εικόνας έργων της έκθέσεως. Σήμερον σας δίδω τρία σχέδια του κ. Ζάχου, του καλλιτεχνον άρχιτέκτονος. Γρήγορα μάλιστα θα δημοσιεύσουν τα «Παναθήνια» και το σχέδιον του ναού του άγίου Νικολάου, όπου ο Βόλος άνέθεσε εις τον κ. Ζάχον και εις το όποτον από καιρού καταγίνεται.

Είνα και ο Ζάχος από τους επαναστάτας της Καλλιτεχνικής Έταιρείας άν και μέλος της Έπιτροπής της Έκθέσεως. Γι' αυτό και δεν ήθέλησε να έκθειση τίποτε έφέτος. Διεμαρτυρήθη μάλιστα κατά της Έταιρείας. Μέρος της καθαρώς δημοκρατικής εργασίας του άποτελούν τα τρία σχέδια που δημοσιεύονται εις το τεύχος αυτό: Ηρώον Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, Προσέδιον του ναού του Αγ. Κωνσταντίνου εν Βόλω, και Σχέδιον ναού.

Επιβλητικόν, μεγαλοπρεπές το Ηρώον, πάντα να ένθυμίζη, θεμελιωμένον επάνω εις ένα βράχον, τον τελευταίον αυτοκράτορα. Εις την πρόσοψιν το άγαλμα του Παλαιολόγου και ύψηλά ο άγγελος της παραδόσεως με το σπαθί του το πελώριον. Όλος ο θρόλος του Μακροαρμένου Βασιληά ο άγαπημένος του έλληνικου λαού, άπεδόθη επάνω εις την πέτρην με πλούτον και με λιτότητα.

ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΞΕΝΗ ΖΩΗ

Έδουάρδος Ζ' της Άγγλίας

Ο φημισμένος δια την κομψότητα του, δια τα νεανικά του επεισόδια και δια τους τρόπους του βασιλεύς, άπέθανεν άπροσδόκητα. "Οχι νέος — ήταν 69 έτών — ούδὲ καν θαλερός εις το γήρας, διότι προ καιρού έπασχεν από ρευματισμούς, από άρθρίτιδα, από βρογχικας ενοχλήσεις και από άδυναμίον της καρδιάς, αλλά κατά τρόπον και εις στιγμήν, που κανείς



ΕΔΟΥΑΡΔΟΣ Ζ' ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ

δεν έπερίμενε τον θάνατόν του. Μία όξεια πνευμονία τον έρρηψε εις την νεκρικήν κλίνην τρεις ήμέρας προ του θανάτου, και τον κίνδυνον της ζωής του μόλις προ είκοσιτεσσάρων ώρών εγγώρισαν οι ύπηκοοί του. Τόσον άπότομος θάνατος είναι και δι' ένα βασιλέα. Και συνετέλεσε βέβαια εις το να φανή ζωηρότερα ή λύπη των κατοίκων του Λονδίνου. Το δέ φανέρωμα ζωηρότερας λαϊκής λύπης ύπήρξεν ένας από τους μεγαλύτερους παράγοντας δια την μεγαλοπρέπειαν της κηδείας, που έσημειώθη ως μοναδική εις τα χρονικά των κηδειών. Μία πόλις άχανής επτά εκατομμυρίων έπαισε δια μίαν ήμέραν εργαζόμενη, όλα εις τα κέντρα και εις τ' άπόκεντρα έκλεισαν και όλοι συνέρρευσαν εις τους δρόμους που θα διέβαιναν ή πομπή — δεκάδες βασιλέων και πριγκίπων, εκατοντάδες ύπουργών και άρχόντων, χιλιάδες εδγενών και στρατηγών, μυριάδες αξιωματικών και στρατού...

Αυτή ήτον ή κηδεία του βασιλέως. Και ο κηδεύμενος;

Ένας κάλομοιρος θνητός, που έπέρασε την ζωήν του άφθονα, πλούσια, άνερόχλητα, έντυχιμένα, με τιμάς, δόξας και μεγαλεία. Ένας που εύκόμισσε την άπόλαυσιν και την ήδονήν τόσο πολύ, ώστε να του μείνη κατά το γήρας σαν κατακάθι, μία λύπη άόριστη διότι δεν ήμπορούσε να τας συνεχίση. Και ή άόριστη λύπη εις διαχυθή ώσαν γαλήνη και ώσαν μεγαλείον βασιλικόν εις την έστεμμένην μορφήν. Τοιουτοτρόπος:



Πρίγκηψ είχε την φήμη διασκεδαστικού και πολύ κοσμικού ανθρώπου. Βασιλεύς απέκτησε την υπόληψιν αξιοπρεπούς και πρώου ήγεμόνος. Όλα τ' άλλα, όσα του απέδωκαν, οι τίτλοι του πολυτίμου πολιτικού, του έξοχου διπλωμάτου, του μεγάλου ειρηνοποιού και ό,τι άλλο παρόμοιον είναι κολακίας έπαινοι ή θιαύτοι έγκώμια. Και πριν ξαναθίσουν γύρω εις τον τάφον του οι άνθραβοί θάμνοι, που τον σκιάζουν, έπαινοι κ' έγκώμια θά λησμονηθούν. Και μία μόνον αγαθή ανάμνησις θά μείνη, του βασιλέως που δεν έπληξε κακός. Πράγμα τούτο όχι μικρόν — άρετή σχεδόν — δι' ένα ήγεμόνα.

Είν' αλήθεια ότι το στερεωμένον πολίτευμα της Αγγλίας δέν δίδει εις τον βασιλέα μεγάλην έξουσίαν, ώστε με όλως τους έκατόν σχεδόν κυριαρχικούς τίτλους του να όμοιάξη περισσότερο με συμβολαιογράφον παρά με έξουσιαστήν λαών. Συμβολαιογράφον πιστοποιούντα νομίμως τας πράξεις μεταξύ κυβερνήσεως και λαού. Αλλά και ως συμβολαιογράφος ήμπορεί να διατυπώνη καλά ή όχι τας συμφωνίας, να οδηγή φρόνιμα τους συμβαλλόμενους και να ήναι τελειώς άμερόληπτος. Και ως προς τούτο ό Έδουάρδος, που έζητα χρόνια πρίγκηψ έσυνείδησεν εις την άπραξίαν ως ήγεμόν και άπέκτησε την πείραν ως άνθρωπος, έδειξε πολλήν ικανότητα μάλιστα με την βοήθειαν της τύχης, που δέν έπαρουσίασε κοινωνικά ή πολιτικά προβλήματα, έξωτερικά ή έσωτερικά συρράξεις, εις την Αγγλίαν κατά τό διάστημα των έννέα ετών της βασιλείας του. Ένα μόνον ζήτημα, ό πόλεμος της Συγκλήτου των λόρδων και της Βουλής των Κοινοτήτων άνεφανή τας παρανομίας του θανάτου του. Και αυτό άπέμεινεν άλλον — τό μόνον παθητικόν της καλής και πολυδόξου κληρονομίας, την όποιαν άφήκεν εις τον διάδοχόν του Γεώργιον Ε'. Οι Αγγλοι — πολιτικοί και λαός — θά τό κανονίσουν και αυτό μόνον τους, ερχόμενοι κατά βάθος ό νέος βασιλεύς να μήν έχη καμίαν αυτοβουλίαν μεγαλυτέραν του προκυτόχου του.

ΧΡΟΝΙΚΟΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΠΕΡΙ της καταγωγής του Καραγκιόζη έγράψαμεν άλλοτε εις τή «Παναθηναία». Διά τον ελληνικόν Καραγκιόζην λέγει μερικά έμορφα πράγματα εις την «Εστία» ό κ. Σ. Μελάς. Ο Χατζη-Αϊβάτης, δέν είναι πλέον ό σοφός προσκνητής, έξεφυλισθή. Κατήνησεν άλλως γραμματικός σχολαστικός. Φωνάζει ως έξης τον Καραγκιόζη: «Καραγκιόζη! Έλα εδώ βρέ παιδίον μου!» Απ' έναντίας, τά στοιχεία τά όποια έφερε μαζί του από τον τόπον της γεννήσεώς του εις την Έλλάδα ό Καραγκιόζης, εδρήκαν έδαφος γόνιμον διά ν' αναπτυχθούν και να τον μορφώσουν εις τύπον πραγματικώς αξιοσημίωτον. Ο ψευτοπαλληκαρισμός, εδρήκεν, εις τας Αθήνας ίδιως, εδρήκεν στάδιον παρατηρήσεως και καλλιέργειας. Ο Πέρσης μετεχλιβάνης έπιτογραφηθή Πλακιώτης και Ψυφριώτης. Τόν σπάξει ό Βελή-Γκέκας εις τό ύψλο. Έκείνος πύει κατά γής, κυττάει και μουρμουρίζει:

— Αν έφτυσα αίμα, κακομοίρη μου, φεύγα.  
 Η διαβολεμένη αυτή σκιά με τό άνθρωποειδές σχήμα έχει πνεύμα σαταναριστόν πολλάκις και χυδαίον. Η πονηρία του Καραγκιόζη και ειδικώς εκείνη, την όποιαν του έμπνέουν οι έλλιάδες του κέρδους είναι τό δυνατότερον στοιχείον.

Ο κ. Α. Γρ. Καμπούρογλους μās γράφει:

Κύριε Διευθυντά των «Παναθηναίων»

ΕΠΙΘΥΜΩ σήμερον να καταστήσω άλλως γνωστόν εις τους αναγνώστας σας, ότι την προς έμέ και μόνον εκ των γραφόντων έπιστολήν του φιλάτου μου Γιαν-

νοπούλου ήναγκάσθη να δημοσιεύσω, άφοδ πρώτον, διά των εις Σκαρμαγκάν ευρεθέντων σημειωμάτων και των άλλων προς τους οικείους και φίλους άποχαιρεισμών, έγινε πασιγνώστος ό θάνατός του, ήρχισαν δέ να δημοσιεύονται ανακριβείαι και αναζητήσεις άφορμών, και ύποψιαί φάσας, προσβάλλουσας την ελληνικήν άριότητα μιας εύγενούς, γενναίας και ώραιας ψυχής· άλλως θά ήτο τούτο περιφρόνησις προς την τελευταίαν θέλησιν νεκρού, και πράξις άνίερως, όσον τουλάχιστον και ή δημοσίευσις του σχετικού χρονογράφου του φίλου κ. Νιρβάνου.

Α. ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥΣ

Και ό κ. Νιρβάνος άπαντά:

Φίλε Κύριε Διευθυντά,

ΕΙΧΑΤΕ την καλωσύνην να μου ανακοινώσετε τά τυπογραφικά δοκίμια της έπιστολής που σας άπήθυνεν ό άγαπητός μου κ. Δημ. Γρ. Καμπούρογλους έξ άφορμής των τελευταίων «Αντιλόγων». Μου έδώσατε κατ' αυτόν τρόπον την ευκαιρίαν ναπολογηθώ έγκαιρως άπέναντι του κοινοφύλου και των άναγνωστών των «Παναθηναίων».

Είς τό άρθρον μου εκείνο δέν είχα σκοπόν να μεμφθώ τον κ. Καμπούρογλου διά τας «άνθρωποειδείς» έκδηλώσεις περίε του νεκρού του Πετριλέως Γιαννοπούλου, εις τας όποιάς όπως λέγει, έξηναγκάσθη να συντελέση διά της συνεντεύξεώς του και της δημοσίευσως της ιστορικής εκείνης έπιστολής. Απλώς ήθέλησα να πιστοποιήσω τά γεγονότα, εις τά όποια μοιραίως άνεμίχθη ό καλός μου φίλος, με δλην την ιστορικην ξηρότητα. Και όσον διηγείται κανείς γεγονότα, δέν ύπέχει νομίμως καμίαν ευθύνην άπέναντι των όπωσδήποτε συνδεομένων προς αυτά.

Κάθένος έχει τό δικαίωμα ναπολογηθώ άπέναντι της ιστορίας και είναι ευτύχημα ότι ή ιστορία έπλήθε τόσον γρήγορα, ώστε να εύρη τον κ. Καμπούρογλου εις την ζωήν και να του δώση την ευκαιρίαν μιας όπολογίας. Και αυτό άκόμη είναι μια τύχη, την όποιαν δέν έχουν πολλοί εις τον κόσμον και διά την όποιαν μου όφείλει κάποιον ύποχρέωσιν ό μοναδικός, όπως μās βεβαίονει, έντολοδόχος και άντιπρόσωπος μιας ώραιας ψυχής επί της γής.

Ο κ. Καμπούρογλους όμως εδρίσκει τό χρονογράφημά μου άνίερως. Όμολογώ ότι δέν έχω καθάραν ιδέαν περί της φύσεως των Ιεροτήτων. Έδν όμως διεπραξα άνίερως πράξιν, έχω κ' έγω πρόχειρόν την ίδιαν δικαιολογίαν, ότι έξηναγκάσθη να την διαπραξώ εκ των «άνθρωποειδών» έκδηλώσεων εις τας όποιάς πάλιν έξηναγκάσθη ό καθηγός μου. Έάν δέν τό έκαμνα, νομίμως θα διέπραττα κ' έγω μίαν πράξιν άνίερως, όσον τουλάχιστον και ή δημοσίευσις της έπιστολής του ώραίου και προσφιλούς μου νεκρού της Σαλαμίνος.

Τίςός σας ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΑΠΟ την «Νέαν Σιών» ειδήσεις Παλαιστινιακάι: Οι κατά τό 1850 προσκνηται. — Έν τειν συνεδριάσει της 17 Μαΐου 1850 ό κ. J. Finn έξήτασε. τά περί των Έλλήνων και Αρμενίων προσκνητητά και εδρεν, ότι κατά τό έτος εκείνο εφθασαν εις Ιερουσαλήμ Έλληνες μέν 2500, Αρμένιοι δέ περί τας 4000 και παρατηρήθη, ότι ό μέν αριθμός των Έλλήνων προσκνητητών ήτο μικρότερος του μέσου όρου, ό δέ των Αρμενίων υπέρτερος. Όσον δ' άφορά εις την χάριν, ήν λαμβάνουσιν εκ της έπισκέψεως των άγιων τόπων, οι μέν Έλληνες, λέγει, φρονούσιν, ότι ό κόπος και ή αταπαργήσις διά μίαν τουατήν Ιερών όδοπορίαν συντελεί εις την κατακόλημην της ήδονής, ήν τις άνευρίσκει εν τη διαπραξεί της άμαρτίας και έλλίψουσιν, ότι ό Θεός θα εύπλαγχνισθή και συγχωρήση

αυτούς. Οι δέ Αρμένιοι φρονούσιν, ότι συγχωρούνται οι άμαρτίαι των και ότι άντιλαύσι χάριν προς νέαν ζωήν. Προκειμένου δέ περί των περιορισμών εις ους υποβάλλονται, οι μέν Έλληνες όφείλουσι άμα τη δύσει του ήλιου να εγκλείωνται εν τω μοναστηριώ, οι δέ Αρμένιοι κλείουσιν τας πύλας του μοναστηρίου των δύο ώρας μετά την δύσιν του ήλιου μέχρι πρωίας. Δέν έπιτρέπουσι εις τους προσκνητάς των να μεταβαίνωσιν εις Ναζαρετ και Ιουδαίην μετά των Έλλήνων.

Νεώτεροι συζητήσεις περί του φρεάτος του Ιακώβ. — Παρ' δλην την γενικην όμοφωνίαν των ιστορικών και αρχαιολόγων περί της αυθεντικότητας του εν Νεαπόλει φρεάτος του Ιακώβ, άνεφάνησάν τινες κατά της γνησιότητας, καθώς και νήν ό Ασαδ Μανσούρ προτεστάτης ποιμήν, όστις επί ρητών χωρίων της Παλαιάς Διαθήκης προσπαθεί να διαφιλονεικήση την αυθεντικότητα του φρεάτος κατά τρόπον όρθολογιστικόν και εν τέλει παρουσιάζει την προφορικην μαρτυρίαν Σαμαρείτου Ιερέως της Νεαπόλεως, όστις ειπεν: «Παρά τό φρεαρ ύπήρχε ναός των Σαμαρειτών, όπου ό Ώση έστρεσε την σκηνήν του. Μία βασίλισσα χριστιανή έπέθύμει να καταλάβη τό μέρος τουτο, αλλά δέν ήδύνατο να έξαναγκάση τους Σαμαρείτας. Διά τούτο προς ικανοποίησιν της επενόησε την περι του φρεάτος παραδόσιν και ήγειρεν υπεράνω του φρεάτος Έκκλησίαν». Τί ώραιός μύθος!

Η άνωικοδόμησις του Ναού του Σολομώντος εν Ιερουσαλήμ. — Από της ματαιάς άποπειρας του Τουλιανού του παραβάτου προς άνέγερσιν του ναού τούτου, ήδη και αδης παρουσιάζεται τό ζήτημα εις τό μέσον, και οι άνέργεια κωπορούνται εν Αμερική. Έν Βοστώνη των Ηνωμένων Πολιτειών οι Μασόνιοι δραστηρίως εργάζονται διά χρηματικών συνεισφορών, διαλέξων και άλλων μέσων προς ποαγματοποίησιν του σκοπού τούτου, αλλά δυσκολία παρουσιάζεται, εάν θα δυνηθώσι να έλθωσιν εις διαπραγματεύσεις μετά της Κυριαρχου Δυνάμεως, ήτις την ζητούμενην τοποθεσίαν θεωρεί Ιεράν.

ΕΙΣ μίαν αξιοσημίωτον συνέντευξιν, που έλαβεν ό Πάυλ Ζέλ με τον Ροντέν, συνέντευξιν συνυπογραφόμενην από τον ίδιον και εις την όποιαν ό μέγας γλύπτης άναπτύσσει την αισθητικήν του Φειδίου και του Μιχαήλ Αγγέλου, με μίαν βαθυτάτην διείσδυσιν εις τά μυστήρια των τεχνοτροπιών, ό Ανατόλ Φράνς, ό όποιος παρέταξε την στιγμήν εκείνην, ερχόμενος να έπισκεφθώ την αρχαίαν συλλογήν του Ροντέν, όμιλει με τά έπόμενα ώραια λόγια διά την Έλληνικήν τέχνην.

— Πόσον οι Έλληνες αγαπούσαν την ζωήν, λέγει έμπρός εις ένα επιτύμβιον άνάγλυφον. Τίποτε δέν ενθυμίζει τον θάνατον εις την επιτύμβιον αυτήν πέτραν. Η πεθαμένη εύρίσκειται άνάμεσα εις τους ζωντανούς και φαίνεται συμμερίζομένη την ύπαρξιν των. Μόνον που έγινεν ασθενεστερά και έπειδή δέν ήμπορει να συγκρατηθώ, πρέπει να είναι καθισμένη. Είναι τούτο ένα από τά χαρακτηριστικά των νεκρών εις τά αρχαία επιτύμβια. Αί κνήμαι των δέν τους κρατούν στερεά και έχουν ανάγκην να στηρηθούν επάνω εις μίαν βακτηρίαν, να άκουμβήσουν εις ένα τοίχον ή συνηθέστερα να καθίσουν. Υπάρχει και μία άλλη άκόμη λεπτομέρεια που χαρακτηρίζει τους νεκρούς! Ένώ τά ζωντανά πρόσωπα που τους περιανκλώνουν, τους κυττάζουν με τρυφερότητα, οι ίδιοι πλανούν τά βλέμματά των εις τό κενόν και δέν τά προσηλόνουν επάνω εις κανένα. Δέν βλέπουν πλέον εκείνους, που τους βλέπουν. Έξακολουθούν εν τούτοις να ζούν ως πλάσματα άσθητή κοντά εις εκείνους που τους λατρεύουν. Και αυτή ή ήμπαρουσία και ή ήμπαυμάκρυνσις είναι ή έκφρασις της θλίψεως την όποιαν τό φως της ήμέρας ένέπνεε κατά τους αρχαίους, εις τους νεκρούς.

ΕΙΣ την συνέντευξιν αυτήν ό Ροντέν όμιλει ως έξης διά την ιδιικήν του τέχνην, όστερ' από μίαν έπισκεψιν των γλυπτικών άριστουργημάτων του Λούβρου.

— Έάν μου επιτρέπεται να όμλήσω όλίγον δια τον έαυτόν μου, θά σας ειπώ ότι έταλαντεύθη καθ' δλην μου την ζωήν μεταξύ των δύο μεγάλων τάσεων της γλυπτικής, μεταξύ της αντιλήψεως του Φειδίου και της αντιλήψεως του Μιχαήλ Αγγέλου. Όρμηθήν από την αρχαιότητα άλλ' όταν έπεσκέφθη την Ιταλίαν, κατεκτήθη από τον μέγαν Φλωρεντινον διάσκαλον, και τά έργα μου επηρεάσθησαν βεβαίως από τό πάθος αυτό. Έκτοτε και ίδιως κατά τά τελευταία έτη, έπέστρεψα εις την αρχαιότητα. Τά προσφιλή θέματα του Μιχαήλ Αγγέλου, τό βάθος της άνθρωπίνης ψυχής, ή αγιότης του άγώνος και της όδύνης έχουν επιβλητικόν μεγαλείον. Αλλά δέν συμμερίζομαι την περιφρόνησιν του προς την ζωήν. Η έπιγεια άνέργεια, όσον άτελής και άν είναι, πάντοτε όμως είναι ώραια και αγαθή. Ας αγαπήσωμεν την ζωήν ακριβώς διά την άνέργειαν, που είμπορούμεν ναναπτύξωμεν εις αυτήν. Έγώ τουλάχιστον προσπαθώ ναπόδώσω όσον τό δυνατόν περισσότερον γαλήνιον τό όραμα της ζωής. Τό καθήκον μας είναι να τείνωμεν προς την γαλήνην, άφοδ πάντοτε θάπομείνη μέσα μας άρκετόν μέρος από την χριστιανικήν άγωνίαν έμπρός τό μυστήριον.

Ο Christian Due, ένας φίλος του Ίψεν, όδοντάρτης τάρα, διηγείται εις φυλλάδιον, που έξέδωκε τελευταίως, τας άνομήσεις του διά την νεότητά του Ίψεν, ό όποιος ως γνωστόν ήρχισε την ζωήν του, ως βοηθός φαρμακείου. Δέν έβγαυνε ποτέ έξω, λέγει. Από πολύ νέος έτρεφε γενειάδα, που τον έγεγονόσε πολύ. Τά μάτια του όμως είχαν μίαν λάμψιν, που δέν θά λησμονήσω ποτέ. Είς τό βλέμμα του έπροδίδετο ή άσπρη της μεγαλοφυίας. Είχεν ένα δωμάτιον εις τό βάθος του φαρμακείου, ένα δωμάτιον όπου κάθε βράδι έμαζεύοντο μερικοί φίλοι του, εύρισκοντες έκτακτον εύχαρίστησιν εις τό μοναδικόν πνεύμα του νέου αυτού. Την νύκτα ειργάζετο. Η φυσική και διανοητική άντοχή του ήτο καταπληκτική. Έσχεδιάζε γελιογραφίας και τοπία με πολλήν χάριν. Έλάτρευε την μουσικήν αλλά δέν είμπορούσε να τραγουδήση, διότι δέν είχε καθόλου αήτι.

Η πριγκίπισσα Ματθίλδη της Βαυαρίας, κόρη του διαδόχου Λουδοβίκου, υπάνδρευθεύσα τό 1900 με τον πρίγκηπα Λουδοβίκου του Σάξ-Κοβοργου, απέθανεν εις τό Νταβός της Έλβετίας, από βασιανιστικήν νόσον τό 1906. Η άτυχης πριγκίπισσα αφήκεν άνεκδότους στίχους, οι όποιοι έξεδόθησαν τάρα, υπό τον τίτλον: «Τό όνειρον και ή Ζοή». Οι στίχοι αυτοί έγράφησαν εις ώρας έννοήτου μελαγχολίας. Υπό μορφήν άλλην, και χωρίς καμίαν έκζητήσιν, αισθάνεται κανείς εις τά ποιήματα της φθιούκης πριγκίπισσως τους παλμούς μιας εύγενικής καρδιάς. Καμία αισθηματολογία εις αυτά, αλλά μία αληθινή ρητορικη της καρδιάς, με κρωγας έκτάκτως σπαρακτικής ένός σπανίου τόπου. Ποτέ ίσως ή έρημία της καρδιάς, εις ένα βασιλικόν περιβάλλον, δέν έγινεν αισθητή με όμοιον τρόπον. Σπάνιοι είναι εκείνοι ή εκείναι που εις τας βαθμίδας του θρόνου είμπόρουν να ειπούν:

«Ο κόσμος με γέλασε και κάθε μέρα μου είπε ένα ψέμα!»

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Η Αθηναϊκή «Μανδολινατά» εις τους μουσικούς διεθνείς άγώνας της Κρεμόνας έπήρε τό Μέγα βραβείον της Τιμής, τρία πρώτα βραβεία, και τό μετάλλιον της Βασίλισσως. Τριάντα μουσικά σωματα διαγωνίσθησαν.

«Κυριακή τοῦ λαοῦ» ὀνομάσθη ἓνας Σύλλογος ὁποῦ προχθές ὁ ἀντιπρόεδρος κ. Κυπάρισσος Στέφανος μᾶς ἐκάλεσε εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς ἐνάρεξως τοῦ εὐγενικοῦ ἔργου: Πῶς νὰ διευθύνῃ καλύτερα ὑπὸ κάθε ἐποχῆν, ὁ λαὸς τὴν Κυριακὴν ἀργίαν.

Συνῆλθε ἡ ἐπιτροπὴ τῶν «Ἐλευθερίων» πρὸς κανονισμὸν τῶν κατὰ τοὺς πρώτους ἀγῶνας οἱ ὁποῖοι θὰ ἀρχίσουν ἔξω ἀπὸ τὰς Πάτρας, τὴν Κυριακὴν 27 Ἰουνίου.

### ΜΙΚΡΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Δίαν. Καὶ ναὶ καὶ ὄχι, ἄρα δὲν θὰ δημοσιευθῇ.—  
Α. Ν., ἐνταῦθα Ἀσιέριον, Ε. Α. Παρίσιον Β. Ε. Μυτιλήνην. Οὔτε ὄχι, ἐπόμενος οὔτε ναὶ, ἄρα καὶ αὐτὰ δὲν θὰ δημοσιευθοῦν.

### ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Σημ. Εἰδικαὶ βιβλιοκρισίαι δημοσιεύονται διὰ τὰ βιβλία, τῶν ὁποίων δύο ἀντίτυπα στέλλονται εἰς τὰ γραφεῖα μας. Τῶν ἄλλων, ἀπλῶς ἀγγέλλεται ἡ ἐκδοσις.

Γκαίτε: Ἰαγίγνια ἐν Ταύροις, δρᾶμα, μεταφραστῆς Κώσταντινος Χατζόπουλος. Τυβίγγη, τυπογρ. Ἐρρίκου Λάουπ τοῦ νεωτέρου, 1910, Δρ. 2.

Παιδικὲς Σελίδες (Γιὰ τὴν Πατριδα — Ἡ καρδιά τῆς Βασιλοπούλας), Π. Σ. Δέλτα. Λονδίνον, τυπογρ. Γ. Σ. Βελώνη.

Ἱστορία τῆς Φραγκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι, Οὐίλλιαμ Μίλλερ, μετάφρ. Σπυρ. Π. Λάμπρου. Ἀθήναι, Ἑλλ. Ἐκδοτικὴ Ἐταιρεία, ἐκ τοῦ τυπογρ. «Ἐστία» Μάισνερ καὶ Καργαδοῦρη, τεύχος Η'. Δρ. 1.

Ἐπιθεώρησις, δεκαπενθήμερον περιοδικόν, ἤρχισεν ἐκδιδόμενον ἐν Τραπεζοῦντι. Ἔτος Α', τεύχ. 1, Μάρ-

τιος 1910. Διευθυντῆς Φίλων Κτενίδης, ἐκδόται Μιχαηλίδης καὶ Σημεωνίδης, ἐτησίαι συνδρομὴ φρ. χρ. 16.

Ἀργυροπούλεια, Ἰωάννου Ἀργυροπούλου λόγοι, πραγματεῖαι κτλ. μετ' εἰσαγωγῆς ὑπὸ Σπυρ. Π. Λάμπρου. Ἀθήναι, τυπογρ. Π. Δ. Σακελλαρίου, 1910.

Περὶ τὸν Θησαυρὸν τῶν Ἀντικυθέρων, Κωνστ. Ν. Ράδου. Ἀθήναι, τυπογρ. «Πανελληνίου Κράτους», 1910, Δρ. 2.

Πόντος, μηνιαῖον περιοδικόν, ὄργανον τοῦ ἐν Μετξιφούντι ἐλληνικοῦ συλλόγου «Πόντος». Διευθυντῆς Ἰ. Στατηρόπουλος. Ἔτος Α', τεύχος 1, Μάρτιος, 1910. Τιμὴ φύλλον φρ. 2.

Μελέται Διπλωματικῆς Ἱστορίας, τεύχος Α', Δημ. Ἰ. Δ. Δρόσου δικηγόρου. Ἀθήναι, 1910, τυπογρ. Ραφτάνη-Παπαγεωργίου, δρ. 2.

Στὸ Ἄλμπουργο, μυθιστόρημα, Κώστα Παρορίτη. Ἀθήναι, 1910, Δρ. 2.

Ἐμμετρα καὶ πεζά. (Ποιήματα, Διηγήματα, Μελέται, Δράματα), Τυμφρηστοῦ (Δ. Σ. Παπαδοπούλου), Κωνσταντινουπόλις, 1910, τύποις Α. Κορομηλά, φρ. 15.

Πολιτικὴ Ἐπιθεώρησις, ἑβδομαδιαία, ἤρχισεν ἐκδιδόμενη ἐν Κωνπόλει. Διευθυντῆς Γ. Μπουσιος, ἰδιοκτήτης Γ. Θεοχαρείδης. Συνδρομὴ ἐτησίαι φρ. 12.50.

Ὁ Κοινωνισμός, ὄργανον τῶν νεοιδεατῶν, ἑβδομαδιαῖον, ἤρχισεν ἐκδιδόμενον ἐν Ἀθήναις. Διευθυνταί: Πύρρος Γιαννόπουλος Ἡπειρώτης καὶ Ἄνδρ. Θ. Μάρκελλος. Τὸ φύλλον λεπτὰ 10.

Chantecler, pièce en 4 actes, en vers, Edmond Rostand. Paris, Eugène Fasquelle éditeur, 1910, prix 3 fr. 50.

### ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑΙ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ



Ἀθήνοι.— Ἡ πραγματικὴ οὐρὰ τοῦ κομήτου καὶ ὁ πόμος τῶν ἑκατῶν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα.